

Jaarstukken 2018

Ter behandeling in het algemeen bestuur van Waterschap
Drents Overijsselse Delta op 25 juni 2019

Kerngegevens

Gebied

Oppervlakte	255.000 ha
Diagonale afstand Deventer-Assen	90 km
Inwoners	580.000

Bestuur

Het waterschapsbestuur van Drents Overijsselse Delta bestaat uit 29 zetels en de volgende fracties:

Water Natuurlijk	5
VVD	4
CDA	3
Gemeentebelangen Drenthe-Overijssel	3
ChristenUnie	2
Algemene Waterschapspartij	2
50PLUS	1
SGP	1

Geborgde zetels:

Ongebouwd	4
Bedrijven	3
Natuur	1

Waterschapswerken

Primaire en secundaire watergangen	7.045 km
Primaire en regionale keringen	872 km
RWZI's	16
Gemalen	346
Stuwen	1.973

Vestigingsplaats

Meppel

Inhoudsopgave

VOORWOORD	5
SAMENVATTING	6
AMBITIES EN MAATREGELEN	6
FINANCIEEL	7
VOORSTEL TOT BESTEMMING VAN HET RESULTAAT	9
JAARVERSLAG 2018	11
1. PROGRAMMAVERANTWOORDING	12
1.1 PROGRAMMA VEILIGHEID	13
1.2 PROGRAMMA WATERSYSTEEM	18
1.3 PROGRAMMA WATERKETEN	25
1.4 PROGRAMMA MAATSCHAPPIJ EN ORGANISATIE	32
2. VERPLICHTE PARAGRAFEN	37
2.1 BEDRIJFSVOERING	37
2.2 ONTWIKKELINGEN SINDS HET VORIGE BEGROTINGSJAAR	38
2.3 INCIDENTELE BATEN EN LASTEN	38
2.4 ONTTREKKINGEN AAN OVERIGE BESTEMMINGSRESERVES EN VOORZIENINGEN	40
2.5 WATERSCHAPSBELASTINGEN	41
2.6 WEERSTANDSVERMOGEN	43
2.7 FINANCIERING	46
2.8 VERBONDEN PARTIJEN	48
2.9 EMU-SALDO	49
2.10 TOPINKOMENS	50
JAARREKENING 2018	53
3. BALANS EN TOELICHTING	54
3.1 BALANS PER 31 DECEMBER 2018	54
3.2 GRONDSLAGEN VAN WAARDERING EN RESULTAATBEPALING	55
3.3 TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2018	57
3.4 NIET UIT DE BALANS BLIJKENDE RECHTEN EN VERPLICHTINGEN	64
4. EXPLOITATIEREKENING	65
4.1 EXPLOITATIEREKENING NAAR KOSTEN- EN OPBRENGSTSOORTEN	65
4.2 EXPLOITATIEREKENING NAAR PROGRAMMA'S	76
4.3 EXPLOITATIEREKENING NAAR KOSTENDRAGERS	85
OVERIGE GEGEVENS	86
GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM	86
CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT	86
VASTSTELLING VAN DE JAARSTUKKEN	89
BIJLAGEN	90
FINANCIËLE BIJLAGEN	91

Voorwoord

Hierbij bieden wij u de jaarstukken 2018 van Waterschap Drents Overijsselse Delta aan.

De jaarstukken zijn onderverdeeld in twee delen:

- Het jaarverslag
- De jaarrekening

Het jaarverslag bevat de programmaverantwoording en de financiële beschouwingen over het afgelopen begrotingsjaar. De jaarrekening is een financieel verantwoordingsdocument, waarin de balans en de exploitatierekening zijn opgenomen, en wordt samen met het jaarverslag ter vaststelling aangeboden aan het algemeen bestuur.

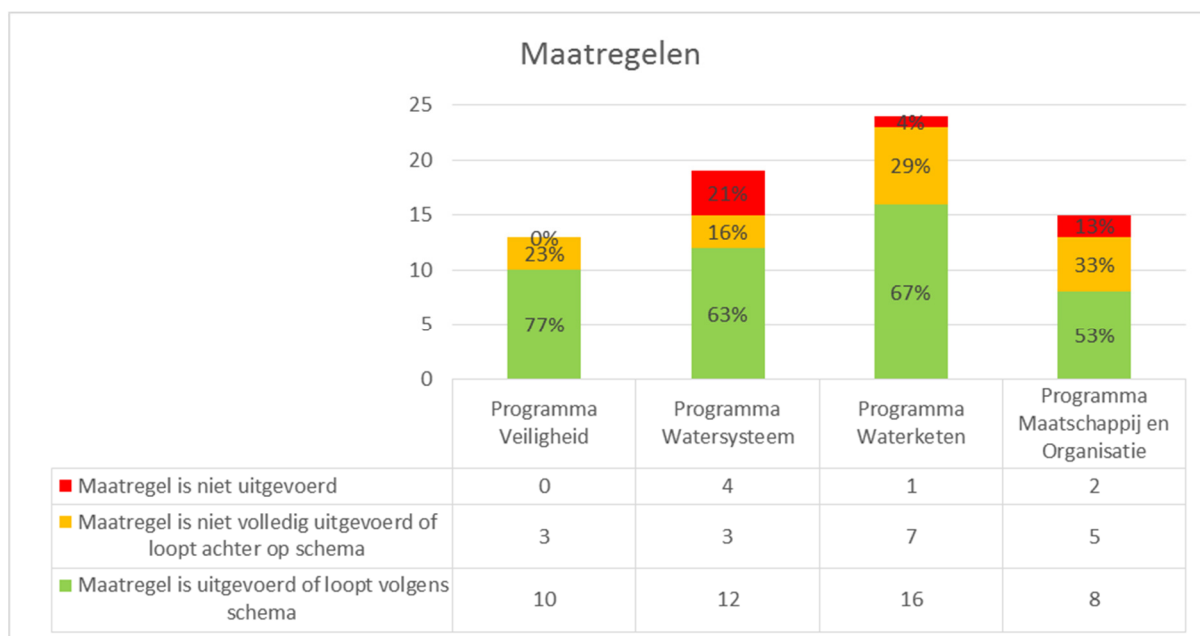
De accountant geeft middels zijn controleverklaring een oordeel over de getrouwheid en financiële rechtmatigheid van de jaarrekening, en van de totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties. De jaarrekening is geheel financieel van aard.

Samenvatting

Afgelopen jaar hebben we te maken gehad met zowel hoogwater als droogte. Deze calamiteiten hebben volop de aandacht gekregen, waardoor er in sommige gevallen minder capaciteit beschikbaar was om reguliere werkzaamheden op te pakken. In de exploitatie zien we dat de financiële gevolgen van deze calamiteiten een positief effect hebben voor 2018. Voor de komende jaren betekent dit echter wel dat sommige werkzaamheden alsnog uitgevoerd moeten gaan worden. Daarnaast kenmerkt 2018 zich als een jaar waar de organisatie zich verder ontwikkelt en op stoom begint te komen, er zijn echter een aantal grote incidentele meevallers waardoor een positief jaarrekeningresultaat ontstaat, terwijl er een tekort was verwacht.

Ambities en maatregelen

In de begroting en meerjarenraming 2018-2021 zijn de doelen, effecten en resultaten opgenomen die we tijdens deze periode willen bereiken. Deze doelen komen voort uit de bestuurlijke agenda en doelen uit het fusie proces. Gezamenlijk vormen deze de ambities van het waterschap. Deze ambities zijn vervolgens vertaald naar een aantal maatregelen die in 2018 gerealiseerd moesten worden. In onderstaande tabel is de realisatie van de maatregelen 2018 opgenomen:

Voor een toelichting met betrekking tot de voortgang verwijzen wij u naar hoofdstuk 1. Hier is per programma een toelichting opgenomen van de ambities, te nemen maatregelen en de realisatie hiervan.

Financieel

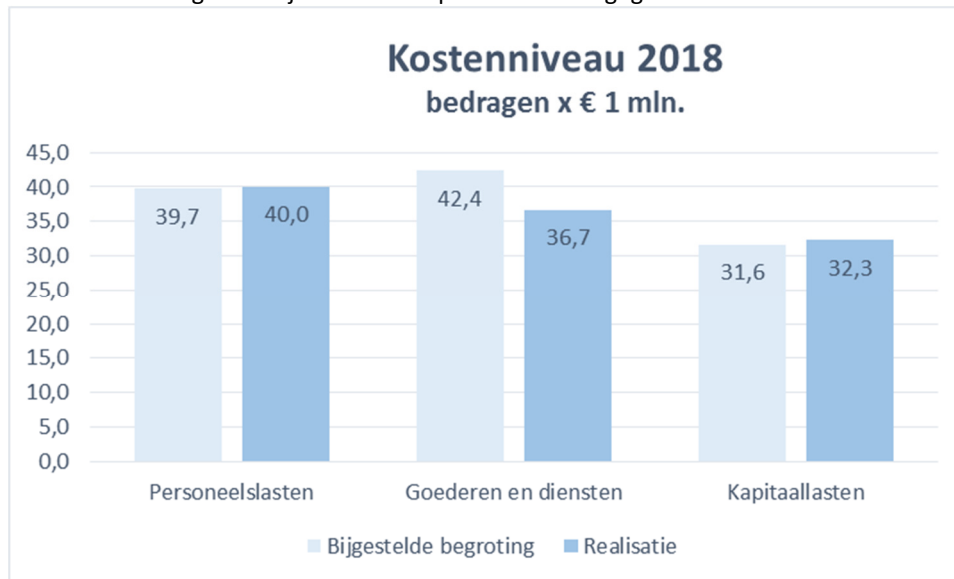
Exploitatie

De begroting is op lastenniveau in drie grote componenten te verdelen:

- Personeelslasten (inclusief inkomsten, inhuur derden en overige personeel gerelateerde lasten)
- Kapitaallasten (afschrijvings- en rentekosten en rentebaten)
- Goederen en diensten (inclusief inkomsten, onvoorzien en dotaties aan voorzieningen)

Vanaf paragraaf 4.1 Exploitatierkening naar kosten- en opbrengstensoorten worden de diverse lasten verder toegelicht. De bedragen in de jaarstukken worden gepresenteerd in miljoenen euro's. In de aansluiting en tellingen kan dit leiden tot een afrondingsverschil.

In onderstaande grafiek zijn deze 3 componenten weergegeven:

Personeelslasten nadeel € 0,2 mln.

Onder de personeelslasten zijn de lonen- en salarislasteren, personeelsbaten en overige personeel gerelateerde lasten opgenomen. De genoemde posten worden afzonderlijk toegelicht in paragraaf 4.1 Exploitatierkening naar kosten- en opbrengstensoorten.

Het nadeel wordt veroorzaakt door structurele autonome ontwikkelingen (voordeel € 0,3 mln.), incidentele autonome ontwikkelingen (nadeel € 0,3 mln.), eigen keuzes van structurele aard (nadeel € 0,5 mln.) en eigen keuzes van incidentele aard (voordeel € 0,3 mln.). De structurele posten zijn grotendeels verwerkt in de begroting 2019; indien dit niet gebeurd is dan worden deze in de 1e Bestuursrapportage 2019 en de begrotingsbrief 2020-2023 meegenomen.

Goederen en diensten voordeel € 5,7 mln.

Onder de goederen en diensten zijn de kosten voor goederen en diensten van derden, dotaties aan voorzieningen en inkomsten opgenomen. De genoemde posten worden afzonderlijk toegelicht in paragraaf 4.1 Exploitatierkening naar kosten- en opbrengstensoorten.

De afwijking op de goederen en diensten wordt voor het grootste deel veroorzaakt door autonome ontwikkelingen (+/- € 2,3 mln), waarvan € 2,2 mln. incidenteel en € 0,1 mln. van structurele aard. De overige afwijkingen komen voort uit eigen keuzes (€ 0,4 mln. structureel en € 3,0 mln incidenteel), zoals verkoop van grond, teruggave van omzetbelasting en afrekeningen m.b.t voorgaande jaren (GBLT, Het Waterschapshuis, onderhoud gemalen en wateraanvoer). De structurele posten zijn grotendeels verwerkt in de begroting 2019; indien dit niet gebeurd is dan worden deze in de 1e Bestuursrapportage 2019 en de begrotingsbrief 2020-2023 meegenomen.

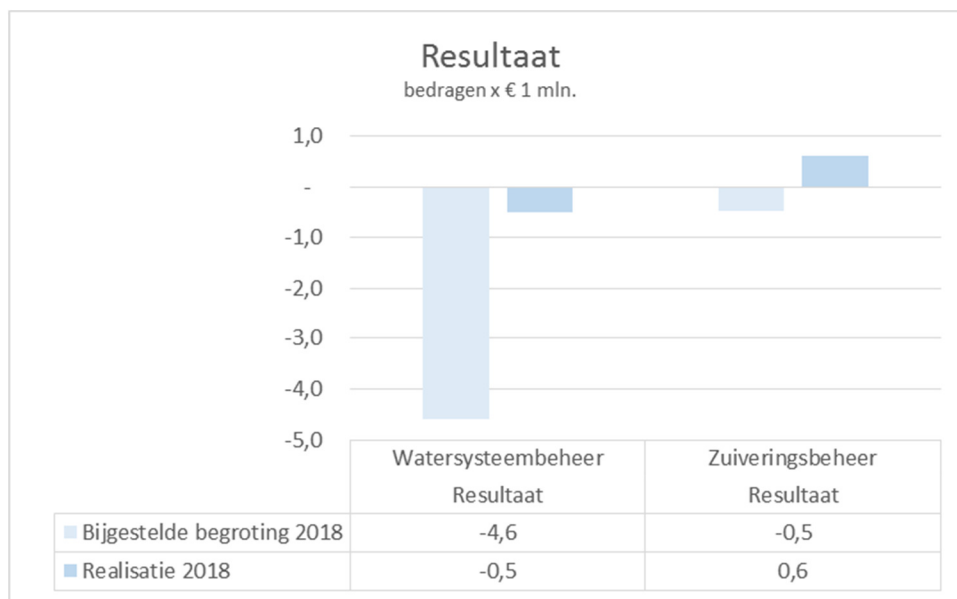
Kapitaallasten nadeel € 0,7 mln.

Conform het afschrijvingsbeleid van Waterschap Drents Overijsselse Delta worden projecten in het jaar na afronding in afschrijving genomen. Bij het opstellen van de begroting was er verwacht dat een aantal projecten in 2017 al gereed gemeld zouden zijn. Dit is echter in 2018 gebeurd waardoor de kapitaallasten ook doorschuiven en voor het eerst in 2019 ten laste van de exploitatie komen. Hierdoor vallen de kapitaallasten over 2018 lager uit dan begroot. Andersom gebeurt ook dat er projecten zijn waarvan op begrotingsbasis was verwacht dat deze pas in 2018 gereed zouden komen, maar al in 2017 gereed zijn gemeld. Hierdoor vallen de kapitaallasten hoger uit over 2018. Per saldo is er een nadeel op de afschrijvingslasten.

Daarnaast is er een rentevoordeel. Door achterblijvende uitgaven, ten aanzien van zowel de exploitatie als de investeringen was de financieringsbehoefte lager dan verwacht. Het gemiddelde werkelijke te betalen rentepercentage van de nieuw aangetrokken leningen was lager dan geraamd. Per saldo ontstaat een rentevoordeel.

Per taak

De gerealiseerde exploitatiecijfers ten opzichte van de begroting per taak zien er als volgt uit:

Oorspronkelijk was er een tekort van € 5,0 mln. begroot. Uit eindelijk is er een overschot gerealiseerd van € 0,1 mln.

Waterschapsbelastingen

Voor de taak Watersysteembeheer waren de begrote lasten € 71,2 mln., terwijl er in werkelijkheid € 67,8 mln. is uitgegeven. Hierdoor ontstaat er een voordeel van € 3,4 mln. De belastingopbrengsten van Watersysteembeheer vielen ook voordelig uit (€ 0,7 mln.). Er was € 66,6 mln. begroot terwijl de realisatie € 67,3 mln. bedraagt. Hierdoor is er per saldo een voordeel van € 4,1 mln. voor de taak Watersysteembeheer.

De begrote lasten voor de taak Zuiveringsbeheer waren € 42,4 mln., terwijl er in werkelijkheid € 41,1 mln. is uitgegeven. Er ontstaat derhalve een voordeel van € 1,3 mln. Daarentegen laten de belastingopbrengsten van Zuiveringsbeheer een nadeel van € 0,2 mln. zien. Er was € 41,9 mln. begroot terwijl de werkelijke ontvangsten € 41,7 mln. bedraagt. Hierdoor is er per saldo een voordeel van € 1,1 mln. voor de taak Zuiveringsbeheer.

Voor een verdere toelichting met betrekking tot de afwijkingen van de realisatie ten opzichte van de begroting verwijzen wij u naar de jaarrekening. Hier is de exploitatierekening op programmaniveau en op taakniveau opgenomen.

Voorstel tot bestemming van het resultaat

Voorgesteld wordt om het positieve resultaat over 2018 ad € 0,7 mln. als volgt te bestemmen:

Bedragen x € 1.000

<i>Overeenkomstig besluit algemeen bestuur 27 november 2018 weerstandsvermogen:</i>	
Toevoeging algemene reserve Watersysteembeheer	1.700
Onttrekking bestemmingsreserve tariefseglisatie Watersysteembeheer	-1.700
Onttrekking algemene reserve Zuiveringsbeheer	-1.080
Toevoeging bestemmingsreserve tariefseglisatie Zuiveringsbeheer	1.080
<i>Exploitatiesaldo 2018:</i>	
Toevoeging bestemmingsreserve tariefseglisatie Watersysteembeheer	-490
Toevoeging bestemmingsreserve tariefseglisatie Zuiveringsbeheer	618
	128

Met de toevoeging aan de algemene reserves van Watersysteembeheer en de onttrekking aan de algemene reserves van Zuiveringsbeheer komt het weerstandsvermogen op het niveau wat nodig is ter afdekking van de risico's, zoals opgenomen in de paragraaf Weerstandsvermogen. Voorgesteld wordt om het restant van het resultaat van de beide taken toe te voegen of te onttrekken aan de bestemmingsreserve tariefseglisatie.

In onderstaande tabel zijn de mutaties op de reserves naar aanleiding van bovenstaand voorstel weergegeven:

Bedragen x € 1.000

	Stand per 1-1 €	Verdeling resultaat €	Stand per 31-12 na bestemming resultaat €
Algemene reserves			
Watersysteembeheer	3.900	1.700	5.600
Zuiveringsbeheer	2.280	-1.080	1.200
Bestemmingsreserves tariefseglisatie			
Watersysteembeheer	19.409	-2.190	17.219
Zuiveringsbeheer	2.339	1.698	4.037
Totaal	27.928	128	28.056

Op de balans per 31 december 2018 is € 27,9 mln. opgenomen als eigen vermogen. In afwachting van het besluit van het algemeen bestuur is het resultaat ad € 0,1 mln. opgenomen als Nog te bestemmen resultaat.

JAARVERSLAG 2018

1. Programmaverantwoording

Jaarlijks stelt Waterschap Drents Overijsselse Delta een programmabegroting en programmaverantwoording op. Een programmaverantwoording houdt in dat de verantwoording is opgebouwd uit programma's. Elk programma is gericht op het realiseren van verbeteringen (maatschappelijke effecten) in het beheergebied.

De inhoud van de programma's is gebaseerd op het strategisch beleid uit het waterbeheerplan en de diverse beleidsplannen welke door het algemeen bestuur zijn vastgesteld. De programma's geven daarmee de bestuurlijke agenda weer op hoofdlijnen voor de komende bestuursperiode en specifiek de maatregelen welke voor het verslagjaar zijn opgenomen in de begroting.

Voor de primaire taken zijn dat de programma's Veiligheid, Watersysteem en Waterketen. De ondersteunende taken zijn opgenomen in het programma Maatschappij en Organisatie. De primaire en ondersteunende taken hebben een intensieve wisselwerking met elkaar.

De betekenis van de kleuren is als volgt:

Maatregel is uitgevoerd of loopt volgens schema

Maatregel is niet volledig uitgevoerd of loopt achter op schema

Maatregel is niet gerealiseerd

1.1 Programma Veiligheid

1.1.1 Wat willen we bereiken?

Het waterschap zorgt voor de waterveiligheid in Zuid-West Drenthe en West-Overijssel, zodat inwoners veilig kunnen wonen, werken en recreëren. Wij willen overstromingen voorkomen, slachtoffers vermijden en de schade zoveel mogelijk beperken.

Door de verbetering en instandhouding van primaire en regionale waterkeringen, en kunstwerken zoals gemalen en sluizen, wordt voldaan aan het wettelijk vereiste beschermingsniveau. Op plaatsen waar dat nog niet het geval is, worden beheersmaatregelen ingezet om het vereiste beschermingsniveau te bereiken.

Kenmerkende aspecten voor waterveiligheid in 2018 waren onder meer:

- Implementatie nieuwe normen;
- De verbeteropgave met o.a. het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP);
- Beheer en onderhoud;
- Doeltreffende muskusrattenbestrijding.

1.1.2 Wat hebben we gedaan?

In het Waterbeheerplan 2016-2021 (WBP) zijn de ambities, de doelstellingen en de maatregelen opgenomen van de Rijn-Oostwaterschappen voor de waterveiligheid. Uitvoering ervan vormt een belangrijk onderdeel van het programma. Hierna worden de maatregelen aangegeven die in 2018 uitgevoerd zouden worden.

1.1.2.1 Nieuwe normen

In 2017 zijn nieuwe normen voor primaire keringen opgenomen in de Waterwet. In de lopende beoordelingsronde (2017-2023) worden de keringen en de kunstwerken op basis van deze normen beoordeeld. In onze lopende HWBP-projecten worden de nieuwe normen reeds toegepast. Gaandeweg krijgen we meer en meer inzicht in de doorwerking van de nieuwe normen op onze versterkingsopgave (door uitvoering nadere veiligheidsanalyses en verkenningen HWBP-projecten, uitvoeringsstrategie IJsseldijken, Project Overstijgende Verkenning (POV) Vecht, uitvoering wettelijke beoordeling 2017-2023, etc.). Daarnaast leveren we onze bijdrage aan de (door)ontwikkeling van een bruikbaar landelijk instrumentarium voor beoordeling en ontwerp.

Begroting 2018	Realisatie 2018
a. We hebben de primaire kering Vecht Noord (normtraject 9-1) beoordeeld op basis van de nieuwe normering. (In 2017 hebben we de beoordeling op basis van de nieuwe normering voor de primaire keringen Zwolle-Olst (normtraject 53-2) en Vecht Zuid (normtraject 53-3) afgerond).	Normtraject 9-1 is beoordeeld en bestuurlijk vastgesteld.

1.1.2.2 Betere bescherming tegen hoogwater

Voor een betere bescherming tegen hoog water werken we aan twee onderwerpen: het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) en het ontwikkelen van tijdelijke beheersmaatregelen.

• Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)

Het HWBP programma heeft een voortrollend karakter. In afstemming met het nationale programmabureau HWBP wordt de programmering jaarlijks geactualiseerd aan de hand van de resultaten van de wettelijke beoordeling. De programmering vindt plaats op basis van urgentie. Er lopen in ons werkgebied op dit moment vier HWBP-projecten, twee verkenningen en twee voorverkenningen.

Naast dijkversterking kan ook rivierverruiming bijdragen aan het realiseren van de benodigde waterveiligheid. Om invulling te geven aan het 'krachtig samenspel tussen dijkversterking en rivierverruiming' uit het Deltaprogramma Rivieren wordt op dit moment de Voorkeursstrategie Rivieren (VKS) geactualiseerd (project Ambitie Rivieren). Het is de bedoeling begin 2018 in een bestuursakkoord tussen Rijk en regio afspraken te maken over het rivierverruimingspakket, waarmee een stabiele scope voor de HWBP-projecten ontstaat.

Begroting 2018	Realisatie 2018
a. De voortgang van de HWBP-projecten is conform programma vastgesteld in het algemeen bestuur op 23 februari 2016 en herzien door het dagelijks bestuur op 21 februari 2017.	Het waterschap heeft gereageerd in de formele consultatieronde. De wijzigingen die we daarin hebben voorgesteld, zijn gehonoreerd.
b. Het project stadsdijken Zwolle heeft in 2017 een voorstel voor het voorkeursalternatief opgeleverd. In 2018 is het plan van aanpak voor de Planuitwerkingsfase opgesteld.	Er is in 2018 gekozen het plan van aanpak voor de planuitwerkingsfase op te stellen na de marktbenadering, waarin WDOdelta een partner gaat zoeken om in gezamenlijkheid een plan van aanpak voor de planuitwerkingsfase op te stellen en het ontwerp te maken. Deze partner verzorgt in beginsel ook de realisatie. Dit plan van aanpak voor de planuitwerkingsfase wordt in 2019 vastgesteld. Bij het opstellen van de Jaarrekening 2018 was inmiddels bekend dat de overeenkomst met de partner gesloten is na een Europese aanbestedingsprocedure.
c. Voor de projecten Vecht Noord en Zuid is het plan van aanpak voor de verkenningsfase opgesteld. In 2018 ligt er een bestuursakkoord Rijk-regio met duidelijke afspraken over de mate van rivierverruiming plus bijbehorende governance en financiering.	Er is nog geen bestuursakkoord. De minister van I&W heeft zich over het Deltaprogramma 2018 uitgesproken om samen met de betrokken stakeholders (overheden, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties) in het rivierengebied een programma Integraal Riviermanagement (IRM) op te zetten. In 2019 worden de eerste stappen gezet om te komen tot een concreet programma. Voor wat betreft het project Vecht Dalfsen-West (dat is ontstaan na de heroverweging met betrekking tot de Vecht trajecten in 2018): eind oktober 2018 was het Plan van Aanpak in concept gereed en beoordeeld door het Begeleidingsteam van het HWBP. Op basis van twee externe factoren is besloten de afronding van dit Plan van Aanpak uit te stellen tot medio 2019. Deze factoren waren: - vertaling van LTR3 afgekeurde stukken naar het Wettelijk Beoordelingsinstrumentarium (WBI) oordeel. - meenemen van het resultaat van de POV Systeemmaatregelen Vecht in het Plan van Aanpak, na afronding van deze studie in december. het Plan van Aanpak voor HWBP Vecht Stenendijk is op 4 december 2018 vastgesteld door het dagelijks bestuur.

- Tijdelijke maatregelen**

In 2017 hebben we voor twee urgente locaties (locaties waar op dit moment niet voldaan wordt aan de veiligheidseisen, waar de gevolgen groot kunnen zijn en waar het nog enige tijd duurt voor er verbeteringswerkzaamheden zijn uitgevoerd) bepaald wat doelmatige maatregelen zijn om de veiligheid in de periode tot dijkverbetering te vergroten. De locaties zijn het traject Wijhe – Herxen en Oorgatsluis Kampen.

Begroting 2018	Realisatie 2018
d. Op basis van de resultaten van de twee urgente locaties wordt de ambitie voor het onderwerp 'tijdelijke maatregelen' vastgesteld en gaan we verder met de uitwerking.	Een bestuursvoorstel met daarin het gevraagde advies wordt in het eerste kwartaal 2019 aangeboden aan het dagelijks bestuur.

In het voorjaar van 2017 heeft waterschap Vechtstromen, mede namens ons waterschap en de provincie Overijssel subsidie aangevraagd bij het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) voor het uitvoeren van een Project Overstijgende Verkenning (POV) Vecht. In deze studie wordt onderzocht of het mogelijk is om maatregelen te treffen binnen en buiten de dijken van de Vecht die een positieve invloed hebben op de veiligheidsopgave van de Vecht.

Begroting 2018	Realisatie 2018
e. We hebben scherp welke maatregelen een positieve bijdrage leveren aan de veiligheidsopgave voor de Vecht die meegenomen kunnen worden in de verkenning van HWBP Vecht en hebben een beeld van hoe deze vastgelegd kunnen worden.	Op 20 december 2018 hebben de bestuurders van Waterschap Vechtstromen, Provincie Overijssel en Waterschap Drents Overijssel kennis genomen van de resultaten van de POV Systeemmaatregelen Vecht. De resultaten zijn zodanig positief dat aan Waterschap Drents Overijsselse Delta is gevraagd het voortouw te nemen in de verdere uitwerking van de systeemmaatregelen parallel aan de Verkenning HWBP Vecht-Dalfsen-west.

• Regionale Waterkeringen

Het doel is om in 2018 het laatste verbeteringsproject uit het Verbeterprogramma Regionale Waterkeringen uitgevoerd te hebben. Samen met de provincies Drenthe en Overijssel en de Rijn-Oostwaterschappen actualiseren we de aanwijzing van regionale keringen en de normering. De aanwijzing en de normering zijn de verantwoordelijkheid van de provincies.

Begroting 2018	Realisatie 2018
f. Het projectplan Buitenpolders Kampereiland is vastgesteld en er is gestart met de realisatiefase.	Op 1 oktober 2018 zijn de werkzaamheden in de buitenpolders Kampereiland gestart. Naar verwachting wordt dit in het voorjaar van 2019 afgerond.
g. We werken samen met de provincie Overijssel aan het heraanwijzen, afwaarderen en incidenteel hernormeren van regionale keringen.	Het waterschap heeft hier samen met de provincies Drenthe en Overijssel aan gewerkt. De voorstellen van beide provincies zijn gerapporteerd aan het dagelijks bestuur op 17 april 2018, daarbij is aangegeven dat het waterschap kan instemmen met de voorgestelde aanpassingen en daarom op dit punt geen zienswijze zal indienen wanneer de Omgevingsverordening wordt aangepast. De provincie Overijssel heeft het hernormeren van de keringen langs de Sallandse wateringen en op Kampereiland doorgeschoven naar een nog niet nader bepaald later moment.

1.1.2.3 Waterrobuuste ruimtelijke inrichting en beter voorbereid op mogelijke overstroming

De rol en bijdrage van het waterschap voor ruimtelijke adaptatie en crisisbeheersing zijn nog niet scherp afgebakend. Bovendien zijn de ambities voor laag 2 en 3 sterk afhankelijk van de overstromingsgevoeligheid van regio's. We bieden medeoverheden, ruimtelijke initiatiefnemers, bedrijven en bewoners inzicht in de gevolgen van een overstroming om het waterbewustzijn verder te vergroten. Hier ligt een belangrijke relatie met het toepassen van de watertoets. Ook blijft het waterschap gesprekspartner voor het ontwikkelen van waterrobuuste maatregelen in gebiedsprocessen en concrete ruimtelijke ontwikkelingen.

Begroting 2018	Realisatie 2018
a. Samen met de gemeente en de provincie ontwikkelen we een voorkeursstrategie voor het beter waterrobuust maken van de gemeente Zwolle.	Rapport en animatie ten aanzien van de voorkeursstrategie voor het beter waterrobuust maken van de gemeente Zwolle zijn aangeboden aan het dagelijks bestuur en stuurgroep IJssel-Vechtdelta (IJVD). Over het vervolg moeten nog besluiten worden genomen.

1.1.2.4 Beheer en onderhoud

Dagelijks beheer

Het beheer van de keringen omvat een groot aantal processen van onderhoud, vergunningverlening en toezicht tot beheer in hoogwatersituaties en actie bij calamiteiten. Alle processen die daarin van belang zijn, zijn goed beschreven en noodzakelijke plannen worden jaarlijks geactualiseerd.

Inzet expertise in noodsituaties

Om in de toekomst praktijkervaringen op te doen bij hoogwater en om assistentie te kunnen verlenen, is door WDO Delta het internationaal inzetbare inspectieteam waterkeringen ITAF (Inspection Team for Averting Floods) geïnitieerd. De bedoeling is dat een Nederlands team wordt samengesteld met experts van diverse waterschappen en Rijkswaterstaat. WDO Delta initieert alleen het opzetten van ITAF en speelt een actieve rol in de pool, waaruit teams worden samengesteld. ITAF is een multidisciplinair team bestaande uit dijksinspecteurs, dijkspecialisten en een teamleider.

Het team kan in geval van een (dreigende) overstroming adviezen geven. Op verzoek van een buitenlandse overheid kan het ITAF bij een dreigende dijkdoorbraak zeer snel ingezet worden om de situatie en toestand van de waterkeringen in beeld te brengen. Medewerkers uit onze eigen organisatie kunnen worden opgenomen in dit team.

Begroting 2018	Realisatie 2018
a. Werkzaamheden worden volgens plannen uitgevoerd en verbeterpunten uit jaarlijkse evaluaties worden goed belegd.	Als gevolg van de droogte zijn in de zomer diverse inspecties uitgevoerd op de staat van de grasmat en scheurvorming van de dijken. Op een aantal locaties zijn scheuren aangetroffen maar niet dusdanig dat er maatregelen moeten worden genomen. Gedurende het stormseizoen worden deze scheuren extra gemonitord. Bij de reguliere najaarsinspectie zijn diverse afwijkingen geconstateerd. Echter het aantal afwijkingen is behoorlijk minder (circa 35%) dan in 2017. Tevens is als gevolg van de droogte een beweidingsverbod voor schapen op de dijken afgekondigd en is het maaien van de zanddijken gestopt. Het gras wil zich na vertrapping en/of maaien herstellen, maar door de droogte lukt dat niet waardoor de kwaliteit van de grasmat afneemt. Uit de jaarlijkse voorjaarsinspectie is een afname geconstateerd van schades door muskusratten, maar een toename van schades als gevolg van honden. Daarnaast is op diverse locaties Japanse Duizendknoop geconstateerd.
b. We rapporteren over de toestand en het beheer van de primaire en regionale keringen in de waterveiligheidsrapportage.	De rapportage over 2018 vindt plaats in het voorjaar van 2019.
c. We formaliseren onze bijdrage aan ITAF.	Dit jaar zijn er internationale oefeningen in Frankrijk en Italië plaatsgevonden waaraan WDO Delta heeft deelgenomen. Hiermee delen wij onze kennis met anderen en doen we goede ervaring op met extreme situaties, die in Nederland vrijwel nooit voorkomen.

1.1.2.5 Doeltreffende muskusrattenbestrijding

Voor de bestrijding van de muskus- en beverratten nemen we een deel in de Bestrijdingsorganisatie Noordoost Nederland. Dit doen we samen met de waterschappen Vechtstromen, Noorderzijlvest en Hunze en Aa's. Drents Overijsselse Delta verzorgt de centrale coördinatie van dit samenwerkingsverband. Jaarlijks wordt vanuit dit samenwerkingsverband een vangplan opgesteld, waarin de velduren en middelen worden aangegeven.

We streven ernaar de populatie van de muskusratten terug te dringen naar gemiddeld minder dan 0,15 vangsten per kilometer watergang per jaar. Daarbij gaan we uit van een inspanning aan velduren en vangmiddelen die past bij de populatie, besmettingsgraad tot wanneer we een onder controle situatie hebben bereikt. Daarna gaan we uit van het aantal velduren dat nodig is voor een onder controle situatie. De aanpak, de beschikbaarheid van velduren en de inzet van vangmiddelen moet doelmatig en effectief zijn. De aanbevelingen uit de veldproef gaan we gebruiken om daar waar mogelijk ons werk nog effectiever en efficiënter in te richten in onze bestrijdingsstrategie binnen het samenwerkingsverband.

Begroting 2018	Realisatie 2018
a. Bij een inspanning die past bij de huidige populatie bedraagt voor ons beheergebied het gemiddeld aantal vangsten in 2018 maximaal 0,39 vangsten per kilometer waterloop.	De gemiddelde vangst over 2018 bedraagt 0,27 vangsten per kilometer watergang. De dalende lijn wordt nog steeds voortgezet gezien het aantal vangsten in 2017, namelijk 0,38 vangsten per kilometer watergang.

1.1.3 Wat heeft het gekost?

In onderstaande tabel zijn de gerealiseerde kosten van dit programma afgezet tegen de bijgestelde begroting. In de bijgestelde begroting zijn eventuele begrotingswijzigingen verwerkt. De uiteenzetting gebeurt op basis van de categorieën welke ook specifiek in de begroting waren weergegeven.

Bedragen x € 1.000.000

Omschrijving	Bijgestelde begroting 2018	Realisatie 2018	Vershil Bijgest.begr. Realisatie
Personeelslasten	3,9	3,8	0,0
Goederen en diensten	2,4	2,3	0,1
Kapitaallasten	6,1	6,3	-0,2
Onvoorzien en dotaties	-	-	-
Inkomsten	-0,3	-0,3	-0,0
Totaal programma lasten	12,1	12,1	-0,0

De bijgestelde begrote netto lasten voor programma Veiligheid waren € 12,1 mln. uiteindelijk is er € 12,1 mln. uitgegeven. Voor een toelichting op de afwijkingen verwijzen u naar paragraaf 4.2.4.

1.2 Programma Watersysteem

1.2.1 Wat willen we bereiken?

Het waterschap staat voor voldoende en ecologisch gezond water van een goede kwaliteit. Het waterschap stemt hiervoor de waterpeilen, het onderhoud en de inrichting van het watersysteem in landelijk en stedelijk gebied zo goed mogelijk af op de functies en doelen. Het waterschap voert zijn taak uit op een duurzame manier, waarbij gebiedsgericht wordt gewerkt. Hierbij zijn we actief en zichtbaar, luisteren we goed naar de wensen en ideeën van belanghebbenden zoals natuur- en landbouworganisaties, maar ook burgers en bedrijven betrekken we bij ons werk.

We zijn op deze wijze in verbinding met onze omgeving.

De opzet/indeling van het programma volgt die van het Waterbeheerplan (2016 - 2021).

Kenmerkende aspecten voor watersysteem in 2018 waren onder meer:

- Voldoende water;
- Schoon water;
- Zichtbaar waterschap;
- Duurzaam waterschap.

1.2.2 Wat hebben we gedaan?

In het Waterbeheerplan 2016-2021 (WBP) zijn de ambities, de doelstellingen en de maatregelen opgenomen van de Rijn-Oostwaterschappen voor het watersysteem. Uitvoering ervan vormt een belangrijk onderdeel van het programma. Hierna worden de maatregelen aangegeven die in 2018 uitgevoerd zouden worden.

1.2.2.1 Voldoende water

- **Normale omstandigheden: GGOR**

GGOR (Gewenst Grond- en Oppervlaktewater Regiem) is de basis voor het dagelijks peilbeheer. Het waterschap richt het watersysteem zodanig in en beheert de waterstanden zodanig dat de functies in het gebied zo goed mogelijk worden bediend.

- **Droge omstandigheden/waterbeschikbaarheid: ZON**

Zoetwatervoorziening Oost-Nederland (ZON) betreft het anticiperen op (extreem) droge omstandigheden. De benadering van 'water sparen, water aanvoeren, droogte accepteren' wordt nadrukkelijk geïntegreerd in de uitvoeringsprojecten.

- **Natte omstandigheden/voorkomen wateroverlast: NBW/WB21**

Het werkgebied voldoet inmiddels grotendeels aan de wateroverlastnormen uit WB21. We hebben de ambitie om het systeem in 2027 compleet op orde te hebben. De knelpunten worden opgelost binnen het programma 'Water-op-maat'.

- **Overige keringen**

In (extreem) natte omstandigheden beschermen overige keringen een deel van ons beheergebied tegen wateroverlast. Er is nog geen volledige en actuele legger voor de overige keringen. Actualiseren is gewenst met het oog op beheer en onderhoud, vergunningverlening en duidelijkheid naar betrokkenen.

- **Natura 2000**

De provincies hebben beheerplannen Natura 2000 opgesteld. Wij hebben met de provincies afgesproken om de hydrologische maatregelen uit te voeren zodat de gewenste natuur zich in het gebied kan ontwikkelen.

Begroting 2018	Realisatie 2018
a. We gaan in 2018 door met het uitvoeringsprogramma Water-op-Maat. We geven hierin invulling aan het geharmoniseerde Nationaal Bestuursakkoord Water beleid (NBW) en zetten in op voldoen aan voor 98% voldoen aan de vastgestelde normen voor wateroverlast.	De uitvoering van het WOM-programma heeft vertraging opgelopen door o.a. een langere voorbereidingstijd dan gepland (bijv. Nijeveen-Koldeveen, Brongebied Oude Diep, Soestwetering bovenloop en Breebroeksleiding), optimalisatie samenwerkingskansen (bijv. Rheebruggen, Vledder Aa) en een zorgvuldige besluitvorming rondom de KRW (bijv. Nieuwe Wetering bovenloop). Deze inzichten zijn meegenomen bij de actualisatie van het WOM-programma in de zomer van 2018. Doelrealisatie van de NBW en KRW in 2027 geldt hierbij als uitgangspunt. In 2018 zijn de projecten Marswetering en de Dalfserveldwetering gerealiseerd. Ook zijn de projectplannen voor de NBW/GGOR projecten het Brongebied Oude Diep en Nijeveen-Koldeveen vastgesteld. Begin 2019 wordt u geïnformeerd over de randvoorwaarden die benodigd zijn om, naar de toekomst toe, een voldoende mate van continuïteit van het WOM-programma te waarborgen.
b. We nemen voldoende maatregelen voor ZON en zoeken daarbij verbinding met de overige opgaven, zoals KRW, GGOR en NBW/WB21. Deze nemen we mee in de programma's.	In 2018 zijn een vijftal projecten met ZON-maatregelen uitgevoerd. Te weten, gemaal Broekhuizen (aanvoer), Dalfserveldwetering (robuust systeem), gemaal Wetering (peiloptimalisatie), Marswetering fase 1 (robuust systeem), Witteveense leiding bovenlopen (robuust systeem). Via tijdige realisatie van de investeringen wordt voldaan aan de gemaakte afspraken met derde partijen (provincies).
c. De inventarisatie (ligging, hoogte en hoedanigheid) en het toetsingskader van de overige keringen is afgerond.	De overige keringen (ruim 600 km) zijn in beeld gebracht. Door gebruik te maken van nieuwe technieken kon dit in relatief korte tijd met beperkte middelen worden gedaan. Het toetsingskader is ontwikkeld en in 2019 wordt het bestuur scenario's voorgelegd. Daarbij worden verschillen tussen de actualiteit en het toetsingskader van handelingsalternatieven voorzien. Ook wordt daarbij opgave gedaan van de randvoorwaarden (bijv. financiële middelen) om tot uitvoering te komen.
d. In opdracht van de provincies bereiden we de (hydrologische) maatregelen in het kader van Natura2000 voor en voeren ze uit, conform de gemaakte afspraken en planning.	Het waterschap biedt, vanuit haar natuurlijke positie, proactief ondersteuning met betrekking tot de voorbereiding en uitvoering van hydrologische maatregelen. Wij brengen onze belangen ten aanzien van water en ons werk in. Zo zijn gedurende 2018 onze zorgpunten rondom het proces waterkwaliteit Wieden Weerribben besproken met de Provincie Overijssel.
e. We hebben in 2018 een methodiek of maatlat ontwikkeld, waarmee we per gebied kunnen beoordelen in welke mate ons dagelijks waterbeheer voldoet voor de aanwezige functies en grondgebruik.	De GGOR-maatlat is nog niet ontwikkeld. De maatschappelijke impact hiervan is beperkt. Het is een gezamenlijke wens van de waterschappen om hier mee om te gaan en een afspraak uit WBP. Reden dat het niet gelukt is, is dat betrokken medewerkers actief betrokken geweest zijn bij de droogtecalamiteit en de evaluatie daarvan. Dit had een hogere prioriteit. De maatlat ontwikkelen we met Vechtstromen en Rijn en IJssel. Ook zij konden de gewenste inzet niet leveren. De ontwikkeling van een maatlat is wederom geprogrammeerd voor het boekjaar 2019.

1.2.2.2 Schoon water

- **Kaderrichtlijnwater (KRW)**

In het landelijke Stroomgebiedsbeheerplan zijn de KRW-opgaven vastgelegd. Onze opgaven zijn ook opgenomen in het Waterbeheerplan. Voor elk KRW-waterlichaam is een factsheet opgesteld waarin doelen, maatregelen en gegevens over de chemische en ecologische kwaliteit van het waterlichaam zijn opgenomen.

- **Doelen en waterkwaliteit overige wateren**

De KRW vraagt niet alleen om ecologisch gezonde wateren en een goede chemische waterkwaliteit in de KRW-waterlichamen, maar ook in de overige wateren. Doelen en eventuele maatregelen voor deze wateren zijn nog niet geconcretiseerd. Samen met de overige Rijn Oost waterschappen, met name Vechtstromen, wordt hier invulling aan gegeven.

- **Goede waterkwaliteit**

Een goede waterkwaliteit is essentieel voor een gezond watersysteem. De belangrijkste bedreigingen voor de waterkwaliteit zijn nutriënten, zware metalen, ammonium gewasbeschermingsmiddelen en nieuwe stoffen.

- **Deltaplan Agrarisch Waterbeheer**

LTO Nederland heeft het initiatief genomen voor een Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW). Daarin staat hoe de agrarische sector wil bijdragen aan een betere waterkwaliteit (KRW doelen) en -kwantiteit. Er worden maatregelen in de bedrijfsvoering beschreven die bijvoorbeeld moeten leiden tot een duurzamer gebruik van de bodem, efficiënt gebruik van water en minder uitstoot van ongewenste stoffen in het grond- en oppervlaktewater. Aan de uitvoering van DAW willen we zoveel mogelijk medewerking verlenen bij initiatieven van derden.

Begroting 2018	Realisatie 2018
f. We gaan in 2018 door met het uitvoeringsprogramma Water-op-Maat, waarin we volgens planning KRW-maatregelen uitvoeren. Om de planning van de KRW te halen wordt zo nodig een tandje bij gezet.	De uitvoering van het WOM-programma heeft vertraging opgelopen door o.a. een langere voorbereidingstijd dan gepland, optimalisatie samenwerkingskansen en een zorgvuldige besluitvorming rondom de KRW. Besluitvorming m.b.t. de KRW leidt tot een herziening van de strekking van het investeringsprogramma, omdat gehanteerde typologieën van watergangen wijzigen. De gevolgen van aanpassingen worden verkend. De verwachting is dat de omvang van de programmering zal verkleinen, waardoor het behalen van de deadline (2028) eenvoudiger wordt. Begin 2019 wordt u geïnformeerd over de randvoorwaarden die benodigd zijn om, naar de toekomst toe, een voldoende mate van continuïteit van het WOM-programma te waarborgen.
g. We werken samen, onder andere met LTO, in DAW-projecten, die de waterkwaliteit gunstig beïnvloeden.	Het beleid t.a.v. DAW is vastgesteld in het dagelijks bestuur. De behoefte bestond om duidelijke focus aan te brengen. Hier is zorgvuldig aandacht aan besteed, voordat we de regeling hebben opengesteld. De openstelling heeft eind 2018 plaatsgevonden en het plegen van bijdragen aan initiatieven zal in 2019 tot uitvoering komen. Hierdoor zijn er in 2018 minder bestedingen gepleegd; maar de aankomende jaren wordt het budget benut.
h. De opgave voor nutriëntenreductie, de bronnen en de effectieve maatregelen zijn in beeld. Dat geldt ook voor de overige probleemstoffen zoals zware metalen, PAK's en ammonium.	De omvang van de opgave en de bronnen zijn in beeld gebracht. Deze informatie wordt gebruikt voor het landelijke en eigen KRW-proces. In 2019 zullen onze bevindingen (factsheets) aan het gebied worden gepresenteerd. In navolging van deze plannen zullen, in verbinding met de omgeving, eind 2019 / begin 2020

	voorstellen worden gedaan om tot voorbereiding en uitvoering van maatregelen te komen.
i. We hebben een beeld van de aanwezigheid van nieuwe stoffen en daarnaast ook een beter beeld van de locaties waar deze stoffen relatief de meeste risico's opleveren.	De uitvoering van de onderzoeken ligt op schema. We doen dit in samenwerking met Rijn-Oost waterschappen. Na de verkiezingen krijgt het bestuur gepresenteerd wat het dossier opkomende stoffen omvat, zodat er meer inzicht ontstaat in het dossier (doelen in relatie tot mogelijke maatregelen). Eind 2019 / begin 2020 wordt een voorstel gedaan voor een vervolgaanpak.

1.2.2.3 Een zichtbaar waterschap

- **Overdracht van taken medeoverheden**

Het bestuursakkoord water geeft duidelijkheid over de bevoegdheden en taken van overheden. Met dit bestuursakkoord als kader willen we meer samenhang in ons waterbeheer realiseren door een aantal specifieke taken over te nemen van medeoverheden. Hierdoor ontstaat meer eenduidigheid in de rollen en taken van het waterschap. Het gaat over: overdracht beheer en onderhoud stedelijk water, overdracht van het peilbeheer Drentse kanalen en de overdracht van het gemaal Zedemuden.

- **Veenweidevisie**

In de veenweidegebieden is sprake van bodemdaling door veenoxidatie en klink. Dit heeft als gevolg dat de ontwateringsdiepte (grondwaterstand ten opzichte van het maaiveld) afneemt en er natschade/wateroverlast ontstaat voor de landbouw. Daarop verlaagt het waterschap het oppervlaktewaterpeil om de grondwaterstand te doen dalen. Met wederom klink, oxidatie van het veen en bodemdaling als gevolg, enzovoort. Dit proces kan leiden tot onduidelijkheid over de toekomstige ontwikkelingen van deze gebieden. Voor het waterschap kan dit leiden tot periodieke aanpassing van gemalen en stuwen. Landelijk en internationaal is er steeds meer aandacht voor de bijdrage van veengebieden aan de uitstoot van broeikasgassen.

- **Omvang van de waterschapszorg**

De omvang van de waterschapszorg is in 2017 geactualiseerd. Er is een nieuwe balans gezocht tussen onze overheidsverantwoordelijkheid en de particuliere verantwoordelijkheid. De implementatie zal in 2018 vorm krijgen en van start gaan.

- **Vergunningverlening**

Het waterschap heeft in 2017 één nieuwe Keur voor het gehele werkgebied vastgesteld. De Keur geeft aan wat er wel en niet mag in en bij water, bij waterkeringen en met grondwater. De nieuwe Keur is gebaseerd op het ja-mits-principe. Het betekent dat een burger minder vaak toestemming hoeft te vragen dan voorheen, mits hij zich houdt aan bepaalde voorwaarden. Het goed blijven functioneren van het watersysteem (en de keringen) blijft het uitgangspunt bij het formuleren van de voorwaarden.

- **Recreatief medegebruik**

Waterschapseigendommen bieden veel mogelijkheden om in verbinding te komen met de samenleving. Het beschikbaar stellen van oevers en onderhoudspaden van ons watersysteem voor recreatief gebruik, is bij uitstek een middel om inwoners te betrekken bij ons waterbeheer en hun bewustzijn voor water en kennis daarover te vergroten. In 2017 is het beleid voor recreatief medegebruik vastgesteld. Invoering vindt in 2018 plaats.

- **Visie Inrichting, beheer en onderhoud Op Maat (IBOOM)**

Beide rechtsvoorgangers hadden hun eigen benaderingswijze voor het beheer en onderhoud van het watersysteem. Deze benaderingswijze is inmiddels beleidsmatig geharmoniseerd (IBOOM). Hiermee zijn de kaders vastgesteld waarbinnen de werkprocessen plaatsvinden. Binnen deze kaders is er ruimte voor gebiedsdifferentiatie. Deze gebiedsdifferentiatie is afhankelijk van de aard en geschiedenis van het gebied en de wensen die er leven in het gebied. De invoering vindt vanaf 2018 plaats. Hierbij wordt aangesloten bij lopende (gebieds)processen.

Begroting 2018	Realisatie 2018
a. Het beleid voor het beheer en onderhoud van stedelijk water is medio 2018 geharmoniseerd. Het proces van overdracht van beheer en onderhoud aan het waterschap loopt in de gemeenten Steenwijkerland, Midden-Drenthe en Meppel. De afronding is gericht op uiterlijk in 2019.	Op 29 januari 2019 is het voorstel om tot een uitvoeringskader te komen m.b.t. de voorwaarden waaronder stedelijk water wordt overgenomen vastgesteld in het algemeen bestuur. Een plan van aanpak voor de implementatie is in voorbereiding. Er wordt beoogd om het plan van aanpak gedurende 2019 tot uitvoering te brengen. Hierbij zal nadrukkelijk de samenwerking met gemeentes worden gezocht.
b. Er zijn definitieve afspraken gemaakt met Rijkswaterstaat over de overname van gemaal Zedemuden en met Drenthe over de overdracht van de Drentse kanalen. Er is een begin gemaakt met de effectuering van deze afspraken.	Er zijn definitieve afspraken gemaakt over de overdracht van Zedemuden. Medio oktober 2018 hebben de diverse partijen hun handtekening gezet. Onderdeel van de afspraken vormt het ontvangen van een gewenningsbijdrage, die als eenmalig voordeel in de jaarrekening is verantwoord. Ook ligt er een nieuw waterakkoord tussen collega waterschappen en overige betrokken partijen ten aanzien van de aanvoer van water via de Drentse Kanalen. In navolging van het akkoord zijn 4 gemalen in beheer en onderhoud genomen gedurende 2018 (langs de Hoogeteense en Verlengde Hoogeteense vaart). Ook is bestuurlijk besloten om de 6 gemalen langs het traject Meppel-De Punt later over te nemen van de provincie. Deze overdracht veronderstelt afspraken met het Rijk en de provincie over de omvang van de gewenningsbijdrage. Deze onderhandelingen starten in 2019.
c. Gebiedsgerichte invulling van de veenweidevisie is gestart. Aan de hand van de eerste resultaten kan richting worden gegeven aan het peilbeheer in deze gebieden.	Het gebiedsproces loopt en de onderzoeken zijn uitgevoerd en worden begin 2019 bestuurlijk besproken.
d. De nieuwe Keur wordt ingevoerd en vergunningverlening en handhaving vinden plaats op basis van deze nieuwe Keur.	Het handhavingsplan, waarin ook toezicht op naleving van de Keur is opgenomen, is grotendeels gehaald. Door extra ureninzet op de calamiteit droogte en de uitgebreide najaarsschouw met gebied Zuid erbij, konden niet alle geplande controles doorgang vinden. Het niet verrichten van alle controles heeft geleid tot een beperkt risico (risicovolle vergunningen worden altijd gecontroleerd). Er zijn geen negatieve gevolgen bekend van risico's die zich eventueel hebben voorgedaan. Naar de toekomst toe worden mogelijkheden gezien om de achterstand in te lopen. Zo is gebiedsgericht werken ingevoerd, waardoor minder reistijd benodigd is. Ook wordt de schouw (deels) digitaal gedaan (satellietbeelden), waardoor minder ureninzet benodigd is.
e. We zijn gestart met de implementatie van de nieuwe waterschapszorg. Een plan van aanpak is klaar en het gebied is geïnformeerd over de nieuwe waterschapszorg.	Eind 2018 is definitieve goedkeuring gegeven aan de implementatie van waterschapszorg. Er is gewerkt aan een plan van aanpak (PVA). Conform bestuurlijke toezegging wordt dit plan het eerste kwartaal van 2019 aan het dagelijks bestuur voorgelegd. Het programma zal, conform het (concept) PVA, in 4 jaren worden gerealiseerd. De doorlooptijd is daarbij wel een risico.

f. Het beleid voor recreatief medegebruik wordt uitgevoerd, waarbij rekening is gehouden (uitgegaan is van) met de kansen die dit onderwerp biedt om in verbinding te raken met de omgeving. Tevens is een stimuleringsregeling ingevoerd.	Het beleid is bestuurlijk vastgesteld. Implementatie van dit beleid vindt via de bestaande projectenagenda plaats (bijv. als facet van gebiedsinrichting of onderhoud). Er is een stimuleringsregeling goedgekeurd. Initiatieven kunnen nog nu worden ingediend.
g. Er is een start gemaakt met de gebiedsgerichte invulling van inrichting, beheer en onderhoud op maat.	T.a.v. de implementatie is de opdracht geformuleerd, om de uitgangspunten van IBOOM te hanteren bij het herinrichten van watergangen. Dit betekent dat de implementatie van IBOOM in 2018 effectief meeliep met de programmering van de WOM projecten. De start van het project waterschapszorg in 2019 zal de snelheid waarmee IBOOM wordt geïmplementeerd vergroten. Er is nog geen prognose beschikbaar t.a.v. het moment waarop IBOOM gebied dekkend is geïmplementeerd.

1.2.2.4 Een duurzaam waterschap

- **Klimaat Actief! (in stad en dorp)**

WDODelta is actief aan de slag met klimaat-proof bebouwd gebied, waar kelders niet onderlopen, de hitte binnen de perken blijft en we slim omgaan met groen en water in steden en dorpen. Het waterschap zoekt daarbij de samenwerking met gemeenten, bedrijven, onderwijsinstellingen en uiteraard bewoners. Elk resultaat, hoe klein ook, heeft nut.

We sluiten aan bij het landelijke koploperproject Klimaat Actieve Stad. Dit is een beweging die voortkomt uit het Deltaprogramma en de Klimaatagenda. Daarbij is het de bedoeling om door nieuwe initiatieven in de stad maatregelen tegen extreme weersomstandigheden te bedenken en schadelijke gevolgen te verminderen. Ook wordt er zo bijgedragen aan het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit.

- **Duurzaamheidsaspecten in het watersysteem**

We gaan aan de slag met energiebesparing bij gemalen. Daarnaast is in beeld gebracht waar mogelijkheden zijn voor de plaatsing van zonnepanelen en/of windmolens in onze bergingen. De eerste inventarisatie die in 2017 heeft plaatsgevonden worden verder uitgewerkt.

- **Innovatie bij het verwerken van maaisel**

Het waterschap onderzoekt mogelijkheden om anders om te gaan met maaisel (dijk, berm, oever, sloot) en dit niet alleen te beschouwen als een afvalproduct.

Begroting 2018	Realisatie 2018
a. We geven uitvoering aan het 'Uitvoeringsprogramma Klimaat Actief', waarin opgenomen zal worden dat we met al onze gemeenten klimaatworkshops gaan houden om de gevolgen van klimaatverandering concreet onder de aandacht te brengen en samen na te denken over oplossingen voor eventuele problemen. We investeren in meer ruimte voor water en dragen bij aan het oplossen van geconstateerde knelpunten. Ook stimuleren en faciliteren we bewoners(groepen) en bedrijven in bebouwd gebied om klimaatadaptief te	Inmiddels is met bijna alle gemeenten succesvol een interactieve Klimaatworkshop georganiseerd. Het Meerjarenplan Klimaat Actief! is vastgesteld. Met enkele gemeenten zijn concrete uitvoeringsprojecten in voorbereiding (no-regret), waaraan wij een bijdrage leveren. Voor een uitvoeringsagenda is het nog vroeg. Daarbij komt dat gezocht wordt naar een gezamenlijke aanpak in Fluvius- en RIVUS-verband: samenwerken en leren van elkaar. Sinds mei 2017 kennen we een subsidieregeling voor onze inwoners. Er zijn nu in totaal 37 subsidieaanvragen ontvangen voor klimaat adaptieve maatregelen, hiervan zijn er 19 gehonoreerd. Het totale subsidiebedrag is ca.

handelen. Daarvoor hebben we communicatieve middelen en een financiële stimuleringsregeling tot onze beschikking.		€ 84.500. Ze dragen bij aan bewustwording, participatie en samenwerking.
b. Doorgaan met het ontwikkelen van innovaties bij het opwerken en of hergebruiken van maaisel.		De lokale verwerking van maaisel, in de vorm van Bokashi, is daadwerkelijk van de grond gekomen. Verder is een proef uitgevoerd met het nuttig en verantwoord toepassen van de exoot waternavel als bodemverbeteraar. Het innovatieve initiatief 'Van Berm tot Bladzijde' is, vanwege overname van de papierfabriek, stop gezet. Momenteel wordt gestudeerd op een doorstart.
c. Er is een plan van aanpak voor energiebesparing van gemalen en de mogelijke plaatsing van zonnepanelen en/of windmolens.		Er is geen plan van aanpak. Wel worden maatregelen genomen. Bij onderzoek blijkt dat het gefaseerd (zonder piekbelasting) laten draaien van gemalen al wordt toegepast waar dat praktisch mogelijk is. Maatregelen die direct genomen kunnen worden, zijn toegepast. Het effect is moeilijk meetbaar geweest afgelopen jaar door de droogte (meer aanvoer dan normaal) en daardoor extra energieverbruik. In 2018 zijn op locaties te Rouveen en Weerwille zonnepanelen geplaatst. Daarmee is een eerste aanzet gemaakt.

1.2.3 Wat heeft het gekost?

In onderstaande tabel zijn de gerealiseerde kosten van dit programma afgezet tegen de bijgestelde begroting. In de bijgestelde begroting zijn eventuele begrotingswijzigingen verwerkt. De uiteenzetting gebeurt op basis van de categorieën welke ook specifiek in de begroting waren weergegeven.

Bedragen x € 1.000.000

Omschrijving	Bijgestelde begroting 2018	Realisatie 2018	Vershil Bijgest.begr. Realisatie
Personeelslasten	15,8	16,0	-0,2
Goederen en diensten	15,6	14,7	1,0
Kapitaallasten	11,2	11,5	-0,3
Onvoorzien en dotaties	-	-	-
Inkomsten	-0,5	-2,1	1,6
Totaal programma lasten	42,2	40,0	2,2

De bijgestelde begrote netto lasten voor programma Watersysteem waren € 42,2 mln. uiteindelijk is er € 40,0 mln. uitgegeven, waardoor het voordeel op dit programma van € 2,2 mln. bedraagt. Voor een toelichting op de afwijkingen verwijzen u naar paragraaf 4.2.4.

1.3 Programma Waterketen

1.3.1 Wat willen we bereiken?

De waterketen bestaat uit het geheel van drinkwaterwinning, -productie en -levering en het inzamelen, transporteren en zuiveren van afvalwater. De drinkwaterbedrijven verzorgen de drinkwaterproductie en distributie. De gemeenten zorgen via de rioolstelsels voor het inzamelen en het transport van afvalwater en een deel van het regenwater. Het afvalwater en het ingezamelde regenwater wordt door het waterschap getransporteerd naar de rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's) en daar gezuiverd. De riolering en de RWZI's vormen samen de afvalwaterketen. Meer dan 99% van de woningen in het beheergebied is aangesloten op de riolering. Waar geen riolering aanwezig is, zijn kleinschalige zuiveringssystemen geplaatst die door gemeenten, particulieren of het waterschap worden beheerd. Ook veel bedrijven lozen het afvalwater op het rioolstelsel en daarvan wordt het afvalwater in de RWZI's gezuiverd. Met grote bedrijven verkennen we synergiekansen om te komen tot minder emissie naar het oppervlaktewater, een meer circulaire economie en/of kostenreductie.

Een goed functionerende waterketen draagt bij aan een goede volksgezondheid, een goede kwaliteit van het oppervlaktewater en een vermindering van wateroverlast in het stedelijk gebied. De rioolwaterzuiveringsinstallaties zijn één van de belangrijkste instrumenten voor het waterschap om de oppervlaktewaterkwaliteit te beïnvloeden. Het algemeen bestuur maakt beleidskeuzes op grond van afwegingen van maatschappelijk belangen, acceptabele risico's, mate van anticiperen op toekomstige ontwikkelingen en kosten over de inhoud en prioritering van het programma waterketen. Hierbij zijn wet- en regelgeving en bestuursovereenkomsten randvoorwaarden.

Door twee bestuurlijke overeenkomsten (RIVUS en Fluvius) tussen het waterschap en de inliggende gemeenten zijn de landelijke doelen uit het Bestuursakkoord Water 2011 (BAW) vertaald naar regionale doelen. Verbeteren op kwetsbaarheid, kwaliteit en kosten (De 3 K's) is het doel. Voor kosten is afgesproken om te komen tot 450 miljoen euro minder-meerkosten in 2020 voor de waterketen. € 380 miljoen door de waterschappen en gemeenten en € 70 miljoen door de drinkwaterbedrijven. In het Watertakenplan Fluvius 2016-2021 en de RIVUS-visie op de afvalwaterketen zijn naast de kostenopgave, kwetsbaarheid en kwaliteit vertaald in ambities voor de aspecten milieu, bedrijfszekerheid, energie en grondstoffen, volksgezondheid, klimaatverandering en kennisontwikkeling.

De Integrale Zuiveringsplannen (IZP's) en de inventarisaties in het kader van assetmanagement zijn richtinggevend voor onder meer het investeringsprogramma, het programma waterketen en het beheer en onderhoud.

Kenmerkende aspecten voor waterketen in 2018 waren onder meer:

- Zuiveren voor een schoon en gezond watersysteem;
- Samenwerken voor kostenbesparing;
- Afvalwater benutten voor circulaire economie.

1.3.2 Wat hebben we gedaan?

Hierna worden de maatregelen aangegeven die in 2018 uitgevoerd zouden worden.

1.3.2.1 Zuiveren voor een schoon en gezond watersysteem

- **Lozingseisen nutriënten RWZI's**

De waarde "Goede oppervlaktewaterkwaliteit" is leidend voor de te realiseren effluentkwaliteit van de RWZI's. De benodigde effluentkwaliteit hangt enerzijds af van de grootte van de RWZI en anderzijds van de functie, de kwaliteit en de omvang van het water waarop het effluent (gezuiverde afvalwater) wordt geloosd. De specifieke eisen waaraan het effluent moet voldoen, zijn vastgelegd in lozingsvergunningen/activiteitenbesluit.

- **Nieuwe stoffen in relatie tot RWZI's**

Landelijk neemt de aandacht voor waterkwaliteit en in het bijzonder voor nieuwe stoffen toe. Het ministerie van Infrastructuur en Milieu heeft het voortouw genomen om met een groot aantal partijen, waar onder de Unie van Waterschappen, de Delta aanpak Waterkwaliteit en Zoet Water te ontwikkelen.

- **Optimalisatie Afvalwatersysteem Studies (OAS)**

Optimalisatie Afvalwatersysteem Studies (OAS) zijn het middel om samen met gemeentes te komen tot afstemming van investeringen en het optimaliseren van het functioneren (het beheer). Daarbij is aandacht voor emissie (waterkwaliteit), kosten, duurzaamheid, knelpunten, enzovoort.

- **Overige onderwerpen RWZI's**

Naar aanleiding van calamiteiten in Raalte wordt in de periode 2016-2017 een meter getest voor de monitoring van afvalwater op toxiciteit (giftige stoffen). Het instrument blijkt vooralsnog veel aandacht te vragen en het is niet zeker dat deze storingsvrij kan functioneren in niet behandeld afvalwater met veel onopgeloste delen.

In 2017 is gestart met de implementatie van software voor de Centrale Proces Ruimte (CPR). Het dashboard en analyse-instrumentarium stelt ons in staat om scherper en efficiënter de RWZI's te sturen en eerder te kunnen ingrijpen, indien zich afwijkingen voordoen.

Begroting 2018	Realisatie 2018
a. De RWZI's voldoen ten minste aan de geldende lozingseisen (nalevingspercentage >99 %).	In 2018 hebben we voldaan aan de geldende lozingseisen.
b. De uitbreiding van de biologische capaciteit RWZI Kampen is gereed.	Project is gereed en daarmee is de maatregel uitgevoerd.
c. De OAS Raalte is afgerond en er is een voorstel voor investeringen.	De OAS studie is in het algemeen bestuur van 10 juli 2018 behandeld en er is krediet beschikbaar gesteld. Over de implementatie van de maatregelen wordt overleg gevoerd in het eerste kwartaal 2019.
d. OAS-en Heino, Hessenpoort en Dalfsen en de studie naar de (beluchtungs)capaciteit van Olst-Wijhe zijn afgerond en de investeringsplanning wordt hierop zo nodig aangepast.	OAS Heino is gestart en de afronding wordt verwacht in het derde kwartaal van 2019. OAS Dalfsen en OAS Hessenpoort zijn afgerond. De OAS Echten is afgerond. En waterakkoord is op 5 december 2018 ondertekend waardoor afspraken ook op bestuurlijk niveau zijn geborgd.
e. Er is een innovatieagenda en innovatieprogramma dat richting geeft aan de zuiveringstechnische innovaties en dit is afgestemd binnen Waterkracht.	Er is geen expliciete innovatie agenda opgesteld. Innovatie is een van de middelen om onze doelen te bereiken. Vooral de uitvoering van DuurzaamDOEN binnen de keten heeft baat bij innovatie. We zetten in dit kader in op nieuwe technieken binnen WDO Delta om o.a. grondstoffen te winnen uit afvalwater en slib. Voorbeelden zijn onderzoek humuszuren en rendabele vergistingstechnieken. Nieuwe technieken en ideeën worden gedeeld binnen het netwerken en dus ook binnen Waterkracht. Innovatie maakt onderdeel uit van onze reguliere manier van werken.
f. Het dashboard en analyse-instrumentarium van de Centrale Proces Ruimte is in gebruik genomen. De evaluatie hiervan is uitgevoerd en aanbevelingen zijn bekend voor aanpassingen in 2019.	De oplevering van de software voor het dashboard van de Centrale Procesruimte is vertraagd. Eind 2018 heeft een eerste deeloplevering plaatsgevonden en er wordt nu ervaring opgedaan met de CPR. In de eerste helft van 2019 wordt de software verder geïmplementeerd. De evaluatie zal niet eerder dan eind 2019/begin 2020 worden uitgevoerd. Op basis van de evaluatie worden aanbevelingen voor doorontwikkeling opgesteld.

- **Opvang en transport van afvalwater**

Samen met gemeenten willen we de risico's die gepaard gaan met de inzameling en het transport van afvalwater beperken. Het rioolstelsel is niet berekend op extreme buien die frequenter kunnen gaan optreden als gevolg van klimaatverandering. Hierdoor kan er water op straat komen te staan en kan frequenter via overstorten ongezuiverd water worden geloosd. Om beter voorbereid te zijn op extreme buien en verder te beperken dat via overstorten ongezuiverd water wordt geloosd, gaan we samen met de gemeenten optimaal gebruikmaken van de bergingscapaciteit in het stedelijk gebied, het regenwater van de riolering afkoppelen en het bestaande afvalwatersysteem optimaliseren.

Dankzij technologische ontwikkelingen op het gebied van meten en monitoren (bijvoorbeeld nieuwe sensoren) ontstaat meer kennis van en inzicht in het functioneren van het stelsel. De interpretatie en analyse van gegevens vraagt de komende jaren meer capaciteit en kan leiden tot kwaliteitsverbetering en kostenbeheersing.

Een andere opgave is het verminderen van de toevoer van water dat niet in het riool hoort (zogenoemd rioolvreemd water), zoals drainage-, bronneringswater of instromend grondwater/ oppervlaktewater. Het terugdringen van het rioolvreemde water draagt bij aan minder lozingen uit overstorten, een betere kwaliteit van het gezuiverde afvalwater en een lager energieverbruik.

Meer inzicht in het functioneren van persleidingen en gemalen is mogelijk door het ontwikkelen van software voor de interpretatie van bestaande en nieuwe meetsignalen. Hierdoor zijn calamiteiten eerder te signaleren, is energie te besparen en is gericht beheer mogelijk (bijvoorbeeld het signaleren van een volledige of gedeeltelijke verstopping).

Uit onderzoek is gebleken dat het waterschap te maken heeft met een soms sterk fluctuerende discrepantie. Discrepantie is het verschil tussen de gemeten vuilvracht in het afvalwater (i.e.'s) van de RWZI's en de betaalde (geheven) vervuilingseenheden (v.e.'s) van huishoudens en bedrijven. Hoge en/of fluctuerende discrepantie roept vragen op over de opgelegde zuiveringsheffing.

Begroting 2018		Realisatie 2018
g. De voor 2018 in het uitvoeringsprogramma waterkwaliteitsspoor acties zijn uitgevoerd.		Het uitvoeringsprogramma ligt op schema. Gedurende het jaar zijn 35 acties afgerond volgens het uitvoeringsprogramma waterkwaliteitsspoor 2015-2021. Voor 3 acties is dit nog niet het geval; die zijn nog in uitvoering bij gemeente of waterschap en deze zullen in 2019 worden afgerond.
h. Voor rioolvreemd water is ingezoomd op de grootste aandachtspunten in het gebied.		Dit jaar is ervaring opgedaan met het onderzoek naar rioolvreemd water. Gericht is er gekeken naar het stelsel van de Hessenpoort maar de techniek om tot inzicht te komen bleek niet te voldoen en kostbaar. Om deze reden ook niet ingezet binnen de gemeenten Kampen en Zwartewaterland. In 2019 zal een analyse worden gemaakt op basis van een andere methode waarbij de verwachting is dat we beter zaken kunnen verklaren.
i. Software voor interpretatie van bestaande en nieuwe meetsignalen persleidingen en gemalen is gereed.		In overleg met de beheerder en de programmadirecteur is besloten deze maatregel dit jaar niet uit te voeren. De maatregel wordt na dit jaar opgepakt met asset management.
j. De discrepantie is in beeld met een advies voor verdiepend onderzoek waar nodig.		In 2018 is geen discrepantieonderzoek gedaan. Dit was niet noodzakelijk omdat er onvoldoende verschil zat in geloosde i.e.'s en betaalde v.e.'s.
k. De investeringen in meetapparatuur van de RWZI's in het noordelijk deel gebied zijn in uitvoering.		De maatregel is in 2018 conform plan uitgevoerd.

1.3.2.2 Samenwerken voor kostenbesparing, vermindering kwetsbaarheid en verhoging kwaliteit (De 3 K's uit het Bestuursakkoord water)

• **Afnameverplichting**

Om al het rioolwater dat gemeenten aanbieden te verwerken, moeten de gemalen, persleidingen en zuiveringen voldoende capaciteit hebben om voor ten minste 99% aan de met de gemeenten overeengekomen afnameverplichting te voldoen. In de planperiode zal daarvoor een aantal gemalen en persleidingen aangepast moeten worden. Het moment van capaciteitsuitbreiding wordt mede bepaald door de urgentie van de aanpassing. Gevolgen voor de waterkwaliteit van het niet voldoen aan de geldende afnameverplichting worden afgewogen tegen de kosten van voortijdige vervanging van installaties die nog niet zijn afgeschreven. Voorkomen moet worden dat installaties die technisch nog in goede conditie zijn worden vervangen, terwijl de waterkwaliteitswinst marginaal is.

Begroting 2018	Realisatie 2018
a. Het streven is om ten minste voor 99% te voldoen aan de met de gemeenten overeengekomen afnameverplichting. Indien blijkt dat het waterschap niet voldoet aan de streefwaarde treedt zij met de gemeente in overleg en maakt ze afspraken over het doelmatig oplossen van de afwijking.	In algemene zin voldoen we aan deze afspraak maar als we inzoomen, blijkt dat op een aantal plekken niet wordt voldaan. Het gaat dan om de gemeenten Dalfsen, Heino en Hessenpoort. Tevens voldoet de capaciteit van gemaal Balkbrug (in eigen beheer) niet. Op al deze trajecten en objecten zijn verbeteracties gezet; Dalfsen Hessenpoort en Heino een OAS en voor gemaal Balkbrug een project ter verbetering van de prestaties.

• **Bestuursakkoord Water**

In 2011 is landelijk het Bestuursakkoord Water getekend. De verdeling van verantwoordelijkheden in de waterketen blijft volgens het akkoord ongewijzigd. Gemeenten en waterschappen beheren samen de afvalwaterketen als ware er sprake van één systeem en één verantwoordelijke partij. Het Bestuursakkoord Water benadrukt de noodzaak om de doelmatigheid in de waterketen te verhogen. Voor de regionale realisatie van het de doelen uit het bestuursakkoord zijn binnen het waterschap twee samenwerkingsverbanden actief. Te weten Fluvius (samenwerkingsverband tussen het waterschap en de inliggende gemeenten Meppel, Westerveld, Steenwijkerland, De Wolden, Hogeveen en Midden Drenthe) en RIVUS (samenwerkingsverband tussen het waterschap en de inliggende gemeenten Kampen, Zwolle, Dalfsen, Staphorst, Zwartewaterland, Deventer, Olst/Wijhe en Raalte en Vitsens).

Afvalwaterakkoorden

Naast de afspraken binnen RIVUS/Fluvius verband zijn er ook afspraken met gemeenten over afvalwaterketenbeheer gemaakt in zogenaamde afvalwaterakkoorden.

Begroting 2018	Realisatie 2018
b. Het waterschap heeft de afgesproken inzet geleverd binnen RIVUS, Fluvius en conform de afvalwaterakkoorden.	Afgesproken inzet gedurende dit jaar geleverd.
c. Uit de landelijke monitoring blijkt dat er voldoende voortgang is voor wat betreft het realiseren van de ambities van de samenwerking in de afvalwaterketen (BAW) en daarmee dat de doelstellingen in 2020 voor 100% zijn bereikt (prognose).	De voortgang is positief; doelstellingen voor 2020 zijn nu al grotendeels bereikt.

• **Uitwerken Assetmanagement zuiveringsbeheer**

De vervangingsinvesteringen en het beheer en onderhoud van de waterketeninstallaties (assets) willen we baseren op assetmanagement, een systematiek waarmee we bewuster een afweging kunnen maken risico's/effecten en kosten om deze te beperken. De komende planperiode wordt een methodiek ontwikkeld en

ingevoerd om de assets over hun gehele levensduur te managen op grond van afwegingen tussen kosten, risico's en prestaties in relatie tot bedrijfswaarden. De doorontwikkeling van assetmanagement is een meerjarentraject. Voor de doorontwikkeling van assetmanagement is meer toegankelijkheid van informatie nodig en meer koppeling tussen systemen, zoals financiële systemen, inkoopcontracten en het onderhoudsbeheersysteem (OBS).

Begroting 2018		Realisatie 2018
d. De uitvoering van het plan van aanpak Assetmanagement Waterketen is gaande.		Assetmanagement is een meerjarig traject. De aanpak is gedurende het jaar gewijzigd. 4-maandelijks wordt de prioriteit bepaald binnen het programmaoverleg. Ontwikkeling van AM zijn de afgelopen periode vooral gekoppeld aan de toekomst van vergisten en ontwateren in Echten. Er is veel inzet geweest binnen de organisatie.
e. Het nieuwe OBS is in gebruik genomen en er is een eenduidige coderingssysteem van objecten.		Ultimo (het nieuwe OBS) is live voor regio Noord. Het streven is om regio Zuid voor eind juni 2019 live te brengen. De basis is dan gereed. Hierna volgen nog diverse interfaces en modules. De nieuwe landelijke coderingssysteem (z.g. TAG codering Waterketen) is ingevoerd.
f. Het traject "gegevens Waterketen op orde" is in uitvoering, de basisgegevens van de waterketen zijn grotendeels actueel. (afronding in 2019).		Het traject 'Gegevens Waterketen op orde' is een meerjarig traject voor het op orde brengen van de informatievoorziening voor Waterketen. In 2018 is gestart met het op orde maken van de P&ID's voor de RWZI's. Dit loopt in 2019 en mogelijk ook in 2020 door. Voor het eerste halfjaar van 2019 wordt externe ondersteuning ingehuurd. Tevens wordt gekeken naar andere mogelijkheden van gegevensinwinning, zoals 3D scans. Ook hier zal in 2019 verder mee worden gegaan. In 2019 zullen ook de taken, rollen en verantwoordelijkheden t.a.v. de informatievoorziening binnen Waterketen verder worden ingevuld.
g. De activiteiten van het jaarplan 2018 van RIVUS en Fluvius zijn uitgevoerd.		Conform jaarplannen is er invulling gegeven aan de inhoudelijke opdrachten. Daar waar de uitvoering van de opdracht achter bleef zijn maatregelen getroffen en afspraken gemaakt binnen RIVUS en Fluvius verband. Besparingsopgaven, in het kader van het Bestuursakkoord Water (BAW), lijken behaald te worden.

- Zuiveren afvalwater bedrijven**

Het afvalwater van (grote) bedrijven kan een grote impact hebben op het zuiveringsrendement en de energiebalans van een RWZI en op het kostenniveau voor de overige lozers (inwoners en bedrijven). Ook kan het afvalwater van bedrijven een bron zijn van grondstoffen. Het gebied van WDOdelta kent minder grote bedrijven dan het gebied van andere waterschappen en daarmee is de impact op gebiedsniveau minder groot. Desalniettemin zijn er een aantal grotere lozers van afvalwater in ons gebied. In 2017 heeft het algemeen bestuur het beleidskader afvalwater (grote) bedrijven vastgesteld en besloten tot het verkennen van mogelijkheden tot synergie tussen grote bedrijven en waterschap om te komen tot kostenreductie, minder emissie van stikstof en/of een meer circulaire economie.

Begroting 2018		Realisatie 2018
h. Als het aantal v.e.'s van grote bedrijven gelijk blijft of toeneemt. De emissie van stikstof en fosfaat van onze zuiveringen neemt niet toe als gevolg van aanhaken of afhaken van bedrijven.		M.b.t. mest verwerkende bedrijven: Er is een landelijk advies van de UVW naar het ministerie gegaan. We verwachten daar binnenkort richtlijnen van te ontvangen, die we als BBT (best beschikbare techniek) kunnen hanteren. Daarmee hoeft er geen WDOdelta beleid gemaakt te worden.

1.3.2.3 Afvalwater benutten voor circulaire economie

• Energie en grondstoffen

Energie

In 2008 hebben alle waterschappen in Nederland zich aangesloten bij de Meerjaren Afspraak 3 energie-efficiënte verbetering (ook wel MJA3 of MJA3 Zuiveringsbeheer) voor het deel transport en zuivering van afvalwater. In 2016 is deze afspraak verbreed tot het gehele takenpakket van het waterschap. Dat betekent dat de aandacht voor energie-efficiency zich naast het zuiveringsbeheer ook richt op het watersysteem, waterveiligheid, de gebouwen en overige (programma Maatschappij & Organisatie en DuurzaamDOEN).

Vanuit de MJA3 zijn de waterschappen de inspanningsverplichting aangegaan om in 2020 30% energie-efficiëntie t.o.v. 2005 te bereiken. Voor de derde MJA-3 planperiode 2017-2020 is in 2016 een Energie-efficiencyplan (EEP) opgesteld, waarin een aantal maatregelen is benoemd. Volgens het bestaande beleid moeten investeringen worden gecompenseerd door lagere exploitatiekosten en in dat geval heeft het plan geen effect op de tariefontwikkeling (compensatie investeringen in exploitatie). Eventuele energieprojecten worden voor separate besluitvorming voorgelegd.

Grondstoffen

Landelijk is de ambitie uitgesproken om te komen tot een circulaire economie (Nederland Circulair 2050). Verder is de Green Deal Grondstoffen ondertekend door de Unie van Waterschappen. Afvalwater bevat een groot aantal grondstoffen. Naast de grondstof voor het opwekken van energie, bevat het afvalwater bijvoorbeeld ook fosfaat, stikstof, kalium, cellulosevezels en bouwstenen voor bioplastics. Energie wordt al op grote schaal teruggewonnen, maar andere grondstoffen worden op dit moment nog vernietigd in de RWZI, geloosd met het gezuiverde afvalwater of afgevoerd met het zuiveringsslib.

Na het vaststellen van het beleidskader DuurzaamDOEN is in 2017 een verkenning gedaan van mogelijkheden om grondstoffen terug te winnen. Hiermee dragen we bij aan innovatie om te komen tot verduurzaming van onze sector. Positieve business cases zijn mogelijk als er sprake is van een grote uitbreiding van een RWZI of de productiecapaciteit van een groot bedrijf (grote afvalwaterlozer). In ons gebied is dit momenteel niet aan de orde. Verder draagt deze ontwikkeling bij aan de maatschappelijke positionering en imago van de waterschappen: innovatief, duurzaam en midden in de maatschappij. Door een voorbeeldrol te vervullen kan het waterschap als katalysator werken voor de gewenste ontwikkeling.

Innovatie

Voldoende inzet op innovatie is onmisbaar om onze ambities voor energie en grondstoffen te realiseren. Wij dragen bij aan de ontwikkelingen op het gebied van innovatie in de waterketen. Zo nemen we deel aan het landelijk STOWA Platform nieuwe sanitatie en aan de landelijke energie- en grondstoffenfabriek.

Met de terugwininstallatie voor fosfaat (struviet) in Echten dragen we bij aan de kennisontwikkeling ten aanzien van fosfaatterugwinning. Het betreft een relatief nieuw proces. De afscheiding van struvietkorrels uit het slib is aanzienlijk minder dan verwacht vanuit het ontwerp van deze installatie. Op basis van dit onderzoek worden een aantal no-regret maatregelen doorgevoerd in de bedrijfsvoering. De verwachting is dat deze maatregelen niet leiden tot een significante toename van de afscheiding van struviet.

Begroting 2018		Realisatie 2018
a. Uitvoering maatregelen 2018 vanuit het Energie Efficiëntie Plan (EEP).		Met uitzondering van de optimalisatie slibgisting Deventer zijn alle afspraken voor 2018 uit het EEP gerealiseerd.
b. We geven invulling aan de doelstellingen voor het terugwinnen van grondstoffen (en er is een bijpassende prestatie indicator bepaald voor afvalwater benutten voor circulaire economie).		We verwachten het resultaat van de eerste proeven in het eerste kwartaal van 2019 (potproeven) Op basis hiervan volgt er een verdiepingsslag over de mogelijkheden en mate van terugwinningen en toepassing van humuszuren. Parallel wordt gewerkt aan kennis opbouw t.a.v. dit onderwerp.
c. No-regret maatregelen zijn doorgevoerd in bedrijfsvoering struvietinstallatie Echten.		In lijn met eerdere besluitvorming heeft geen intensief onderzoek plaatsgevonden naar winning van struviet. Alleen daar waar onderzoek gecombineerd kon worden met regulier werk is gekeken naar mogelijkheden. Daar

	waar in 2018 sprake was van eventuele verbeteringen door beheeringrepen is geen verbetering gebleken.
--	---

- Slib

In 2014 is besloten om op de locaties in Zwolle en in Deventer te blijven vergisten en ontwateren. Het slib van Kampen wordt vergist in Zwolle, zodra de uitbreiding van de slibgistingscapaciteit in Zwolle gereed is. De slibgisting in Kampen is eerder uit bedrijf genomen vanwege nieuwe emissie-eisen voor de gasmotoren (Warmte Kracht Koppeling WKK's) die per 1 januari 2017 van kracht zijn en omdat de installatie verouderd is en anders aanvullende investeringen in gasveiligheid nodig zijn. Dit maakt dat tijdelijk transport nodig is van slib van Kampen naar Deventer of Echten.

In Zwolle wordt de capaciteit van de energiefabriek (slibgisting) vergroot en wordt het proces omgebouwd tot een tweetraps vergisting bestaande uit een extra warme (thermofiele) eerste stap en een standaard warme (mesofiele) tweede stap met daarna nog eens een niet verwarmde, maar wel geïsoleerde navergister. Hiermee is meer slib af te breken waardoor meer biogas ontstaat en minder afvoer van slib nodig is (minder slibafzetkosten). In Echten wordt het slib vergist van de zuiveringen: Echten, Meppel, Vollenhove, Steenwijk, Dieverbrug, Smilde en Beilen. De gisting in Meppel is tijdelijk buiten bedrijf gesteld vanwege gasveiligheidseisen. Vanwege nieuwe wet en regelgeving voor de emissie van de gasmotoren (WKK's) vindt vervanging of aanpassing plaats van alle WKK's in ons gebied. Deze moderne en complexere machines vragen om hoogwaardige specialistische kennis en daarvoor worden onderhoudscontracten met deskundige externen afgesloten. Deze onderhoudscontracten leiden tot hogere kosten, maar worden deels gecompenseerd door meer energieopwekking als gevolg van hogere rendementen en een grotere beschikbaarheid van de machines (en daarmee enige besparing op energie-inkoop).

Begroting 2018	Realisatie 2018
d. De bouw van de Energiefabriek (slibgisting) Zwolle is gereed.	Project is gereed en daarmee is de maatregel uitgevoerd.
e. Het slib van Kampen kan in Zwolle worden verwerkt.	Project is gereed en daarmee is de maatregel uitgevoerd.

1.3.3 Wat heeft het gekost?

In onderstaande tabel zijn de gerealiseerde kosten van dit programma afgezet tegen de bijgestelde begroting. In de bijgestelde begroting zijn eventuele begrotingswijzigingen verwerkt. De uiteenzetting gebeurt op basis van de categorieën welke ook specifiek in de begroting waren weergegeven.

Bedragen x € 1.000.000

Omschrijving	Bijgestelde begroting 2018	Realisatie 2018	Verschil Bijgest.begr. Realisatie
Personeelslasten	6,3	6,1	0,2
Goederen en diensten	15,5	14,9	0,6
Kapitaallasten	11,7	12,1	-0,5
Onvoorzien en dotaties	-	-	-
Inkomsten	-1,1	-1,4	0,2
Totaal programma lasten	32,3	31,7	0,6

De bijgestelde begrote netto lasten voor programma Waterketen waren € 32,3 mln. uiteindelijk is er € 31,7 mln. uitgegeven, waardoor het voordeel op dit programma € 0,6 mln. bedraagt. Voor een toelichting op de afwijkingen verwijzen u naar paragraaf 4.2.4.

1.4 Programma Maatschappij en Organisatie

1.4.1 Wat willen we bereiken?

De missie van waterschap Drents Overijsselse Delta is te zorgen voor veilig wonen met water, voor voldoende water voor boeren en bedrijven, voor schoon water in de stad en de natuur. Samen met onze partners doen we dat op een sobere en doelmatige wijze, zodat we veilig kunnen wonen, werken en recreëren in ons waterrijke gebied.

De klimaatverandering leidt tot veelzijdige uitdagingen en complexe opgaven voor het waterbeheer in ons werkgebied. Het stelt hoge eisen aan onze organisatie en haar maatschappelijke positie.

De netwerksamenleving staat centraal bij het organiseren en het uitvoeren van onze taken.

We willen zo optimaal mogelijk maatschappelijke waarde aan de samenleving en extra kwaliteit toevoegen aan de leefomgeving in het gebied. Maatschappelijk draagvlak voor onze taakuitvoering en een goede positie in het openbaar bestuur zijn belangrijke succesfactoren.

Kenmerkende aspecten voor maatschappij en organisatie in 2018 waren onder meer:

- Infrastructuur op orde;
- In verbinding met de omgeving;
- Excellent in dienstverlening;
- Werken aan duurzaamheid;
- Doelmatig werken.

1.4.2 Wat hebben we gedaan?

Hierna worden de maatregelen aangegeven die in 2018 uitgevoerd zouden worden.

1.4.2.1 Infrastructuur op orde

ICT speelt een belangrijke rol in de bedrijfsvoering. We moeten kunnen voldoen aan de steeds hogere eisen voor I-veiligheid, betrouwbaarheid en beschikbaarheid van de digitale infrastructuur. Gezien het cruciale belang van ICT, de toegenomen complexiteit en actuele wereldwijde veiligheidsrisico's weegt het aspect kwaliteit zwaar. Om dit te kunnen bereiken is verdergaande samenwerking en opschaling noodzakelijk. Besloten is om dit te realiseren in samenwerking met waterschap Zuiderzeeland (ZZL). Ook wordt onderzoek gedaan naar verdergaande samenwerking met andere waterschappen.

Bij de crisisbeheersing wordt, conform de visie van de Unie, Crisisbeheersing en Netcentrisch werken 2014-2020 de (tussen)doelen die daarin worden vermeld de komende jaren gerealiseerd.

Begroting 2018		Realisatie 2018
a. De samenwerking met ZZL op het gebied van ICT is gerealiseerd: een uitwijkvoorziening en gezamenlijk beheer van ICT.		Het gezamenlijk ICT domein is technisch opgeleverd en wordt gezamenlijk beheerd. Een uitwijkvoorziening is niet gerealiseerd. Hierdoor blijft er een risico bestaan. De opdracht voor een onderzoek naar de mogelijkheden is in december 2018 verstrekt.
b. Er is een business case Samenwerking ICT waterschappen" uitgewerkt.		Het onderzoek is nog niet af, aanvullend onderzoek is noodzakelijk waardoor er vertraging is opgetreden. Er wordt in het eerste kwartaal van 2019 een business case opgeleverd.
c. De I-veiligheid is op orde. N.a.v. de landelijke audit Baseline Informatieveiligheid Waterschappen zijn hiervoor concrete maatregelen ingevoerd.		De uitkomsten van de landelijke audit Baseline Informatieveiligheid Waterschappen zijn verwerkt in verbeterplannen, waarmee in 2018 een start gemaakt is. De functiestructuur rondom i-veiligheid is conform de baseline normering aangepast in de organisatie. De functie van Security Officer is formeel belegd en ingevuld binnen de organisatie en de PDCA cyclus is in samenspel met de Functionaris gegevensbeheer (FG) is opgesteld en

	beschreven. Hiermee zijn de audit bevindingen rond de PDCA cyclus, conform de aanbevelingen uit de audit, ingevuld. Tevens zijn de bevindingen uit de audit aangaande het beschrijven en vastleggen van i-veiligheidsprocedures geadresseerd. Alle relevante procedures worden inmiddels conform bedrijfsstandaard beschreven en vastgelegd. Door de hoeveelheid aan ontbrekende beschrijvingen is het niet gelukt om alle procedures voor 2019 beschreven te krijgen. Deze beschrijvingen zullen conform planning voor Q2 2019 gereed zijn. Met bovenstaande acties zijn de hoofdpunten uit de audit geadresseerd en op orde. Voor 2019 wordt gewerkt aan verbetering van de i-veiligheid en is een gezamenlijk actieplan voor Waterschap Zuiderzeeland en Waterschap Drents Overijsselse Delta opgesteld en in uitvoering.
d. Het uitvoeringsprogramma crisis-beheersing van de Unie is verder geïmplementeerd.	De producten uit het Crisiskompas zijn geborgd in het Platform Crisisbeheersing Waterschappen Midden-Nederland (PCWMN) en waar nodig overgenomen door de eigen organisatie. Daarbij wordt momenteel onderzocht in hoeverre de crisisorganisaties binnen regio Midden Nederland uniform moeten zijn i.v.m. uitwisselbaarheid, gezamenlijke OTO-activiteiten (opleiden, trainen en oefenen) en herkenbaarheid richting externe organisaties zoals veiligheidsregio's.

1.4.2.2 In verbinding met de omgeving

Onze omgeving verandert in een netwerksamenleving waarin grote vaste structuren steeds minder aan de orde zijn. Voor onze positie in de samenleving en voor het bereiken van efficiënte oplossingen, is het van belang om bewust samen te werken met uiteenlopende partijen.

Voor onze medewerkers en bestuurders is het belangrijk om op alle niveaus – strategisch, tactisch en operationeel – te beschikken over voldoende relevante contacten en samenwerkingsrelaties en die systematisch te blijven onderhouden. Door systematisch aandacht te hebben voor extern relatiebeheer is de kans groter dat operationele afstemming of beleidsbeïnvloeding bij derden, tijdig plaatsvindt.

WDODelta zoekt actief het gesprek op met verschillende publieksgroepen, zowel offline als online.

In de communicatie wordt de nadruk gelegd op de noodzaak van maatregelen, het benoemen van de klimaatverandering, de gevolgen en te verwachten problemen, de oplossingen die de burger en instantie zelf kan invoeren.

Begroting 2018	Realisatie 2018
a. De focus bij In verbinding met de omgeving ligt op het realiseren van enkele kansrijke projecten met zichtbare resultaten. De commissie Blauwe Schakel wordt uitgebreid met een nieuw op te zetten WDODelta omgevingspanel.	In 2018 zijn 9 in- en externe bijeenkomsten geweest van de commissie Blauwe Schakel, waarbij is gereflecteerd op hoe het waterschap werkt in verbinding met de omgeving. Omgevingsgericht werken blijft een belangrijk thema voor het waterschap. Hierin zijn wij nog niet geheel geslaagd. Wij gaan ons met de begroting 2020 scherper richten op wat wij hier willen bereiken qua doelen en resultaten.
b. Er is een plan van aanpak voor de invoering van de Omgevingswet vastgesteld door het dagelijks bestuur.	6 deelprojecten lopen, de eerste producten worden opgeleverd 2019. De implementatie van de Omgevingswet komt in maart 2019 aan de orde in het dagelijks bestuur.
c. De verkiezingen en de campagne voor de verkiezingen van 2019 zijn voorbereid:	In 2018 is alles in orde gemaakt om tot een rechtsgeldige verkiezing te komen. Partijen zijn aangeschreven dat gezien de fusie, registratie (in veel gevallen) en

WDODelta is klaar voor de verkiezingen van 2019.	kandidaatstelling opnieuw nodig is. De registratieverzoeken van de lokale partijen zijn ontvangen en verwerkt. Overleg met de gemeenten en provincies Overijssel en Drenthe loopt. De communicatiecampagne is voorbereid en kan in februari 2019 van start gaan. Eind 2018 hebben partijen met het waterschap stellingen geformuleerd, gescoord en voorzien van een toelichting. Deze informatie kunnen zij gebruiken om zich in hun communicatie uitingen te positioneren. Daarnaast is het proces van het vullen van de stembulps MijStem gestart.
d. WDODelta is aanwezig op cruciale events in het gebied. Ook kan WDODelta fungeren als sponsor voor water gerelateerde activiteiten van partners in ons gebied.	WDODelta heeft meegewerkt en is zichtbaar aanwezig geweest op diverse evenementen waaronder Sail Kampen, het Bevrijdingsfestival in Zwolle, Hoogeveen on Stage, de gemeentedag Zwartewaterland, de Nationale Girlsday, de Nationale Molen- en Gemalendag, het 600-jarig bestaan van het Celeanum, de Techniek Tastbaar Beurs, de wereld Vismigratiedag, het landelijke Vakkanjers evenement, het Stadsfestival in Zwolle, de Oktober Kindermaand, beide Week van Ons Water weken in het voor- en najaar en de Careerday Noord.

1.4.2.3 Excellent in dienstverlening

Een excellente dienstverlening is een opgave van het gehele waterschap. Bij de start van het waterschap zijn het dienstverleningsconcept en servicenormen hiervoor vastgesteld. Ons waterschap streeft daarbij naar monitoring en verdere optimalisatie.

Begroting 2018	Realisatie 2018
a. Het in 2018 geplande klanttevredenheidsonderzoek gericht op contactmomenten van het waterschap is uitgevoerd en er is een analyse opgesteld van verbeteringen.	Het onderzoek is eind 2018 uitgevoerd. Het is ons doel hierop een 8 te scoren. Presentatie en analyse van de resultaten vindt plaats begin 2019. De vertraging is opgelopen door de calamiteit Droogte die in de zomer veel capaciteit vergde, wat ten koste ging van de planning van dit onderzoek.
b. De telefonische bereikbaarheid is verbeterd. De bereikbaarheid wordt gewaardeerd met ten minste een 7.	Er is een onderzoek uitgevoerd naar de telefonische bereikbaarheid. Omdat het doel, het scoren van een 7, niet is gehaald, is er een verbeterplan opgesteld. Het resultaat van het onderzoek in 2018 was een 6,4.

1.4.2.4 Werken aan duurzaamheid

Op 31 januari 2017 is door het algemeen bestuur het beleidskader DuurzaamDOEN vastgesteld. Het beleidskader geeft richting aan de werkwijze om de taakuitvoering de komende jaren verder te verduurzamen. WDODelta streeft naar energieneutraliteit in 2025 en gaat duurzaam-inclusief werken. Bij het werken aan duurzaamheid wordt de aanpak duurzaam grond-, weg- en waterbouw (GWW) toegepast. Ook het manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI) wordt door WDODelta uitgevoerd.

Internationale samenwerking voorziet in een maatschappelijk behoefte aangezien het in het teken staat van duurzame ontwikkelingsdoelen in 2030 die door de Verenigde Naties zijn vastgesteld. De samenwerking komt enerzijds ten goede aan het lokale waterbeheer in minder bedeelde samenlevingen en anderzijds is het gericht op internationale kennisuitwisseling van specifieke vormen van integraal waterbeheer. Het leidt bij het waterschap tot een actieve uitbouw van nationale en internationale netwerken met overheden, universiteiten, kennisinstellingen en bedrijven. Het waterschap legt hierbij de focus op Zuid-Afrika en Burkina Faso.

Begroting 2018	Realisatie 2018
a. Er wordt invulling gegeven aan de projectdoelen van DuurzaamDOEN!	Het actieplan van 2018 wordt uitgevoerd. Er is een werkgroep MVI, diverse aanbestedingen zijn uitgevoerd waar duurzaamheid een component is (warme dranken, afvalverwerking). Het onderzoek naar het Wagenpark is afgerond. uitgezocht wordt hoeveel elektrische poolauto's komende jaren worden aangeschaft. Regelmatig zijn er updates communicatie duurzaamDOEN; planuitwerking zon op daken bezig en kredietvoorstel in wording voor besluitvorming maart 2019; planuitwerking wind loopt conform planning. We zijn actief aan de slag met 'klimaatproof bebouwd gebied'. Waar kelders niet onderlopen, de hitte binnen de perken blijft en we slim omgaan met groen en water in steden en dorpen.
b. Bij internationale samenwerking wordt voor Burkina Faso het project Faso Koom gerealiseerd, in Zuid-Afrika wordt het werkplan Kingfisher 2+afgerond.	Door politieke ontwikkelingen in Zuid Afrika is vertraging opgetreden in het project King Fisher. Met subsidiegevers is hierover overleg gevoerd en is akkoord gegeven voor verlenging van het project tot eind 2019. Door de <i>spin-off</i> die ontstaan is door deze projecten, zijn nieuwe projecten gestart.

1.4.2.5 Doelmatige organisatie

Onze bestuurlijke opgaven en verwachtingen bepalen de aard en de omvang van de (investerings)plannen en de activiteiten van het waterschap. Bij het proces van beleidsvorming worden onze ambities en de beschikbare middelen met elkaar in verband gebracht tot een doeltreffende en doelmatige beleidslijn. Transparante afwegingskaders dragen bij om tot een verantwoorde keuze te kunnen komen op basis van een afweging tussen kosten, kwaliteit en risico's. De voortgang in de realisatie van het beleid wordt gemonitord en geëvalueerd. De bestuurlijke verantwoording wordt gefaciliteerd met tijdige informatievoorziening over de voortgang en de resultaten. Hiervoor is een planning en control-cyclus ingericht.

Met betrekking tot de kosten- en de tariefontwikkeling van het waterschap leggen we bestuurlijke verantwoording af aan inwoners, bedrijven en instanties. Daarbij is de toedeling van de kosten aan de verschillende categorieën van belastingbetalers een belangrijke factor.

WDODelta vindt het van groot belang om onze organisatie steeds te verbeteren. De organisatie kent voor het uitvoeren van de werkprocessen een PDCA-cyclus (Plan-Do-Check-Act-cyclus) waardoor er geleerd wordt van de opgedane ervaringen en er verbetermaatregelen genomen worden.

Onze bedrijfsvoering wordt in de jaren 2017-2019 verder geoptimaliseerd via het programma WDODelta Werkt!

Begroting 2018	Realisatie 2018
a. De kostentoedeling wordt geëvalueerd.	Het algemeen bestuur heeft op 27 november 2018 gesproken over een aangepast voorstel tot wijziging van het belastingstelsel. Het voorstel tot aanpassing van de UVW houdt in dat besluitvorming over een nieuw stelsel met een jaar wordt opgeschort tot december 2019. Gevraagd werd om in te stemmen met deze procedure en gevraagd werd om voorlopig in te stemmen met die wijzigingen waarover in grote mate overeenstemming bestond. De ledenvergadering van de Unie van Waterschappen heeft in december 2018 besloten om activiteiten met betrekking tot aanpassing van het belastingstelsel met een half jaar op te schorten. Positiebepaling en werkzaamheden zullen weer worden opgepakt nadat de nieuwe algemene besturen in de loop van het voorjaar 2019 zijn aangetreden. Gegeven deze vertragen is het niet

	waarschijnlijk dat de Waterschapswet voor 2021 aangepast zal zijn. Het algemeen bestuur van WDO Delta heeft in december 2018 besloten om de eigen kostentoedeling aan te passen per 1 januari 2021; dat is de datum waarop de geldigheid van de huidige kostentoedelingsverordening is afgelopen. Gelet op de doorlooptermijn van voorbereiding, ter inzage legging en besluitvorming zal begin 2020 een start moeten worden gemaakt met deze aanpassing.
b. Het meerjarige programma WDO Delta werkt! rondom bedrijfsvoering en assetmanagement, wordt gerealiseerd.	De aanpak van het assetmanagement wordt vormgegeven in de programma's. Advisering hierbij wordt gedaan vanuit Bedrijfsvoering en Ontwikkeling. Voor de programma's Waterketen en Waterveiligheid is er een aanpak ontwikkeld en opgenomen in de werkwijze. Er wordt nog gewerkt aan een plan van aanpak voor het programma Watersysteem.
c. De tweede monitoringsronde van de realisatie van fusiedoelstellingen en voortgang in organisatieontwikkeling is uitgevoerd. De uitkomsten van, het eind 2017 uitgevoerd, Medewerker Onderzoek is omgezet naar een concreet verbeterplan.	Naar aanleiding van het medewerkers tevredenheidsonderzoek (MTO) worden diverse vervolgacties uitgevoerd: optimalisatie flexwerken wordt na onderzoek zomer 2018 eind 2018/begin 2019 gerealiseerd. Vanuit MTO zijn tweede helft 2018 3 actiesporen uitgevoerd om verdere organisatie ontwikkeling te realiseren: Ontwikkelagenda tot 2021 (spoor 1) , juiste mens op juiste plek en organisatie ontwikkeling (spoor 2) en spoor 3: leren en verbeteren.

1.4.3 Wat heeft het gekost?

In onderstaande tabel zijn de gerealiseerde kosten van dit programma afgezet tegen de bijgestelde begroting. In de bijgestelde begroting zijn eventuele begrotingswijzigingen verwerkt. De uiteenzetting gebeurt op basis van de categorieën welke ook specifiek in de begroting waren weergegeven.

Bedragen x € 1.000.000

Omschrijving	Bijgestelde begroting 2018	Realisatie 2018	Vershil Bijgest.begr. Realisatie
Personeelslasten	13,8	14,0	-0,2
Goederen en diensten	10,8	9,5	1,3
Kapitaallasten	2,6	2,4	0,2
Onvoorzien en dotaties	0,6	0,1	0,6
Inkomsten	-0,7	-0,9	0,3
Totaal programma lasten	27,1	24,9	2,2

De bijgestelde begrote netto lasten voor programma Maatschappij en Organisatie waren € 27,1 mln. uiteindelijk is er € 25,0 mln. uitgegeven, waardoor het voordeel op dit programma € 2,1 mln. bedraagt. Voor een toelichting op de afwijkingen verwijzen u naar paragraaf 4.2.4.

2. Verplichte paragrafen

Het Waterschapsbesluit bepaalt dat in de jaarstukken paragrafen worden opgenomen, waarin op de beleidslijnen wordt verantwoord zoals vastgelegd in de programmabegroting. Tevens worden de opbrengsten van de waterschapsbelastingen verantwoord. Doel van de paragrafen is dat onderwerpen die versnipperd in de jaarstukken staan worden gebundeld in een kort overzicht, waardoor er voldoende inzicht gekregen wordt.

De paragrafen geven een dwarsdoorsnede van de jaarstukken. Met de genoemde onderwerpen is vrijwel altijd een groot financieel belang gediend. De paragrafen geven daardoor extra informatie voor de beoordeling van de financiële positie op de korte en langere termijn.

Het Waterschapsbesluit schrijft de volgende paragrafen voor:

- Bedrijfsvoering
- Ontwikkelingen sinds het vorige begrotingsjaar
- Incidentele baten en lasten
- Onttrekkingen aan bestemmingsreserves en voorzieningen
- Waterschapsbelastingen
- Weerstandsvermogen
- Financiering
- Verbonden partijen
- EMU-saldo
- Topinkomens

2.1 Bedrijfsvoering

De paragraaf bedrijfsvoering geeft inzicht in de focuspunten van de doorontwikkeling van de bedrijfsvoering. Dit biedt burgers en externe partners perspectief op de kwaliteit van de dienstverlening. Op basis van artikel 4.21 van het Waterschapsbesluit dient deze paragraaf ten minste “inzicht te bieden in de stand van zaken en de beleidsvoornemens ten aanzien van de bedrijfsvoering”. Onderstaand wordt de focus van de ontwikkelingen uiteengezet.

Kaders

De ambtelijke organisatie dient voldoende uitgerust te zijn om het hoofd te bieden aan de veranderende positie van het waterschap ten opzichte van haar omgeving. Bij de taakuitvoering is er in toenemende mate sprake van afhankelijkheid van andere partners in het ruimtelijk domein, in (veiligheids-)ketens en in netwerken. De focus op samenwerking met andere publieke en private partners, is steeds meer nodig om de eigen doelen te realiseren. De bedrijfsvoering van waterschap Drents Overijsselse Delta geeft hier invulling aan.

Ook ligt er in toenemende mate een opgave in het vergroten van het bewustzijn bij burgers en bedrijven over het effect van hun handelen (of nalaten) op het waterbelang en de taakuitvoering van het waterschap. Wanneer dat lukt, snijdt het mes aan meer kanten. Het draagt bij aan meer begrip en aandacht voor het waterbelang en de onmisbare rol die het waterschap daarin speelt.

Vanzelfsprekend is een goed functionerende fysieke infrastructuur van cruciaal belang voor het functioneren van het waterschap. Het op orde hebben van de fysieke infrastructuur is een randvoorwaarde en daarmee ook eerste prioriteit, nu en voor de toekomst.

De borging van de bovenstaande kaders vindt plaats via het formuleren van vijf kenmerken van een goed uitgerust waterschap:

- a. bedrijfszeker: staat borg voor een goed functionerende infrastructuur;
- b. vakbekwaam: staat gesteld om haar taken adequaat uit te voeren;
- c. omgevingsbewust: weet in te spelen op concurrerende belangen;
- d. samenwerkingsgericht: weet telkens opnieuw positie te kiezen;
- e. maatschappelijk verantwoordelijk: weet bewustwording van burgers en bedrijven te vergroten.

Operationalisering

De kenmerken van een goed uitgerust waterschap zijn vervat in de inrichtings- en sturingsprincipes van de nieuwe organisatie. Gedurende 2018 en navolgende jaren is er gestreefd naar het faciliteren van in toenemende mate:

- Krachtig bestuur - waarin een proactieve, participatieve manier van werken wordt gecombineerd met een zichtbare ambassadeursrol naar de samenleving in het werkgebied.
- Programmasturing - waarbij ambtelijk op een dusdanige wijze wordt samengewerkt, dat vraagstukken integraal worden benaderd.
- Efficiënte clustering van werksoorten - binnen de organisatie worden taken dusdanig verdeeld dat voldoende "zwaarte" van het betrokken ambtelijk personeel is geborgd.

Implementatie

Logischerwijs is het doorontwikkelen van inrichtings- en sturingsprincipes een meerjarig proces. In 2018 zijn er diverse maatregelen genomen om de implementatie vorm te geven. Deze maatregelen zijn beschreven in het programma "Maatschappij en Organisatie".

2.2 Ontwikkelingen sinds het vorige begrotingsjaar

In de paragraaf betreffende de ontwikkelingen sinds het vorige begrotingsjaar kan worden ingegaan op externe en interne ontwikkelingen die zich sinds het vaststellen van de vorige begroting en de behandeling van de meerjarenraming hebben voorgedaan. Bovendien kunnen afwijkingen van de uitgangspunten en grondslagen, zoals deze voor de vorige begroting en de meerjarenraming zijn gehanteerd, en belangrijke afwijkingen in de cijfers van de meerjarenraming in deze paragraaf nader worden toegelicht.

Bij Waterschap Drents Overijsselse Delta is ervoor gekozen om de algemene ontwikkelingen van het afgelopen jaar op te nemen in de programmaverantwoording.

2.3 Incidentele baten en lasten

De paragraaf betreffende de incidentele baten en lasten bevat een overzicht van de baten en lasten die als eenmalig ten opzichte van de voorgaande en komende begrotingsjaren mogen worden beschouwd. Een eenmalige uitgave (of inkomst) wordt gedefinieerd als een begrotingspost die maximaal 3 jaren is geraamd en waarvan de eindigheid vast staat. Zodoende kan een incidentele begrotingspost meerdere exploitatiejaren voorkomen.

In de onderstaande tabel worden voor jaarschijf 2018 de incidentele baten en lasten uiteengezet. Deze posten zijn extra geraamd bovenop de begroting. Het onderstaande overzicht biedt geen inzicht in de integrale lasten die met een specifiek onderwerp samenhangen. Er is sprake van (mogelijke) samenhang met structurele lastenmutaties.

In de begroting 2018 zijn de onderstaande incidentele baten en lasten opgenomen:

Bedragen x € 1.000

Kostengroep	Betreft	Begroting 2018	Realisatie 2018	Verschil
Goederen en diensten	Vervanging beschoeiing Middenraai (Nieuw-Balinge)	200	231	-31
Goederen en diensten	DuurzaamDoen (Energie neutraal 2025)	250	212	38
Goederen en diensten	Onderzoek waterkwaliteit overige wateren	50	28	23
Goederen en diensten	POV-vecht, bijdrage stuurgroep IJssel en bijdrage MIRT	50	51	-1
Goederen en diensten	Veenweidevisie	50	71	-21
Goederen en diensten	Sloop SLIK installatie	100	25	75
Goederen en diensten	OAS's studies diverse gemeenten	50	-	50
Goederen en diensten	Onderzoek H2S verwijdering Deventer/Echten en optimalisatie P verwijdering Deventer	60	-	60
Goederen en diensten	BTW pro-rata regeling boekjaren 2014 t/m 2016	-150	-1.408	1.258
Goederen en diensten	Diversiteitsbeleid Participatiewet	45	-	45
Goederen en diensten	Kosten voorziening in vacatures werving inkopers	60	-	60
Goederen en diensten	Intensivering communicatie en relatiebeheer	60	60	-
Goederen en diensten	Inhuur teamleider ICT tbv samenwerking Zuiderzeeland	100	45	55
Goederen en diensten	Scanteam digitalisering archief	50	13	37
		975	-673	1.648

Vervanging beschoeiing Middenraai (Nieuw-Balinge)

De kosten zijn hoger uitgevallen door het nemen van extra verkeersmaatregelen t.b.v. van de vervanging van de beschoeiing.

DuurzaamDOEN (Energie neutraal 2025)

Voor de energietransitie 2025 is gewerkt aan de voorbereiding van diverse projecten voor zon en wind. Er is in 2018 gewerkt aan het actieplan duurzaamheid. Er is een werkgroep MVI, diverse aanbestedingen zijn uitgevoerd waar duurzaamheid een component is (warme dranken, afvalverwerking). Het onderzoek naar het Wagenpark is afgerond. Uitgezocht wordt hoeveel elektrische poolauto's komende jaren worden aangeschaft.

Onderzoek waterkwaliteit overige wateren

Het onderzoek is afgerond, maar het rapport is nog niet opgeleverd.

POV-vecht, bijdrage stuurgroep IJssel en bijdrage MIRT

De resultaten van de POV-vecht maatregelen zijn gedeeld met de bestuurders van de betrokken partijen.

Veenweidevisie

De veenweidevisie die we in samenwerking met de Provincie hebben opgesteld heeft meer inzet gevraagd van een externe partij dan vooraf voorzien. Het dossier was complexer dan verwacht.

Sloop SLIK installatie

De kosten van de sloop van de SLIK installatie vielen mee.

OAS's studies diverse gemeenten

Vanwege calamiteiten zoals droogte hebben de onderzoeken niet plaatsgevonden.

Onderzoek H2S verwijdering Deventer/Echten en optimalisatie P verwijdering Deventer

Gedurende het jaar bleek dat voorrang moest worden gegeven aan andere zaken (o.a. problematiek Echten) kon dit onderwerp niet voldoende worden opgepakt.

BTW pro-rata regeling boekjaren 2014 t/m 2016

Parallel aan de fusie is met de belastingdienst overeengekomen, op welke wijze WDO Delta haar niet verschuldigde omzetbelasting (BTW) onderbouwt en terugvordert. Er is recent een inhaalslag gemaakt met het terugvorderen. Het betreft terug te vorderen bedragen over de periode 2012 t/m 2017; in de begroting werd eruit gegaan van een terug te vorderen bedrag over 2014 t/m 2016. Omdat WDO Delta en haar rechtsvoorgangers in deze periode werken voor derden uitvoerden (in de fiscale hoedanigheid van ondernemer), kan WDO Delta over dit tijdvak relatief veel BTW terugvragen. Dit betroffen met name de Ruimte voor de Rivier projecten welke

in opdracht van het Rijk uitvoerden. De HWBP projecten hebben betrekking op onze eigen dijkversterkingen en hier treden we op als overheidsorganisatie en daardoor niet in de fiscale hoedanigheid als BTW-ondernemer.

Diversiteitsbeleid Participatiewet

Voor voorbereiding op de gevolgen van de invoering van de Participatiewet was extra geld opgenomen t.b.v. het inhuren van externe expertise. Het is gebleken dat er geen beroep op externe expertise nodig was.

Kosten voorziening in vacatures werving inkopers

In de begroting 2018 is incidenteel € 60.000 opgenomen voor werving van 3 inkopers. Een deel van die kosten zijn in 2017 gemaakt en verantwoord, het overige is niet benut omdat vacatures intern (Waterkracht) konden worden vervuld.

Intensivering communicatie en relatiebeheer

Voor het programma 'creatief verbinden' zijn VR-brillen aangeschaft en is daarvoor content ontwikkeld. Verder is o.a. een bijdrage geleverd aan het duurzame energieprogramma Familieweide tijdens het Bevrijdingsfestival en is een watertheater gemaakt, ontwikkeld en gespeeld.

Inhuur teamleider ICT t.b.v. samenwerking Zuiderzeeland

Minder inzet van teamleider benodigd dan oorspronkelijk was begroot.

Scanteam digitalisering archief

Er is minder capaciteit vrij gemaakt dan oorspronkelijk gepland, waardoor het digitaliseren van het archief door loopt in 2019. Voor 2018 blijft er geld over.

Overige onvoorziene baten en lasten

Naast de in de begroting opgenomen incidentele baten en lasten zijn er ook een aantal onvoorziene baten en lasten.

Deze incidentele baten en lasten zijn groter dan € 0,2 mln., of bestuurlijk relevant:

Bate: opbrengst verkoop overtollige gronden (€ 0,8 mln.);

Bate: vertraging door herzien invulling DAW subsidieregeling (€ 0,3 mln.);

Bate: mutatie voorziening persoonsgebonden opleidingsbudget (€ 0,5 mln.).

Voor overige incidentele baten en lasten verwijzen wij naar de toelichting op de exploitatierekening naar programma's, paragraaf 4.2.

2.4 Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen

In de paragraaf onttrekkingen aan bestemmingsreserves en voorzieningen wordt ingegaan op de bedragen die rechtstreeks uit de voorzieningen worden onttrokken, alsmede op het beroep dat op de bestemmingsreserves is gedaan.

Onttrekkingen aan bestemmingsreserves

Het waterschap Drents Overijsselse Delta kent alleen een bestemmingsreserve voor tariefsegalisatie. Aan de bestemmingsreserve voor tariefsegalisatie zijn er in 2018 geen onttrekkingen gedaan. Er zijn geen overige bestemmingsreserves.

Onttrekkingen aan voorzieningen

Voorzieningen behoren tot het vreemd vermogen en worden gevormd voor specifieke kostenposten, verplichtingen, verliezen of risico's die zijn ontstaan in het verleden, waarvan de omvang op voorhand redelijkerwijs in te schatten is. In 2018 zijn de volgende bedragen (x € 1.000) onttrokken aan de voorzieningen:

	€
Voorzieningen voor arbeidsgelateerde verplichtingen	
- Pensioenverplichting bestuurders	281
- Uitkering voormalig personeel	15
- Jubilea uitkeringen	107
- Studieregeling PBB	397
Totaal	800

Voor een verdere toelichting wordt verwezen naar de toelichting op de balans. Tevens is in de bijlage een specificatie van de voorzieningen opgenomen.

2.5 Waterschapsbelastingen

Anders dan gemeenten en provincies ontvangen waterschappen geen bijdrage van het Rijk voor de bekostiging van hun taken. Waterschappen bekostigen hun taken door het heffen van belastingen, de watersysteemheffing en de zuiveringsheffing.

De kosten van de waterkeringszorg, het waterkwantiteitsbeheer en het waterkwaliteitsbeheer met uitzondering van het zuiveringsbeheer worden gefinancierd uit één watersysteemheffing, die wordt betaald door inwoners en de eigenaren van gebouwde en ongebouwde onroerende zaken. De inwonersdichtheid en de economische waardeverhoudingen zijn de centrale uitgangspunten voor de financiering van het waterbeheersysteem.

De zuiveringsheffing is toegespitst op de kosten van de zuivering, het transport van afvalwater en de verwerking van het zuiveringsslib. De directe lozingen op het oppervlaktewater worden in de verontreinigingsheffing betrokken. De opbrengsten daarvan gaan naar watersysteembeheer.

In de door het bestuur vastgestelde kostentoedelingsverordening is vastgelegd hoe de taakkosten van de taak watersysteembeheer naar aard en omvang van het belang worden verdeeld over de belanghebbenden in de taak. In het onderstaande schema vindt u de vastgestelde verdeling.

<i>Categorie</i>	<i>Percentage</i>
• Inwoners	35,00%
• Gebouwd	47,12%
• Agrarisch en overig ongebouwd	17,52%
• Bos en natuur	0,36%

De kostenverdelingsverordening is niet van toepassing op de zuiveringstaak. De kosten hiervan worden opgebracht door bedrijven en huishoudens die afvalwater lozen.

Kwijtschelding

Het waterschap Drents Overijsselse Delta hanteert een kwijtscheldingsnorm van 100% en voert daarmee een maximaal kwijtscheldingsbeleid.

Voor kwijtschelding wordt jaarlijks rekening gehouden met onderstaande eenheden:

- watersysteembeheer (inwoners)	12.400
- zuiveringsheffing (v.e.)	24.300

De aanslagoplegging en invordering van de waterschapsbelastingen geschiedt door het Gemeenschappelijk Belastingkantoor Lococensus Tricijn (GBLT). De gerealiseerde belastingopbrengsten zijn ontleend aan het jaaroverzicht belastingopbrengsten 2018, dat is opgesteld door GBLT. De controle op de volledigheid van de belastingopbrengsten maakt onderdeel uit van het controleprogramma van de accountant van GBLT.

Watersysteembeheer

De belastingopbrengst is als volgt:

Bedragen x € 1.000.000

	Begroting 2018	Realisatie 2018
Ingezetenen	24,6	24,6
Gebouwd	31,5	31,9
Ongebouwd	10,3	10,3
Natuur	0,2	0,2
Wegen	1,4	1,4
Verontreinigingsheffing	0,2	0,1
Opbrengsten voorgaande jaren	-	0,2
Kwijtschelding	-1,2	-1,1
Kwijtschelding voorgaande jaren	-	-0,1
Oninbaar	-0,2	-0,3
	66,8	67,3

Grondslag voor de heffing:

Tarieven	2018
Ingezetenen, in € per wooneenheid	96,37
Gebouwd binnendijs, percentage van WOZ-waarde	0,04600%
Gebouwd buitendijs, percentage van WOZ-waarde (korting 75%)	0,01150%
Ongebouwd binnendijs, in € per hectare	70,93
Ongebouwd buitendijs, in € per hectare (korting van 75%)	17,73
Ongebouwd wegen binnendijs, in € per hectare	141,85
Ongebouwd wegen buitendijs, in € per hectare (korting van 75%)	35,46
Natuur, in € per hectare	4,39
Verontreinigingsheffing, in € per v.e.	52,87

Als basis voor de heffing zijn de volgende aantallen gehanteerd:

	Begroting 2018	Realisatie 2018
Ingezetenen (bruto) in wooneenheden	242.600	255.100
Gebouwd binnendijs (WOZ-waarde, bedragen x € 1 mln.)	68.251	69.246
Gebouwd buitendijs (WOZ-waarde, bedragen x € 1 mln.)	538	562
Ongebouwd, oppervlakte binnendijs (in hectare)	144.800	144.600
Ongebouwd, oppervlakte buitendijs (in hectare)	3.800	3.600
Ongebouwd, oppervlakte wegen binnendijs (in hectare)	9.600	9.600
Ongebouwd, oppervlakte wegen buitendijs (in hectare)	100	100
Natuur, oppervlakte (in hectare)	54.600	55.200
Directe lozingen op oppervlakte water (v.e.'s)	2.700	2.500
Kwijtschelding ingezetenen (in wooneenheden)	-12.400	-12.500

Voor de toelichting op de afwijkingen van de belastingopbrengsten verwijzen wij u naar paragraaf 4.1.2 Toelichting op exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten.

Zuiveringsbeheer

De belastingopbrengst is als volgt:

Bedragen x € 1.000.000

Zuiveringsbeheer	Begroting 2018	Realisatie 2018
Opbrengst bedrijven	11,7	11,4
Opbrengst huishoudens	31,8	31,6
Opbrengsten voorgaande jaren	-	0,3
Kwijtschelding	-1,3	-1,2
Kwijtschelding voorgaande jaren	-	-0,1
Oninbaar	-0,2	-0,3
	42,1	41,7

Grondslag voor de heffing:

Tarieven	2018
Zuiveringsbeheer, in € per v.e.	52,87

Als basis voor de heffing zijn de volgende aantallen gehanteerd:

	Begroting 2018	Realisatie 2018
Verontreinigingseenheden bedrijven (v.e.'s)	222.000	210.300
Verontreinigingseenheden forfaitair (v.e.'s)	576.300	596.000
Kwijtschelding huishoudens (v.e.'s)	-24.300	-24.700

Voor de toelichting op de afwijkingen van de belastingopbrengsten verwijzen wij u naar paragraaf 4.1.2 Toelichting op exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten.

2.6 Weerstandsvermogen

Inleiding

Uw bestuur wordt in het kader van de jaarstukken gevraagd, om een besluit ten nemen m.b.t. de bestemming van het financieel resultaat. Het financieel resultaat kan, in geval van een positief resultaat, worden toegevoegd aan zowel de egaliseringsreserve als de algemene reserve. Het toevoegen aan de egaliseringsreserve schept de mogelijkheid om de tariefontwikkeling af te vlakken richting de laatste jaarschijf van de meerjarenbegroting. Via het toevoegen van financieel resultaat aan de algemene reserve, wordt (voor onbepaalde tijd) een buffer gevormd om financiële tegenvallers op te vangen.

Ten behoeve van het begrotingsproces 2019 (november 2018) heeft er een actualisatie van het risicoprofiel van WDO Delta plaatsgevonden. Een dergelijke actualisatie vindt op basis van het beleid inzake weerstandsvermogen en risicomanagement minimaal eens per 2 jaren plaats. Op basis van dit risicoprofiel is het algemeen bestuur het voorstel inzake het "weerstandsvermogen" aangeboden, parallel aan de begroting 2019. De strekking van dit voorstel is om de algemene reserves te verhogen voor Watersysteembeheer en te verlagen voor Zuiveringsbeheer en u heeft besloten om deze mutaties bij de jaarrekening 2018 te doen plaatsvinden. Bij de resultaatbestemming treft u een voorstel om de voorgestelde mutaties van de algemene reserves te realiseren.

In deze paragraaf worden ten eerste kort de nut en noodzaak van het weerstandsvermogen geduid. Daarna wordt het beleid kort gepresenteerd en wordt beschreven welke werkwijzen bij het tot stand brengen van het risicoprofiel zijn gehanteerd. Tot slot wordt het (verloop van het) weerstandsvermogen gepresenteerd en wordt de relatie gelegd met de verwachte kosten/risico's verbonden aan slibgisting Echten en het HWBP.

Het Waterschapsbesluit schrijft voor dat de paragraaf weerstandsvermogen – naast een duiding van de weerstandscapaciteit en het beleid – ook een inventarisatie van de risico's bevat. Deze wordt in de vorm van een risicomatrix gepresenteerd.

Nut en noodzaak

Het overhevelen van vermogen tussen reserves is niet slechts een boekhoudkundige aangelegenheid, maar een strategische overweging. De kern van deze overweging vormt het moment waarop het bestuur het eigen vermogen wenst in te zetten. Bij het inventariseren van risico's is getracht om 5 à 10 jaren vooruit te kijken, om vast te stellen welke risico's zich in de aankomende jaren voor kunnen doen. Bij het iken van zijn vermogenspositie kijkt het waterschap dus verder vooruit dan de periode van de meerjarenraming. We leggen nu vermogen opzij om te borgen dat we in de toekomst aan onze verplichtingen kunnen voldoen, zonder grote schommelingen in de tariefstelling.

Beleid

Het actuele beleid van WDO Delta laat zich kort duiden door een tweetal bepalingen:

In hoofdstuk 3 van het beleid Weerstandsvermogen Risicomanagement Reserve en Voorziening (WRRV) wordt bepaald dat:

'Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen: de weerstandscapaciteit enerzijds, zijnde de middelen en mogelijkheden waarover het waterschap beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken en alle risico's anderzijds, waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.'

In hoofdstuk 5 van het beleid WRRV wordt bepaald dat:

'De beleidslijn van het waterschap Drents Overijsselse Delta is dat de beschikbare weerstandscapaciteit wordt gevormd door de algemene reserves. Gezien de geheel eigen dynamiek van tariefstelling wordt de onbenutte belastingcapaciteit nihil verondersteld. De stille reserves worden niet betrokken in de weerstandscapaciteit, omdat onzeker is wanneer en in welke omvang deze middelen beschikbaar komen. Eventuele begrotingsoverschotten kunnen door het algemeen bestuur via de resultaatbestemming toegevoegd worden aan de algemene reserves. Voor de resultaatbestemming maken zij geen onderdeel uit van het weerstandscapaciteit.'

Werkwijze

Risico's zijn in kaart gebracht vanuit de notie, dat financiële tegenvallers op korte termijn beslag kunnen leggen op de financiële middelen van het waterschap. Daarom zijn risico's die leiden tot hogere kapitaallasten buiten beschouwing gelaten. De financiële gevolgen van deze risico's worden door middel van afschrijvingen over langere tijd in de kosten verwerkt.

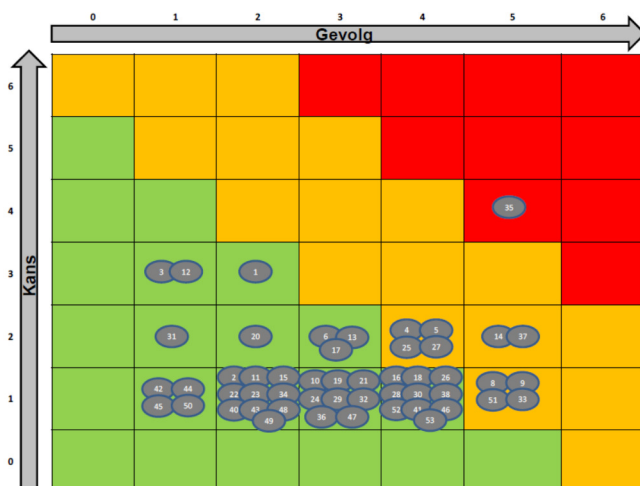
Risico's zijn relatief gekwantificeerd. Dit wil zeggen dat er gebruik is gemaakt van orde groottes om de impact van risico's te bepalen. Bij het rekenen met de ingeschatte risico's is gebruik gemaakt van 'Monte Carlo simulatie'. Deze simulatie is bij een 90% zekerheidspercentage uitgevoerd. Dit betekent dat er een kans van 1 op 10 bestaat, dat de aankomende jaren meer vermogen nodig is dan nu in kaart is gebracht.

Risico's zijn netto in kaart gebracht. In afwijking van de uitgangspunten van het beleid zijn beheersmaatregelen nog niet afzonderlijk gekwantificeerd. De gevolgen van beheersing zijn inbegrepen bij de gerapporteerde omvang van het risico.

Risico's zijn naar hun aard eenmalig. Wanneer risico's zich frequent voordoen is er immers geen sprake meer van een incident, maar een verwachte kostenpost die in de meerjarenraming opgenomen behoort te worden. De gevolgen van de geïnventariseerde risico's zijn daarom eenmalig meegenomen om de berekening van de benodigde omvang van de weerstandscapaciteit te bepalen. Wanneer zich een risico voordoet, wordt navolgend (bij een volgende actualisatie) bepaald of er sprake is van mogelijk herhaald optreden. In de periode 2016-2018 heeft er geen onttrekking aan het weerstandsvermogen plaatsgevonden.

Risicomatrix

In de onderstaande figuur wordt in vogelvlucht een beeld geschetst van de geïnventariseerde risico's. Op de horizontale as staan de categorieën van gevolgen en op de verticale as de categorieën van kansen. Per risico is bepaald welke risicoscore (kans x gevolg) deze teweegbrengt. Risico's met een substantiële score (rode velden) zijn van substantiële invloed op de benodigde vermogenspositie en verdienen nadere uitleg. De risico's zijn bij de beoordeling van het weerstandsvermogen opgenomen.

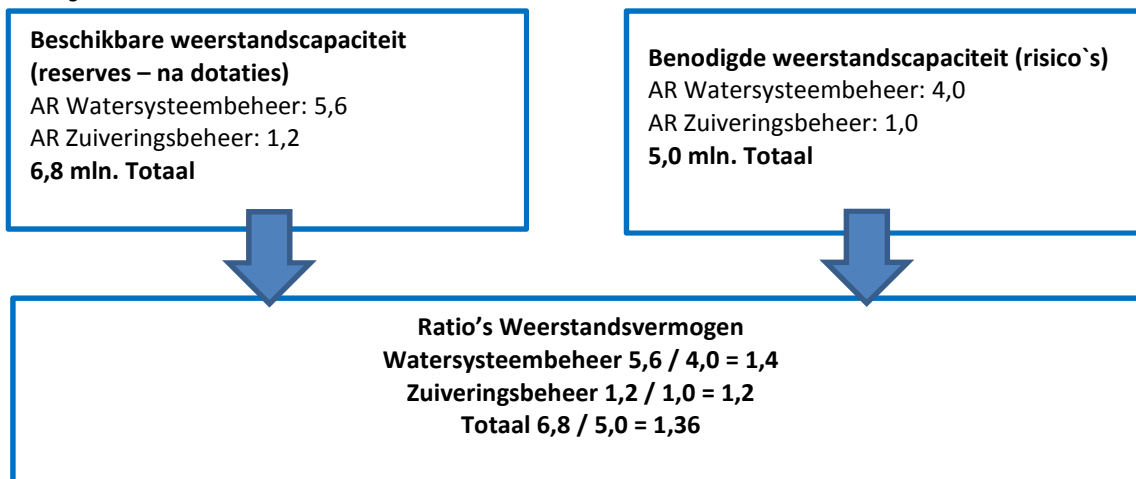

Het risicoprofiel van WDOdelta kenmerkt zich door de hoeveelheid risico's met een lage ingeschatte impact. De kans op voordoen van risico's wordt relatief laag ingeschat. Het grootste risico vormt de mogelijkheid dat het waterschap een lopend juridisch geschil verliest. Sturing op dit soort risico's is nog maar zeer beperkt mogelijk.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen van waterschap Drents Overijsselse Delta wordt bepaald door de verhouding tussen de benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit. De onderstaande figuur toont de berekening:

Bedragen x € 1.000.000

De verdere invoering van risicomanagement moet nog verder vorm krijgen binnen WDOdelta, mede aan de hand van het assetmanagement. Dit betekent dat er op dit moment nog sprake is van een stuk kennisonzekerheid t.a.v. de inventarisatie van de risico's. Daarom wordt, conform de voorgaande herijking van het weerstandsvermogen (2016), de verhouding 1,2 aangehouden.

Uit het bovenstaande overzicht blijkt dat WDOdelta, voorafgaand aan de actualisatie van het risicoprofiel, een voldoende mate van weerstandsvermogen kent.

De kwalificatie “voldoende” komt uit een beoordelingsmodel van de Universiteit Twente. De Universiteit Twente geeft op basis van een onderzoek een waardering aan de omvang van het weerstandsvermogen. Dit model wordt bij zowel waterschappen als gemeenten dikwijls gehanteerd.

Klasse	Beoordeling	Weerstandsvermogen
A	<i>Uitstekend</i>	> 2
B	<i>Ruim voldoende</i>	$1,4 - 2$
C	<i>Voldoende</i>	$1 - 1,4$
D	<i>Matig</i>	$0,8 - 1$
E	<i>Onvoldoende</i>	$0,6 - 0,8$
F	<i>Ruim onvoldoende</i>	$< 0,6$

In de Samenvatting is het voorstel tot bestemming van het resultaat opgenomen. In dit voorstel wordt een deel van het resultaat toegevoegd aan de algemene reserves van Watersysteembeheer en een deel onttrokken aan de algemene reserves Zuiveringsbeheer. Met deze mutaties is de beschikbare weerstandscapaciteit op orde.

Slibgisting Echten

De dekking voor het risico van discontinuïteit t.a.v. de slibgisting Echten is in de bovenstaande opstelling niet opgenomen in het weerstandsvermogen. Het risico heeft zich voorgedaan (er is sprake van discontinuïteit); waarmee er nu nog sprake is van een onzekerheid m.b.t. de hoogte van de te verwachten kosten. In de Begroting 2019 en Meerjarenraming 2020-2022 is rekening gehouden met extra kosten voor Echten.

Vermogenspositie

Het herijken van de benodigde weerstandscapaciteit betekent niet, dat WDO Delta een volledige analyse van de gewenste vermogenspositie heeft gerealiseerd. Nieuwe beleidskeuzes t.a.v. de taakomvang en de wijze waarop waterschapstaken worden uitgevoerd, kunnen van invloed zijn. Zo kan bijvoorbeeld een besluit om op korte termijn bruggen over te dragen aan derden leiden tot vermogensbeslag. Omdat hier sprake is van keuzevrijheid (bij het waterschapsbestuur of derden) is hier nog geen rekening mee gehouden.

HWBP

Het HWBP leidt door de budgettaire omvang tot relatief grote risico's in relatie tot de reguliere bedrijfsvoering. Indien zich ongedekte risico's voordoen, worden de aanverwante kosten op de balans gewaardeerd en afgeschreven over 40 jaren. Risico's verbonden aan het HWBP kunnen door hun omvang desondanks van (substantiële) invloed zijn op het kostenniveau. Daarom is - conform de uitgangspunten bij het herijken van de weerstandscapaciteit in 2016 – de ratio voor de benodigde weerstandscapaciteit t.a.v. de taak watersysteembeheer verhoogd met 0,2. Dit betekent dat er € 0,8 mln. in de algemene reserve is opgenomen, ter afdekking van de relatief grote (potentiële) impact op het kostenniveau als gevolg van het HWBP.

2.7 Financiering

Algemeen

De Nederlandse economische groei is in 2018 vertraagd van 2,9% in 2017 naar 2,5% in 2018. Met dit groeipercentage scoorde Nederland hoog in de eurozone. De economische afzwakking in Europa heeft vermoedelijk een dempend effect gehad op de productie en export van Nederlandse bedrijven. De inflatie is in 2018 in Nederland gestegen ten opzichte van 2017 en kwam uit op 1,6 procent. Op de Nederlandse financiële markten hebben er in 2018 geen grote rente-correcties plaats gevonden. De rente op de kapitaal- en geldmarkt bleef historisch gezien laag.

Schatkistbankieren

In 2018 waren er geen tijdelijk overtollige financiële middelen van het waterschap aanwezig. Er hebben daarom geen afdrachten plaatsgevonden aan de Nederlandse schatkist vanwege de wettelijke verplichting tot schatkistbankieren. De doelmatigheidsdrempel van € 0,9 mln. (0,75% van het begrotingstotaal 2018) is in 2018 niet overschreden.

Rentebeheer*Rente op de geldmarkt (leningen met een looptijd van maximaal 1 jaar)*

De kortlopende rente is in 2018 op een historisch laag niveau gebleven. De gemiddelde schuld van het waterschap met betrekking tot het rekeningcourant krediet bij de Nederlandse Waterschapsbank is in 2018 ruim onder de kredietlimiet van € 35 mln. gebleven. In 2018 zijn twee kasgeldleningen afgesloten, waarvan er één doorloopt in 2019. Over de kortlopende schuld is maximaal 0,1% aan rente betaald. Per saldo is er op de kasgeldleningen een rentevergoedingen ontvangen (negatieve rente).

Bedragen x € 1.000.000

Geldverstrekker	Bedrag lening	Rente%	Soort	Stortingsdatum	Looptijd	Einddatum
NWB	10,0	-0,385%	Kasgeld	1-3-2018	6 mnd	3-9-2018
NWB	10,0	-0,360%	Kasgeld	13-9-2018	6 mnd	13-3-2019
Totaal	20,0					

Rente op de kapitaalmarkt (leningen met een looptijd langer dan 1 jaar)

De langlopende rente heeft in 2018 enige fluctuaties laten zien en is in relatief geringe mate gestegen ten opzichte van 2017. Historisch gezien bevond de rente zich op een laag niveau.

Vanwege met name de herfinanciering van in 2018 betaalde aflossingsverplichtingen van bestaande leningen zijn in 2018 fixe langlopende geldleningen aangetrokken voor in totaal € 30 mln. Deze geldleningen zijn in 2018 afgesloten voor een ongewogen gemiddeld rentepercentage van 1,53%.

Bedragen x € 1.000.000

Geldverstrekker	Bedrag lening €	Rente%	Soort	Stortingsdatum	Looptijd	Einddatum
PNB OL 218107	5,0	1,600%	fixe	16-2-2018	18 jaar	16-2-2037
PNB OL 218108	5,0	1,640%	fixe	15-2-2018	20 jaar	15-2-2039
PNB OL 218133	5,0	1,600%	fixe	23-5-2018	17 jaar	23-5-2036
PNB OL 218136	5,0	1,500%	fixe	20-6-2018	15 jaar	20-6-2034
NWB 0029941	10,0	1,323%	fixe	18-12-2018	14 jaar	20-12-2032
Totaal	30,0					

Risicobeheer*Kasgeldlimiet*

De limiet bedraagt voor 2018 € 28,5 mln. en is conform wet FIDO berekend door 23% van het totaal van de brutolasten conform begroting 2018 te nemen. De limiet schrijft voor hoeveel geld geleend mag worden voor een periode van maximaal één jaar, waarbij de gemiddelde netto vlottende schuld per kwartaal de kasgeldlimiet niet mag overschrijden. De kasgeldlimiet beoogt fluctuaties in de rentelasten te beheersen. De netto vlottende schuld is in alle kwartalen 2018 onder de kasgeldlimiet gebleven. Zie hiervoor de onderstaande tabel.

Bedragen x € 1.000.000

	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal
Kasgeldlimiet	28,5	28,5	28,5	28,5
Gemiddelde netto vlottende schuld	14,5	20,9	16,9	17,2
Onderschrijding	14,0	7,6	11,6	11,3

Renterisiconorm

Deze norm bedraagt voor 2018 € 37,2 mln. en is conform wet FIDO berekend door 30% van het totaal van de brutolasten conform de begroting 2018 te nemen. De norm schrijft voor welk bedrag maximaal per jaar mag worden afgelost c.q. mag worden herzien aan rente met betrekking tot de vaste schuld. Het doel is beheersing van fluctuaties in rentelasten met betrekking tot de vaste schuld. De betaalde aflossingsbedragen bedroegen in 2018 € 26,7 mln. De norm is in 2018 niet overschreden.

Bedragen x € 1.000.000

	Realisatie 2018	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Renteherzieningen	-	-	-	-	-
Aflossingen	26,7	26,7	19,3	21,1	9,6
Renterisiconorm	37,2	37,2	40,8	41,7	42,2
Renterisiconormruimte	10,5	10,5	21,5	20,6	32,6

Financieringstekort

Het financieringstekort 2018 is lager uitgevallen dan de raming conform de begroting 2018. Dit wordt grotendeels veroorzaakt doordat de werkelijke netto-investeringsuitgaven 2018 lager zijn uitgevallen. Het tekort is gedekt door het in 2018 aantrekken van langlopende geldleningen en het resterende deel door gebruik te maken van rekening courant krediet.

2.8 Verbonden partijen

De paragraaf verbonden partijen geeft inzicht in de ontwikkelingen omtrent de door het waterschap Drents Overijsselse Delta aangegane bestuurlijke participaties. Verbonden partijen zijn een manier om beleidsvoornemens uit de programma's uit te voeren. Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin het waterschap een bestuurlijk en financieel belang heeft.

Een bestuurlijk belang heeft een waterschap wanneer ze een zetel in het bestuur van een derde rechtspersoon of als ze stemrecht heeft. Een financieel belang heeft een waterschap indien de middelen de deze ter beschikking stelt verloren gaan in geval van faillissement van de gebonden partij (een derde rechtspersoon) en/of als de financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op het waterschap.

Beleid ten aanzien van de verbonden partijen

De participaties van het waterschap Drents Overijsselse Delta zijn zowel van publiekrechtelijke als van privaatrechtelijke aard. In verschillende beleidssectoren van het waterschap, met verschillende motieven, komend vanuit verschillende uitgangspunten, werd de afweging voor het aangaan van een bestuurlijke participatie gemaakt en werd gekozen voor een specifieke juridische constructie.

Per participatie wordt hieronder aangegeven:

- welk beleid de verbonden partij uitvoert;
- wat de uitvoering van het beleid door de verbonden partij oplevert.

Nederlandse Waterschapsbank (NWB)

De Nederlandse Waterschapsbank is een vooraanstaande financiële dienstverlener voor de overheidssector. Met gespecialiseerde financiële dienstverlening draagt de NWB bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarmee is de NWB essentieel voor de publieke taak.

Het aandelenbezit in NWB brengt geen financieel risico met zich mee. De waarde is tegen verkrijgingswaarde op de balans geplaatst. De aandelen zijn niet verhandelbaar. De NWB heeft besloten als gevolg van Basil III-richtlijnen geen dividenden meer uit te keren maar alle winsten te reserveren. De NWB staat vanaf eind 2014 onder toezicht van de Europees Centrale Bank (ECB). De belangrijkste risico's waar de NWB mee te maken heeft zijn rente-, liquiditeits- en kredietrisico's.

De dividendopbrengst bedroeg in 2018 € 0.

GR Gemeenschappelijk Belastingkantoor Lococensus Tricijn (GBLT)

GBLT is het gemeenschappelijk belastingkantoor dat de heffing en invordering verzorgt van de belastingen van vijf waterschappen en zes gemeenten. Op deze manier worden de maatschappelijke kosten van het innen van belastingen zo laag mogelijk gehouden. GBLT is een zogenaamd openbaar lichaam. Dat betekent dat het een 'zelfstandig' overheidsorgaan is, met een eigen bestuur, een ambtelijk apparaat en ook een eigen begroting. De financiële bijdrage aan GBLT bedroeg in 2018 € 2,2 mln.

Gemeenschappelijk Laboratoriumorganisatie (Aqualysis)

Aqualysis is een modern en zelfstandig opererend waterlaboratorium en verricht werkzaamheden voor waterschappen die tevens eigenaar zijn. In deze gemeenschappelijke regeling nemen deel Zuiderzeeland, Vechtstromen, Drents Overijsselse Delta, Vallei en Veluwe en Rijn en IJssel. Naast deze klanten behoren ook gemeenten, provincies en de rijksoverheid tot de klantenkring. Door chemisch, bacteriologisch en biologisch onderzoek te verrichten is controle op naleving van vergunningen mogelijk, het beheersen en het beoordelen van de kwaliteit van het oppervlakte water en de controle op het zuiveren van afvalwater.

De financiële bijdrage aan Aqualysis bedroeg in 2018 € 1,6 mln.

Aqualysis neemt dienstverlening van Drents Overijsselse Delta af op het gebied van "bedrijfsdiensten". Hier wordt zowel het financieel advies, juridisch advies, P&O-advies, salarisadministratie, als het faciliteren van het informatie en ICT proces onder verstaan. Per jaar kan door beide partijen worden bezien of de afname van dienstverlening wordt gecontinueerd.

In 2018 betaalde Aqualysis € 0,3 mln. (excl. BTW) aan Drents Overijssels Delta.

Het Waterschapshuis

Het Waterschapshuis is de regie- en uitvoeringsorganisatie voor 21 waterschappen op het gebied van Informatie en Communicatie Technologie. Het Waterschapshuis heeft als doel het bevorderen van samenwerking op het gebied van ICT tussen waterschappen en andere overheden die actief zijn in de 'natte' sector. Onder begeleiding van Het Waterschapshuis spannen waterschappen zich gezamenlijk in om de kwaliteit van digitale dienstverlening naar burgers en bedrijven te verbeteren. Daarnaast is het streven gericht op kostenbesparing op alle ICT uitgaven. Deze samenwerking vindt plaats op basis van een gezamenlijke regeling.

De uitvoeringsprogramma's van Het Waterschapshuis zullen voorts juridisch en financieel van elkaar worden gescheiden, zodat voorkomen wordt dat een waterschap dat niet aan een programma deelneemt daar toch risico's voor draagt.

De financiële bijdrage aan het Waterschapshuis bedroeg in 2018 € 0,6 mln.

2.9 EMU-saldo

Het EMU-saldo is het saldo van de inkomsten en uitgaven van de overheid. Hierbij zitten ook inkomsten en uitgaven met een kapitaalkarakter, zoals aan- en verkopen grond, investeringen en investeringsbijdragen.

De lidstaten van de EU die meedoen aan de Economische en Monetaire Unie (EMU), hebben de euro als officiële munt. Deze lidstaten hebben in het stabiliteits- en groeipact afspraken gemaakt over het op orde houden van de overheidsfinanciën. Eén van de afspraken heeft betrekking op het begrotingstekort van landen, oftewel het EMU-tekort. Als het EMU-tekort van één van de lidstaten boven de 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) uitkomt, krijgt het land een officiële waarschuwing. In het uiterste geval kan de Europese Raad van Ministers ook boetes opleggen.

Om ervoor te zorgen dat het Nederlandse tekort binnen de gestelde norm van 3% blijft, is de Wet Houdbare Overheidsfinanciën vastgesteld per december 2013. Hierin is bepaald wat de decentrale overheden mogen bijdragen aan dit tekort. De tekortnorm voor de decentrale overheden bedraagt voor 2017 0,3. Over 2018 zijn er in afwachting van het nieuwe kabinet nog geen afspraken gemaakt over de tekortnorm voor de kabinetsperiode 2018-2021 met betrekking tot de decentrale overheden.

De Unie van Waterschappen, IPO en VNG maken afspraken over de verdeling van de ruimte. Tijdens het bestuurlijk van overleg van 28 september 2016 zijn er voor 2017 formeel geen afspraken gemaakt, maar de Unie van Waterschappen heeft geadviseerd om voor 2018 dezelfde bijdrage aan het tekort als voor 2015, 2016 en 2017 te hanteren. Dit komt er op neer dat alle waterschappen 0,06% mogen bijdragen aan het EMU-tekort.

De berekening van het EMU-saldo voor 2018 is als volgt:
Bedragen x € 1.000.000

	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Realisatie 2018
Exploitatiesaldo voor bestemming van reserves	2,8	-5,0	0,1
Invloed investeringen			
Bruto-investeringsuitgaven	-35,1	-63,6	-52,2
Investeringsbijdragen	5,8	4,6	6,4
Verkoop van materiële en immateriële vaste activa	-	-	-
Afschrijvingen (incl. desinvesteringen)	26,6	26,3	27,3
Invloed voorzieningen			
Toevoeging aan voorziening t.l.v. exploitatie	0,6	0,8	0,4
Onttrekkingen aan voorzieningen t.b.v. exploitatie	-0,3	-	-0,3
Onttrekkingen rechtstreeks uit voorzieningen	-0,7	-0,7	-0,5
Deelnemingen en aandelen			
Boekwinst	-	-	-
Boekverlies	-	-	-
EMU-saldo	-0,3	-37,7	-18,9
<i>Referentiewaarde</i>	<i>-19,6</i>	<i>-20,3</i>	<i>-20,3</i>

De referentiewaarde is het maximale toegestane EMU-saldo van ieder individueel waterschap, omgerekend naar de grootte van het waterschap. De individuele EMU-referentiewaarden zijn vooral bedoeld als richtlijn voor het toegestane tekort op het niveau van de individuele overheden. Waterschap Drents Overijsselse Delta overschrijdt op begrotingsbasis de referentiewaarde ruimschoots. De realisatie daarentegen blijft binnen de referentiewaarde.

In de Wet HOF was in de vorige kabinetsperiode afgesproken dat er geen enkele vorm van 'afrekenen' zal plaatsvinden naar de drie sectoren afzonderlijk; naar individuele waterschappen werd überhaupt niet gekeken. De referentiewaarde beperkt de ruimte voor de investeringen van het waterschap niet. Het Rijk hanteert slechts één norm, de 'macronorm' van de drie decentrale overheden samen. Zolang deze gezamenlijke ruimte niet wordt overschreden, kijkt het Rijk niet welke sector voor de overschrijding verantwoordelijk is. Daarnaast is er in de Wet HOF afgesproken dat er in de vorige kabinetsperiode door het Rijk geen sancties worden verbonden aan eventuele overschrijdingen en in ieder geval worden geen consequenties verbonden aan een eenmalige (en dus ook eerste) overschrijding. Tevens blijkt uit de ervaring van de laatste jaren dat de gezamenlijke waterschappen op realisatiebasis de maximale ruimte niet volledig benutten.

2.10 Topinkomens

De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector (WNT) stelt regels aan de openbaarheid en aan de hoogte van deze inkomens. De WNT regelt niet alleen de openbaarmaking van topinkomens in de publieke en semi publieke sector, maar kent ook een maximale bezoldigingsnorm toe voor een topfunctionaris. Indien de maximale bezoldigingsnorm wordt overschreden, is sprake van een onverschuldigde betaling, die teruggevorderd moet worden.

Met ingang van 1 januari 2015 is de Wet Verlaging Bezoldigingsmaximum WNT (hierna: WNT-2) in werking getreden. De algemene maximale bezoldiging mag voor een topfunctionaris in dienstverband niet meer bedragen dan € 189.000 per jaar (2017: € 181.000). De bezoldiging bestaat uit de volgende onderdelen:

- bruto beloning (inclusief vakantiegeld en overige bruto bestandsdelen),
- belaste vaste en variabele onkostenvergoeding,
- beloningen betaalbaar gesteld op termijn (zoals werkgeversbijdrage pensioen e.d.).

Voor de waterschappen geldt de functie van secretaris-directeur als topfunctionaris, zodat daarop de openbaarheid van toepassing is. Het inkomen van de secretaris-directeur, mevrouw ir. E. de Kruijk is conform de CAO voor de sector waterschappen. Van gewezen topfunctionarissen moet ook de bezoldiging worden weergegeven. Voor gewezen topfunctionarissen geldt geen maximale bezoldigingsnorm.

De bezoldiging is hieronder weergegeven:

	2017	2018
	Mw.	Mw.
	E. de Kruijk	E. de Kruijk
Functie	Secretaris-directeur	Secretaris-directeur
Aanvang en einde functievervulling in	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband in fte	1,0	1,0
Gewezen topfunctionaris?	nee	nee
Individueel WNT-maximum	181.000	189.000
Bezoldiging		
Beloning	126.025	130.936
Belastbare onkostenvergoedingen	1.054	451
Beloningen betaalbaar op termijn	16.953	18.156
Totaal bezoldiging	144.032	149.543

Aldus blijft de bezoldiging onder de voor 2018 gestelde grens.

Bezoldiging dagelijks bestuur

De WNT stelt publicatie van de bezoldiging van het bestuur niet verplicht, maar in het kader van transparantie staat hieronder de bezoldiging 2018 van het dagelijks bestuur:

	Dhr.	Dhr.	Dhr.	Dhr.	Dhr.	Dhr.
	H.H.G. Dijk	H.J. Pereboom	F.K.L. Spijkervet	H. Oegema	K.H. Odink	J.F. de Jong
Functie	Dijkgraaf	DB-lid	DB-lid	DB-lid	DB-lid	DB-lid
Aanvang en einde functievervulling in 2018	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Bezoldiging						
Beloning	131.407	64.384	64.384	64.384	64.384	67.193
Belastbare onkostenvergoedingen	2.742	2.651	1.537	1.476	1.235	9
Beloningen betaalbaar op termijn	18.564	-	-	-	-	-
Totaal bezoldiging 2018	152.714	67.035	65.921	65.860	65.619	67.202
Totaal bezoldiging 2017	149.829	66.198	64.332	64.793	64.776	66.343

Bij het waterschap Drents Overijsselse Delta zijn er geen functies of dienstverbanden, waarvan de som van het belastbaar loon en de voorzieningen het gemiddeld belastbaar jaarloon van de bezoldigingsnorm te boven gaat.

JAARREKENING 2018

3. Balans en toelichting

3.1 Balans per 31 december 2018

Bedragen x € 1.000

Activa	31-12-2017	31-12-2018	Passiva	31-12-2017	31-12-2018
Vaste activa			Vaste passiva		
Immateriële vaste activa	22.405	22.240	Algemene reserve	6.180	6.180
Materiële vaste activa	290.735	309.322	Bestemmingsreserves tariefseglisatie	18.910	21.748
Financiële vaste activa	606	573	Nog te bestemmen resultaat	2.838	128
			Voorzieningen	4.092	3.709
			Vaste schulden	260.181	263.497
	313.746	332.135		292.201	295.262
Vlottende activa			Vlottende passiva		
Kortlopende vorderingen	10.840	8.480	Netto-vlottende schulden	16.847	31.738
Overlopende activa	1.632	2.326	Overlopende passiva	17.180	15.949
Liquide middelen	10	8			
	12.482	10.814		34.027	47.687
Balanstotaal	326.228	342.949		326.228	342.949

3.2 Grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Valuta en notatie

Alle bedragen worden weergegeven in duizenden euro's.

Immateriële en materiële vaste activa

Alle vaste activa worden voor het bedrag van de investering geactiveerd. Activa worden gewaardeerd op basis van de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, verminderd met subsidies/bijdragen van derden en met de gecumuleerde afschrijvingen. De verkrijgingsprijs omvat de inkoopprijs en de bijkomende kosten. De vervaardigingsprijs omvat de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige kosten, welke rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend. In de vervaardigingsprijs wordt de rente, over het tijdvak waarin vervaardiging van het actief plaatsvindt, opgenomen. De vaste activa worden lineair afgeschreven.

In de nota "Afschrijvings- en activeringsbeleid" zijn de volgende afschrijvingstermijnen vastgesteld:

Immateriële vaste activa		5 jaar
Materiële vaste activa		
Huisvesting	civiel	40 jaar
	mechanisch	15 jaar
	electrotechnisch	10 jaar
	verbouwingen	20 jaar
Werkplaatsen, loodsen en depots		15-30 jaar
Apparatuur (kantoor machines)		5 jaar
Hardware en software		5 jaar
Kantoormeubilair		10 jaar
Bureau inrichting		4 jaar
Legger		10 jaar
Waterkeringen	robuust	40 jaar
	niet robuust	12 jaar
Solidariteitsheffing HWBP		5 jaar
Stuwen	civiel	30 jaar
	mechanisch	15 jaar
	electrotechnisch	15 jaar
Gemalen	civiel	30 jaar
	mechanisch	15 jaar
	electrotechnisch	15 jaar
Overige kunstwerken		10-20 jaar
Grondwerken en gebiedsontwikkelingen		10-30 jaar
Rioolwaterzuiveringen en slibontwatering	civiel	30 jaar
	mechanisch	20 jaar
	electrotechnisch	20 jaar
Processystemen		10 jaar
Transportleidingen		40 jaar

Financiële vaste activa

De financiële vaste activa zijn verantwoord tegen nominale waarde.

Vlottende activa

De vlottende activa zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, eventueel rekening houdend met een aftrek van een voorziening voor oninbaarheid.

Algemene reserves

De algemene reserves fungeren als een algemeen weerstandsvermogen en hebben geen specifieke bestemming. Zie dienen dan ook vooral om eventuele toekomstige tegenvallers van algemene aard, meestal bijzondere omstandigheden, te kunnen opvangen. Elke taak heeft een eigen algemene reserve.

Egalisatiereserves

De egalisatiereserves kunnen worden ingezet voor tariefsegalisatie per taak. Als er van tariefsegalisatie gebruikgemaakt wordt, dan wordt er alleen onttrokken aan de reserve van de betreffende taak. Overzicht egalisatiereserves:

- egalisatiereserve Watersysteembeheer
- egalisatiereserve Zuiveringsbeheer

Nog te bestemmen resultaat

Ten aanzien van de resultaatsbepaling zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- de jaarrekening is opgesteld volgens het stelsel van baten en lasten;
- de verantwoorde baten en lasten hebben betrekking op het verslagjaar; op voorgaande jaren betrekking hebbende baten en lasten zijn afzonderlijk vermeld.

Voorzieningen

De voorzieningen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, behalve de voorziening voor arbeidsgerelateerde verplichtingen welke tegen contante waarde is opgenomen.

Vaste schulden

De vaste schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde verminderd met de gedane aflossingen. De vaste schulden hebben een looptijd van 1 jaar of langer.

Vlottende passiva

De kortlopende schulden en overlopende passiva zijn opgenomen tegen de nominale waarde. De looptijd van de vlottende passiva is korter dan één jaar, tenzij anders is toegelicht.

3.3 Toelichting op de balans per 31 december 2018

3.3.1 Toelichting op de activa

Immateriële vaste activa

Het verloop van de immateriële vaste activa kan als volgt worden weergegeven:

Bedragen x € 1.000

	Boekwaarde 31-12-2017	Mutaties	Afschrij- vingen	Boekwaarde 31-12-2018
Onderzoek en ontwikkeling	422	42	-164	300
Bijdragen van activa in eigendom van:				
- openbare lichamen	2.446	194	-449	2.191
- het Rijk	195	300	-53	442
- overigen	1.063	-	-109	954
Geactiveerde bijdragen aan het Rijk	16.089	6.024	-5.014	17.099
Overige immateriële vaste activa	1.733	98	-658	1.173
Onderhanden werken	456	-375	-	81
	22.405	6.283	-6.447	22.240

Voor de uitgebreide overzichten van de immateriële vaste activa verwijzen wij u naar de bijlage. Hier is tevens een specificatie opgenomen van de post Onderzoek en ontwikkeling.

Materiële vaste activa

Het verloop van de materiële vaste activa kan als volgt worden weergegeven:

Bedragen x € 1.000

	Boekwaarde 31-12-2017	Mutaties	Afschrij- vingen	Boekwaarde 31-12-2018
Gronden en terreinen	8.980	438	-308	9.110
Vervoermiddelen	2.342	438	-461	2.319
Machines, apparaten en voertuigen	4.035	1.075	-1.077	4.033
Bedrijfsgebouwen	15.152	861	-945	15.068
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	239.315	37.357	-16.065	260.607
Overige materiële vaste activa	4.744	110	-1.081	3.773
Onderhanden werken	16.167	-1.755	-	14.412
	290.735	38.524	-19.937	309.322

Voor de uitgebreide overzichten van de materiële vaste activa verwijzen wij u naar de bijlage.

Financiële vaste activa

Het verloop van de financiële vaste activa kan als volgt worden weergegeven:

Bedragen x € 1.000

	Boekwaarde 31-12-2017	Nieuwe leningen	Aflossing	Boekwaarde 31-12-2018
Kapitaal verstrekking aan bedrijven	307	-	-	307
Leningen aan ambtenaren	61	-	-10	51
Leningen aan overigen	238	-	-23	215
	606	-	-33	573

De post Kapitaalverstrekking aan bedrijven betreft de aanschafwaarde van de aandelen van de NV Nederlandse Waterschapsbank te 's-Gravenhage en is als volgt opgebouwd:

	€
2.036 aandelen A à € 115,00	234.140
200 aandelen A nominaal € 115,00 (aanschafwaarde à € 230,00)	46.000
195 aandelen B nominaal € 460,00 waarvan 25% vol gestort	22.425
37 aandelen B nominaal € 460,00 waarvan 26% vol gestort	4.425
	306.990

De leningen betreffen oude hypotheke verstrekking aan (voormalig) ambtenaren. Leningen aan overigen betreffen hypothecaire leningen van het Waterschap aan particulieren in verband met afgestoten gronden.

Kortlopende vorderingen

De samenstelling is als volgt:

Bedragen x € 1.000

	31-12-2017	31-12-2018
Belastingdebiteuren	9.615	6.048
Voorziening dubieuze debiteuren	-610	-714
<i>Vorderingen op belastingdebiteuren</i>	<i>9.005</i>	<i>5.334</i>
Belastingen	244	866
Overige vorderingen	1.591	2.280
	10.840	8.480

De voorziening dubieuze debiteuren betreft een inschatting van de verwachte oninbaarheid van de vorderingen. Deze is als volgt opgebouwd:
Bedragen x € 1.000

	Boekwaarde 31-12-2017	Mutaties	Boekwaarde 31-12-2018
Watersysteemheffing	306	51	358
Zuiveringsheffing	304	52	356
	610	103	714

Per 1 januari 2018 was op de balans rekening gehouden met bedragen voor nog kwijt te schelden over voorgaande jaren:

Kwijtschelding watersysteembeheer	€ 0,2 mln.
Kwijtschelding zuiveringsbeheer	€ 0,3 mln.

Per 31 december 2018 is de inschatting van nog kwijt te schelden over 2018:

Kwijtschelding watersysteembeheer	€ 0,1 mln.
Kwijtschelding zuiveringsbeheer	€ 0,2 mln.

In de kosten van kwijtschelding m.b.t. 2018 zijn bovenstaande bedragen verwerkt.

De post vorderingen zijn alle debiteuren opgenomen welke niet onder de heffing en omslag vallen. Deze post is als volgt opgebouwd:

Bedragen x € 1.000

	31-12-2017	31-12-2018
Overige debiteuren	1.636	2.280
Voorziening dubieuze debiteuren	-45	-
Stand 31 december	1.591	2.280

Overlopende activa

De samenstelling is als volgt:

Bedragen x € 1.000

	31-12-2017	31-12-2018
Overige nog te ontvangen bedragen	832	1.151
Vooruitbetaalde kosten	800	1.175
	1.632	2.326

Liquide middelen

De samenstelling is als volgt:

Bedragen x € 1.000

	31-12-2017	31-12-2018
Overige bank- en girotegoeden	10	8
	10	8

Ultimo 2018 heeft waterschap Drents Overijsselse Delta een negatieve rekening-courantverhouding met de Nederlandse Waterschapbank. Dit bedrag is opgenomen onder de kortlopende schulden.

3.3.2 Toelichting op de passiva

Eigen vermogen

Het eigen vermogen dient als reserve voor het opvangen van onvoorziene kosten en als financieringsmiddel. Het eigen vermogen is onderverdeeld in de algemene reserve, egalisatiereserve en overige bestemmingsreserves. De samenstelling van het eigen vermogen voor resultaatsverdeling is als volgt:

Bedragen x € 1.000

	Saldo 31-12-2017	Resultaat 2017	Resultaat 2018	Saldo 31-12-2018
Algemene reserve	6.180	-		6.180
Bestemmingsreserves tariefsegalisatie	18.910	2.838		21.748
Overige bestemmingsreserves	-	-		-
Nog te bestemmen resultaat	2.838	-2.838	128	128
	27.928	-	128	28.056

Algemene reserve

Deze reserve dient ervoor om te zorgen dat het totaal van de reserves van een minimale omvang is. De samenstelling van de algemene reserve voor resultaatsverdeling is als volgt:

Bedragen x € 1.000

	Saldo 31-12-2017	Interne vermeer- dering	Externe vermeer- dering	Saldo 31-12-2018
Watersysteembeheer	3.900	-	-	3.900
Zuiveringsbeheer	2.280	-	-	2.280
	6.180	-	-	6.180

Bestemmingsreserves tariefsegalisatie

Deze bestemmingsreserves worden aangewend om ongewenste schommelingen op te vangen in de belastingtarieven. De samenstelling van de bestemmingsreserves voor tariefsegalisatie voor resultaatsverdeling is als volgt:

Bedragen x € 1.000

	Saldo 31-12-2017	Interne vermeer- dering	Externe vermeer- dering	Saldo 31-12-2018
Watersysteembeheer	16.314	3.095	-	19.409
Zuiveringsbeheer	2.596	-257	-	2.339
	18.910	2.838	-	21.748

Nog te bestemmen resultaat

De samenstelling is als volgt:

Bedragen x € 1.000

	Saldo	Resultaats- bestemming	Nog te bestemmen	Saldo
	31-12-2017	2017	2018	31-12-2018
Watersysteembeheer	3.095	-3.095	-490	-490
Zuiveringsbeheer	-257	257	618	618
	2.838	-2.838	128	128

In het vaststellingsbesluit zal het algemeen bestuur worden verzocht goedkeuring te geven aan het bestemmen en toevoegen van het nog te bestemmen resultaat van het verslagjaar. Het voorstel is opgenomen in de samenvatting. Dit voorstel is nog niet verwerkt in de jaarrekening.

Voor de uitgebreide overzichten van het eigen vermogen verwijzen wij u naar de bijlage.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd wegens:

- verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten;
- op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten;
- kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.

De samenstelling is als volgt:

Bedragen x € 1.000

	Saldo		Saldo
	31-12-2017	Mutaties	31-12-2018
Voorzieningen voor arbeidsgerelateerde verplichtingen			
- Pensioenverplichting bestuurders	2.619	-96	2.523
- Uitkering voormalig personeel	74	-10	64
- Jubilea uitkeringen	769	14	783
- Studieregeling PBB	630	-291	339
	4.092	-383	3.709

Voor de uitgebreide overzichten van de voorzieningen verwijzen wij u naar de bijlage.

Pensioenverplichting bestuurders

Deze voorziening dekt de pensioenverplichtingen van het waterschap aan (voormalig) bestuurders. Op basis van actuariële berekeningen van de toekomstige pensioenverplichtingen van de huidige en voormalig bestuurders is er in 2018 € 96.000 inclusief rekenrente onttrokken aan de voorziening, waardoor de voorziening ultimo boekjaar € 2.523.000 bedraagt. De voorziening is gebaseerd op de contante waarde van de toekomstige pensioenverplichtingen.

Uitkeringen voormalig personeel

Deze voorziening dekt een ANW-verplichting aan een weduwe van een voormalig personeelslid. In 2018 is er een actuariële berekening opgesteld. Op basis van looptijd is de voorziening aangepast.

Jubilea uitkeringen

De voorziening voor jubilea-uitkeringen is een voorziening voor alle uit hoofde van de geldende arbeidsvoorwaarden opgebouwde rechten van werknemers van het waterschap op jubilea-uitkeringen voor hun diensten in de verslagperiode en voorgaande perioden. De voorziening is bepaald naar beste schatting voor de huidige werknemers, waarbij rekening wordt gehouden met de blijf kans. De zo ontstane geschatte kasstromen zijn vervolgens contant gemaakt.

Studieregeling PBB

Volgens de SAW heeft elke medewerker recht op een Persoonlijk Basis Budget (PBB) ten behoeve van training en opleiding. Dit budget bedraagt ten minste € 5.000 voor een periode van 5 jaar. Per medewerker reserveerden wij € 1.000 per jaar in de voorziening. Per 2018 is de inschatting dat er gemiddeld per medewerker 70% van het budget benut gaat worden, de voorziening is hier op aangepast. Uitgaven aan het PBB worden in mindering gebracht op de voorziening, waardoor er een gelijkmatige verdeling van de kosten is in de exploitatie. Het verloop overzicht in € 1.000 is als volgt:

Stand 1 januari 2018	630
Dotatie verslagjaar (576 mdw x € 1.000 x 70%)	403
Correctie dotatie voorgaande jaren	-297
Uitgaven aan studiekosten	-397
Stand 31 december 2018	339

Claims

Er ligt een substantiële claim van een aannemer m.b.t. tot project Ruimte voor de Rivier. Op basis van onze inschatting achten wij het niet noodzakelijk om een voorziening te vormen.

Vaste schulden

De opgenomen vaste schulden vallen in de categorie onderhandse leningen van binnenlandse banken en waarborgsommen. Het zijn langlopende geldleningen met een looptijd langer dan één jaar ter financiering van de investeringen. Het verloop overzicht is als volgt:

Bedragen x € 1.000

	Saldo 31-12-2017	Nieuwe leningen	Aflossingen	Saldo 31-12-2018
Onderhandse leningen van:				
- Binnenlandse banken en overige financiële instellingen	205.181	10.000	-26.184	188.997
- Openbare lichamen	40.000	20.000	-	60.000
- Binnenl. pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen	15.000	-	-500	14.500
	260.181	30.000	-26.684	263.497

De aflossingsverplichting van de aangeane geldleningen voor het boekjaar 2019 is € 19,3 miljoen. Er zijn geen zekerheden ter onderpand gesteld. De totale rentelasten van de vaste schulden waren € 5,3 miljoen. Voor een uitgebreid overzicht van de langlopende geldleningen verwijzen wij u naar de bijlage.

Netto-vlottende schulden met een looptijd korter dan één jaar

De samenstelling is als volgt:

Bedragen x € 1.000

	31-12-2017	31-12-2018
Overige kasgeldleningen	-	10.000
Overige negatieve rekening-courantverhoudingen	5.387	8.380
Schulden aan leveranciers	8.812	10.634
Belastingen, sociale lasten en pensioenpremies	2.648	2.724
	16.847	31.738

Onder Overige negatieve rekening-courantverhoudingen is het saldo bij de Nederlandsche Waterschapsbank opgenomen (kredietlimieten: € 35 miljoen en € 12,5 miljoen voor schatkistrekening). Decentrale overheden zijn verplicht om overtollige liquide middelen in de schatkist aan te houden met uitzondering van het drempelbedrag. Dit bedrag mag het waterschap als positief saldo op de rekening courant aanhouden. Het drempelbedrag bedraagt voor Waterschap Drents Overijsselse Delta € 0,9 miljoen (0,75% van begrotingstotaal). In 2018 is het drempelbedrag niet overschreden, daarom zijn er geen schatkistmutaties geweest.

Overlopende passiva

De samenstelling is als volgt:

Bedragen x € 1.000

	31-12-2017	31-12-2018
Verplichtingen	6.899	8.148
Ontvangen voorschotten van het Rijk	8.816	5.806
Overige vooruitontvangen bedragen	1.465	1.995
	17.180	15.949

Het verloop overzicht van post ontvangen voorschotten is als volgt:

Bedragen x € 1.000

	Saldo 31-12-2017	Toe- voegingen	Vrijgeval- len bedragen	Saldo 31-12-2018
Ontvangen voorschotten van:				
- het Rijk	8.816	-	-3.010	5.806
	8.816	-	-3.010	5.806

De post ontvangen voorschotten van het Rijk bestaat voornamelijk uit vooraf ontvangen subsidie voor de HWBP projecten.

De verplichtingen opgebouwd in 2018 die in volgend begrotingsjaar tot betaling komen bestaat uit:

Bedragen x € 1.000

	31-12-2017	31-12-2018
Nog te betalen rente langlopende geldleningen	2.563	2.544
Saldo verlofuren	2.480	2.318
Overige nog te betalen kosten	1.856	3.286
	6.899	8.148

3.4 Niet uit de balans blijkende rechten en verplichtingen

Garantstellingen

GBLT

Waterschap Drents Overijsselse Delta neemt tezamen met andere waterschappen en gemeenten deel aan de gemeenschappelijke regeling Lococensus-Tricijn (GBLT). In deze gemeenschappelijke regeling zijn de activiteiten van het waterschap, die te maken hebben met de heffing en invordering van waterschapsbelastingen ondergebracht. Uit hoofde van deze gemeenschappelijke regeling zijn de voormalige waterschappen Groot Salland en Reest en Wieden verplichtingen aangegaan inzake kosten van personeel en aandeel in de kosten. De looptijd van deze samenwerking is voor onbepaalde tijd.

Aqualysis

Met de aangegane garantstelling in Aqualysis staat Waterschap Drents Overijsselse Delta (samen met de andere deelnemende waterschappen) borg voor de financiële verplichtingen die Aqualysis met de NWB aangaat.

Het Waterschapshuis

Het waterschap is samen met 21 waterschappen deelnemer in de Gemeenschappelijke Regeling Het Waterschapshuis. Samen met de deelnemende partijen staat het waterschap garant voor eventuele verplichtingen van Het Waterschapshuis jegens derden.

Meerjarige contracten

Per 31 december 2018 zijn verplichtingen aangegaan inzake investeringen in lopende projecten voor een totaal bedrag van € 14,6 mln. Met betrekking tot lease van auto's, huur van ruimtes en parkeerterreinen zijn er voor € 269.000 aan verplichtingen aangegaan. En zijn er rechten voor een bedrag van € 31.000.

4. Exploitatierkening

Het Waterschapsbesluit schrijft voor dat de exploitatierkening in drie verschillende indelingen wordt gepresenteerd in de jaarrekening, te weten naar kosten- en opbrengstsoorten, naar programma's en naar kostendragers. De presentatie van de begroting en de verantwoording hierover vindt volgens de Waterschapswet plaats op basis van de primitieve begroting, inclusief alle daarop betrekking hebbende begrotingswijzigingen. In het onderstaande overzicht wordt zichtbaar gemaakt hoe de primitieve begroting, inclusief alle daarop betrekking hebbende begrotingswijzigingen, tot stand is gekomen.

Begrotingswijzigingen

In het jaar 2018 zijn er géén begrotingswijzigingen voorgesteld.

Er zijn wel een aantal af- en overschrijvingen geweest welke binnen de betreffende programma's bleven. Op kosten- en opbrengstenniveau zijn er wat verschuivingen geweest welke per saldo geen effect hebben op het resultaat.

4.1 Exploitatierkening naar kosten- en opbrengstsoorten

4.1.1 Exploitatierkening naar kosten- en opbrengstsoorten

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Bijgestelde begroting 2018	Realisatie 2018	Verschil Bijgest.begr. Realisatie
Lasten					
Rente en afschrijvingen	32.917	31.865	31.865	33.225	-1.360
Personeelslasten	43.887	45.825	46.537	46.764	-227
Goederen en diensten van derden	39.956	41.836	41.263	39.619	1.644
Bijdragen aan derden	2.730	3.552	3.552	3.389	163
Toevoegingen aan voorziening	463	813	813	337	476
Onvoorzien	-	199	199	-	199
Uitgaven m.b.t. voorgaande jaren	-423	-	-	-1.227	1.227
Subtotaal lasten	119.530	124.090	124.229	122.108	2.121
Baten					
Financiële baten	467	262	262	528	266
Personeelsbaten	637	384	384	768	384
Goederen en diensten aan derden	2.467	1.982	2.057	2.985	928
Bijdragen van derden	698	419	483	1.000	517
Waterschapsbelastingen	112.555	108.858	108.858	108.509	-349
Interne verrekeningen	5.550	7.137	7.137	7.280	143
Opbrengsten m.b.t. voorgaande jaren	-6	-	-	1.167	1.167
Subtotaal baten	122.368	119.042	119.181	122.236	3.055
Saldo van baten en lasten	2.838	-5.048	-5.048	128	5.176
Inzet tariefegalisatie	-	5.048	5.048	-	-5.048
Gerealiseerd resultaat	2.838	-	-	128	128

4.1.2 Toelichting op exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten

Alle bedragen worden weergegeven in miljoenen euro's. Per kosten- en opbrengstensoort zijn de belangrijkste afwijkingen toegelicht. Kleine afwijkingen zijn niet specifiek benoemd, maar deze leiden met de genoemde afwijkingen tot aansluiting met de Exploitatierekening naar kosten- en opbrengstensoorten.

Rente en afschrijvingen

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Bijgestelde begroting 2018	Realisatie 2018	Vershil Bijgest.begr. Realisatie
Externe rentelasten	5.711	5.395	5.395	5.276	119
Interne rentelasten	632	182	182	683	-501
Afschrijvingen van activa	26.574	26.288	26.288	26.384	-96
Boekverlies m.b.t. desinvesteringen	-	-	-	882	-882
Totaal	32.917	31.865	31.865	33.225	-1.360

Door achterblijvende werkelijke uitgaven, zowel ten aanzien van de investeringen als de exploitatie, was de financieringsbehoefte in 2018 lager dan verwacht. Tevens hebben de in 2018 nieuw aangetrokken geldleningen gemiddeld genomen een wat kortere looptijd dan waar in de begroting rekening mee was gehouden. Het gemiddelde werkelijke te betalen rentepercentage van de nieuw aangetrokken leningen was hierdoor ook iets lager dan geraamd. Per saldo ontstaat een rentevoordeel.

De interne rentelasten betreft de toegerekende rente aan de eigen financiële middelen. Deze is hoger dan begroot door het toegenomen eigen vermogen n.a.v. het positieve jaarrekening resultaat 2017.

In 2017 is besloten om een bijdrage aan de gemeente Steenwijkerland te doen voor realisatie van de nieuwe brug over het Ettenlands Kanaal en voor het herstel van drie andere bruggen. Bij het concretiseren van dit besluit is de inschatting gemaakt, dat de bijdrage in 2018 zou worden gedaan. De verwachte kosten zijn echter al in de jaarstukken 2017 verantwoord en komen daardoor in boekjaar 2018 tot afschrijving (nadeel € 200.000).

Conform het afschrijvingsbeleid van Waterschap Drents Overijsselse Delta worden projecten in het jaar na afronding in afschrijving genomen. Bij het opstellen van de begroting was er verwacht dat een aantal projecten in 2017 al gereed gemeld zouden zijn. Dit is echter in 2018 gebeurd waardoor de kapitaallasten ook doorschuiven en voor het eerst in 2019 ten laste van de exploitatie komen. Andersom gebeurd ook dat er projecten op begrotingsbasis was verwacht dat deze pas in 2018 gereed zouden komen, maar al in 2017 gereed zijn gemeld. Per saldo is er door deze afwijkingen ten opzichte van de begroting een nadeel op de afschrijvingslasten van € 100.000.

Binnen het project sliboptimalisatie RWZI Zwolle zijn gedurende het jaar bestaande WKK-installaties vervangen. Deze vervanging was noodzakelijk omdat ze onvoldoende capaciteit hadden; bovendien voldeden ze niet aan de vernieuwde emissie-eisen. I.v.m. deze vervanging is de nog resterende boekwaarde afgeschreven in 2018. In de begroting was hier geen rekening mee gehouden (nadeel € 238.000).

In overleg met de gemeente Steenwijkerland is eind 2018 het zandfilter op de RWZI Steenwijk uit bedrijf genomen. Door diverse maatregelen is de kwaliteit van het effluent sterk verbeterd waardoor het zandfilter geen toegevoegde waarde meer heeft. De nog resterende boekwaarde is afgeschreven. Hiermee was in de begroting geen rekening gehouden. Er wordt nog onderzocht of het zandfilter elders ingezet kan worden (nadeel € 156.000).

Een aantal ICT gerelateerde activa worden niet meer gebruikt. Deze activa hadden nog wel een boekwaarde welke in 2018 is afgeschreven (nadeel € 200.000).

Personeelslasten en -baten

Om een duidelijk beeld te krijgen van de realisatie ten opzichte van de begroting zouden de personeelslasten gesaldeerd moeten worden met de personeelsbaten en geactiveerde personeelslasten.

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Bijgestelde begroting 2018	Realisatie 2018	Vershil Bijgest.begr. Realisatie
Personeelslasten					
Salarissen huidig personeel en bestuurders	30.105	33.642	33.655	32.163	1.492
Sociale premies	7.754	8.520	8.523	8.202	321
Rechtstreekse uitk. huidig pers. en best.	-	-	-	12	-12
Overige personeelslasten	1.172	1.401	1.387	950	437
Personeel van derden	4.539	2.151	2.861	5.163	-2.302
Uitk. Voormalig personeel en bestuurders	317	111	111	274	-163
<i>subtotaal personeelslasten</i>	<i>43.887</i>	<i>45.825</i>	<i>46.537</i>	<i>46.764</i>	<i>-227</i>
Personeelsbaten					
Baten ivm salarissen en sociale lasten	279	212	212	329	117
Uitlening van personeel	358	172	172	439	267
Geactiveerde personeelslasten *	4.875	6.937	6.937	6.634	-303
<i>subtotaal personeelsbaten</i>	<i>5.512</i>	<i>7.321</i>	<i>7.321</i>	<i>7.402</i>	<i>81</i>
Totaal	38.375	38.504	39.216	39.362	-146

* Geactiveerde personeelslasten: dit is zowel eigen personeel als personeel van derden.

Voor HWBP projecten zijn in de begroting 48 fte opgenomen, terwijl de formatie gemiddeld 23 fte bedroeg, hierdoor vallen Salarissen en Sociale premies lager uit. Door het achterblijven van de formatie is het volume van de geactiveerde personeelslasten m.b.t. HWBP ook lager. Per saldo is er geen effect voor de exploitatie.

De overige formatie is conform begroting, echter is er op de Salarissen en Sociale premies een nadeel van € 321.000. doordat de werkelijke cao verhoging hoger is uitgevallen dan begroot.

Het volume geactiveerde lasten voor de overige projecten valt wat hoger uit dan begroot welke een klein voordeel voor de exploitatie geeft.

Personeel van derden wordt ingehuurd vanwege openstaande (tijdelijke) vacatures, ziekte/zwangerschapsverlof en tijdelijke benodigde extra capaciteit (piekbelasting) of specifieke deskundigheid. Een aantal (tijdelijke) formatieplekken zijn ingevuld door personeel van derden waardoor er een voordeel is op de salarislasteren, maar tegelijkertijd een nadeel op de post Personeel van derden.

Voor het realiseren van (o.a. HWBP) projecten is extra personeel ingehuurd waardoor de post personeel van derden ook nadelig wordt beïnvloed. Hier staan echter tegenover de hogere geactiveerde personeelslasten voor inhuur, waardoor er geen effect is voor de exploitatierekening. Op begrotingsbasis 2018 is met beide posten geen rekening gehouden, aangezien het geen effect heeft op de begroting. Voor de begroting 2019 zijn beide posten wel opgenomen.

Onder de overige personeelslasten is budget geraamd voor o.a. vitaliteitsbijdrage wat onderdeel was van het cao aanbod welke als uitgangspunt is opgenomen voor de begroting 2018. In het uiteindelijke cao akkoord is deze bijdrage geschrapt waardoor er een voordeel is van € 140.000. Daarnaast is er wervingsbudget geraamd met betrekking tot vacatures, welke door het intern of in Waterkracht verband vervullen van vacatures niet volledig is aangewend (voordeel € 75.000). Daarnaast leid het opmaken van (stuwmeren van) verlofsaldi tot een voordeel van € 163.000.

Het gesaldeerd begroten van de uitkeringen, dotaties en onttrekkingen m.b.t. pensioen aan huidig personeel en bestuur terwijl de realisatie bruto is geboekt geeft op kostenpost afzonderlijk een aantal afwijkingen: binnen de personeelslasten is er € 163.000 te weinig geraamd voor Uitkeringen aan voormalig personeel en bestuurders. De hiermee verband houdende onttrekking aan de voorziening is geboekt onder de Interne verrekeningen, waar voor begrotingsjaar 2018 € 81.000 te weinig is geraamd. Per saldo is het effect dan € 82.000 nadelig.

Goederen en diensten van derden

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Bijgestelde begroting 2018	Realisatie 2018	Vershil Bijgest.begr. Realisatie
Duurzame gebruiksgoederen	334	305	303	423	-120
Overige gebruiks- en verbruiksgoederen	4.750	5.078	5.016	4.706	310
Energie	4.347	4.515	4.522	4.553	-31
Huren en rechten	703	461	411	419	-8
Pachten en erfpachten	1	2	2	2	-
Verzekeringen	361	418	400	397	3
Belastingen	708	626	606	816	-210
Onderhoud door derden	12.585	12.865	12.555	12.623	-68
Overige diensten door derden	16.167	17.566	17.448	15.680	1.768
Totaal	39.956	41.836	41.263	39.619	1.644

Duurzame gebruiksgoederen

Een aantal niet voorziene uitgaven, zoals vervanging UPS systemen voor de buitendienst, vroegtijdige vervanging van dockingstations en vervanging en uitbreiding (voor nieuwe medewerkers) van tablets en monitoren, geeft een nadeel van € 99.000.

Overige gebruiks- en verbruiksgoederen

Als gevolg van beperkte ambtelijke capaciteit, zijn er meer werkzaamheden door derden uitgevoerd. Hierdoor koopt WDO Delta zelf minder materialen in, waardoor er een voordeel is van € 114.000. Daarentegen is er op de "Overige diensten door derden" een nadeel. Per saldo is er het financiële effect nihil.

Het verbruik van chemicaliën was lager dan begroot. Redenen hiervoor zijn onder meer de latere oplevering van de slibgisting Zwolle en de lagere slibproductie. Per saldo een voordeel van € 122.000.

Energie

De gemiddelde kosten per kWh elektra en M3 gas zijn nagenoeg gelijk aan de begrote kosten per eenheid. Voor Watersysteem waren de verbruiken fors hoger dan begroot door onder meer de natte maand januari en de lange extreem droge periode. Op verschillende zuiveringslocaties zijn door hogere of lagere inkoop en/of verbruiken dan verwacht wel afwijkingen ten opzichte van de begroting ontstaan. Bij Slibgisting Echten was de gasproductie lager dan verwacht door o.a. wegvallen van primair slib van Kampen en Meppel. Dit resulteert in hogere inkoopkosten voor elektra. Ook bij Slibgisting Zwolle was de gasproductie lager dan verwacht omdat de 2 bestaande WKK's vervangen zijn door 1 nieuwe. Daarentegen zijn de gaskosten bij RWZI Zwolle fors lager dan begroot omdat er voor het proces geen gasmotoren meer op aardgas starten. RWZI Kampen heeft minder elektra verbruikt dan verwacht.

Daarnaast zijn de brandstofprijzen gestegen en worden er meer kilometers verreden. Per saldo is er een klein nadeel op de energielasten.

Belastingen (heffing van het Rijk)

Met de fiscus is tot overeenstemming gekomen over de wijze waarop de BTW pro-rata regeling wordt toegepast over de boekjaren 2012 tot en met 2015 van het voormalig waterschap Groot Salland en 2016 en 2017 van WDO Delta. Voor 2018 is er in de begroting met een hogere teruggave rekening gehouden. Dit wordt veroorzaakt doordat er mindere BTW-belaste prestaties worden verricht dan verwacht (nadeel € 135.000).

Onderhoud door derden

Enerzijds zijn er meer kosten gemaakt voor extra incidentele onderhoudswerkzaamheden (maaïen en exotenbestrijding) als gevolg van de droogte (nadeel € 220.000). Bovendien zijn de kosten voor reguliere maaionderhoud buiten de bebouwde kom te laag begroot (nadeel € 360.000).

Naast meerkosten heeft de droogte ook geleid tot minder uitgaven. Het bleek niet mogelijk om de hele agenda met betrekking tot baggeronderhoud uit te voeren (voordeel € 130.000). Daarnaast bleek door de droogte minder intensief maaionderhoud nodig, met betrekking tot de percelen waarop kunstwerken zijn geplaatst (voordeel € 140.000). Ook zijn er in afwachting van beleid en inspecties met betrekking tot de staat van bruggen op incidentele basis curatief onderhoud aan bruggen gepleegd (voordeel € 80.000).

De geplande schoonmaak op RWZI Meppel is niet doorgegaan waardoor er een overschot van € 78.000 is. Tevens zijn er minder schoonmaakwerkzaamheden met betrekking tot silo's voor slibontwatering uitgevoerd dan gepland en zijn schoonmaakwerkzaamheden met betrekking tot Echten meegenomen in het kader van het buiten gebruik stellen (voordeel € 70.000).

Het onderhoud van ICT apparatuur is achtergebleven omdat het contract voor regie voor onderhoudsdiensten en storingsen wel begroot was voor 2018, maar deels ten onrechte op 2017 is verantwoord (voordeel € 97.000).

Overige diensten door derden

Niet alle beschikbare budgetten voor subsidiering zijn tot besteding gekomen. Ten aanzien van KA en DAW blijft er in totaal € 370.000 over. Naar verwachting zullen de bestedingen van het budget in navolgende jaren toenemen. Ons waterschap is om cofinanciering gevraagd (samen met andere overheden) t.a.v. diverse DAW-initiatieven.

Daarnaast bleken onze samenwerkingspartners in 2018 bereid om kosten voor hun rekening te nemen, als het gaat om onderzoek naar bijv. waterkwaliteit, veenweide, overige keringen en meetnet Oude Diep. Het bestedingsdoel van het overgebleven onderzoeksbudget wordt jaarlijks herijkt via het herijken van de onderzoek agenda. Per saldo is er een voordeel van € 235.000.

Ook is er sprake van begrote werkzaamheden die niet in het gewenste tempo zijn uitgevoerd (voordeel € 195.000). Door de droogte zijn inspecties van peilreguleren kunstwerken uitgesteld. Ook blijven ROR ontwikkelingen achter en daarmee het in beeld brengen van de overstrooming scenario's. De implementatie van nieuw beleid loopt tevens achter ten opzichte van het verwachtingspatroon.

Tegenover deze voordelen staan nadelen (€ 260.000), waar extra inspanningen aan ten grondslag liggen. Zo is er ingezet op het operationeel maken van assetmanagement (bomen en bruggen). Ook is er geïnvesteerd in de mogelijkheid om via satellietbeelden te schouwen.

Als gevolg van de droogte worden er meer kosten gerealiseerd dan verwacht m.b.t. het aanvoeren van water (pompkosten) (nadeel € 250.000). Deze meerkosten konden voor € 110.000 in de reguliere exploitatie worden opgevangen.

Tot slot blijken enkele stelposten niet benodigd (€ 240.000). Zo is op begrotingsbasis rekening gehouden met de mogelijkheid dat bezuinigingen niet worden gerealiseerd. Ook blijken storingsen m.b.t. de ICT infrastructuur binnen het watersysteem beperkt; waarvoor taakstellend was begroot.

Door de droogte gedurende een aantal maanden was er sprake van een lagere slibproductie en daardoor lagere kosten ad € 232.000 voor eindverwerking. Tevens was er voor 2018 inzet van externe expertise gepland voor o.a. verdere ontwikkeling van assetmanagement en onderzoeken. Gedurende het jaar bleek dat voorrang moest worden gegeven aan andere zaken (o.a. problematiek Echten) waardoor dit onderwerp niet voldoende kon worden opgepakt (voordeel € 175.000).

Daarentegen was er als gevolg van calamiteiten sprake van veel transport vloeibaar slib: van Kampen naar Echten i.v.m. een storing en na problemen met een mengtank in Echten naar Garmerwolde in Groningen (nadeel € 111.000).

Een onjuiste raming voor de verwerking van afvalwater door derden zorgt er voor dat de kosten diensten door derden lager uitvalt (€ 222.000). De opbrengsten voor verwerking afvalwater voor derden zijn ook onjuist geraamd (nadeel € 112.000). Per saldo is het effect € 110.000 voordelig. De raming op dit punt voor 2019 is bijgesteld. Daarnaast zijn er aanzienlijk minder v.e.'s verwerkt m.b.t. Balkbrug wat een voordeel geeft van € 101.000.

Daarnaast is er een voordelige afrekening ontvangen van GBLT door gunstige invorderingsresultaten (€ 137.000) en voor wat betreft duurzaamheid is er ook € 38.000 minder uitgegeven dan verwacht.

Bijdragen aan derden

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Bijgestelde begroting 2018	Realisatie 2018	Verschil Bijgest.begr. Realisatie
Bijdragen aan bedrijven	286	330	330	286	44
Bijdragen aan het Rijk	-	-	-	4	-4
Bijdragen aan openbare lichamen	2.258	3.080	3.080	2.852	228
Bijdragen aan overigen	186	142	142	247	-105
Totaal	2.730	3.552	3.552	3.389	163

In de zomer van 2018 heeft het algemeen bestuur van WDODelta tezamen met haar maatschappelijke partners besloten tot overdracht van het peilbeheer m.b.t. een deel van de Drentse Kanalen; zijnde de (Verlengde) Hoozeveense Vaart. Het peilbeheer is formeel per 1 oktober 2018 overgedragen. De verrekening van kosten in het overgangsjaar 2018 m.b.t. de wateraanvoer vindt conform de oude systematiek plaats. Vanaf die datum betaalt WDODelta ook een lagere bijdrage aan de provincie voor het bakbeheer. Dit leidt tot een voordeel van € 150.000.

Met het betrekking tot Het Waterschapshuis is er een voordelige afrekening ontvangen waardoor de Bijdragen aan openbare lichamen € 104.000 lager uitvallen.

Toevoegingen voorzieningen en onvoorziene uitgaven

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Bijgestelde begroting 2018	Realisatie 2018	Verschil Bijgest.begr. Realisatie
Toevoegingen aan voorzieningen	463	813	813	337	476
Onvoorzien	-	199	199	-	199
Totaal	463	1.012	1.012	337	675

In de arbeidsvoorwaarden is opgenomen dat elke medewerker € 5.000 aan opleiding mag besteden binnen de periode van 2016-2020. Om de kostengelijkmatig over de jaren heen te verdelen is hier een voorziening voor gevormd. Bij de begroting 2018, en de voorliggende jaren, is als uitgangspunt genomen dat alle medewerkers volledig hun persoonsgebonden opleidingsbudget (PBB) zouden gaan inzetten. Naar verwachting zal het percentage benutting afgezet tegen het totale budget van € 5.000 per medewerker richting 70% zal gaan. Derhalve is de voorziening aangepast en valt de dotatie € 466.000 lager uit dan begroot.

De pensioenbeheerder van het waterschap, APG, heeft een actuariële herrekening uitgevoerd van de eigen pensioenvoorziening voor (voormalig) bestuurders. Deze herrekening, op basis van de huidige levensverwachting en rekenrente, leidt tot een verhoging van de voorziening. Deze herrekening viel lager uit dan waarmee in de begroting rekening was gehouden (voordeel € 93.000).

Financiële baten*Bedragen x € 1.000*

	Realisatie	Primitieve	Bijgestelde	Realisatie	Vershil
Omschrijving	2017	begroting	begroting	2018	Bijgest.begr.
		2018	2018		Realisatie
Externe rentebaten	3	10	10	11	1
Interne rentebaten	464	252	252	517	265
Totaal	467	262	262	528	266

De Interne rentebaten betreft de toegerekende rente aan de eigen financiële middelen. Deze is hoger dan begroot door het toegenomen eigen vermogen n.a.v. het positieve jaarrekening resultaat 2017.

Goederen en diensten aan derden*Bedragen x € 1.000*

	Realisatie	Primitieve	Bijgestelde	Realisatie	Vershil
Omschrijving	2017	begroting	begroting	2018	Bijgest.begr.
		2018	2018		Realisatie
Verkoop van grond	286	20	20	825	805
Verkoop van duurzame goederen	6	-	-	10	10
Verkoop van overige goederen	3	-	-	-	-
Opbrengst uit grond en water	294	272	272	285	13
Huuropbrengst uit overige eigendommen	8	4	4	14	10
Diensten voor derden	1.870	1.686	1.761	1.851	90
Totaal	2.467	1.982	2.057	2.985	928

De verkoop van een aantal percelen welke niet meer noodzakelijk zijn en een boekwaarde nihil hebben geven een aanzienlijk voordeel (€ 805.000).

Een onjuiste raming voor de verwerking van afvalwater voor derden zorgt er voor dat de opbrengsten diensten voor derden lager uitvalt (nadeel € 99.000). De kosten voor het verwerken van afvalwater door derden was ook onjuist geraamd (voordeel € 211.000). Per saldo is het effect € 112.000 voordelig. De raming op dit punt voor 2019 is bijgesteld.

Als gevolg van de verdere intensivering van het HWBP kan een groter deel van de overhead worden doorbelast aan gesubsidieerde activiteiten, dit geeft een voordeel van € 176.000.

Bijdragen van derden*Bedragen x € 1.000*

	Realisatie	Primitieve begroting	Bijgestelde begroting	Realisatie	Vershil Bijgest.begr.
Omschrijving	2017	2018	2018	2018	Realisatie
Bijdragen van het Rijk	215	-	-	161	161
Bijdragen van overige openbare lichamen	347	281	345	759	414
Bijdragen van overigen	136	138	138	80	-58
Totaal	698	419	483	1.000	517

De opbrengst verantwoord als “bijdrage van het Rijk” betreft de project overstijgende verkenning Vecht. Deze verkenning verrichten wij in samenwerking met het waterschap Vechtstomen en we ontvangen beide een subsidie voor 90% van de verantwoorde kosten. WDO Delta brengt vooral eigen personele capaciteit in, waardoor er voor het geheel van de exploitatie een voordeel ontstaat (€ 154.000).

Van openbare lichamen zijn enkele bijdragen ontvangen welke voor een lager bedrag begroot waren. Ook wordt er een ontvangst van € 100.000 verwacht als gevolg van het leveren van de Krooshekreiniger bij het gemaal Zwartendijk in het Reevediep.

Waterschapsbelastingen*Bedragen x € 1.000*

	Realisatie	Primitieve begroting	Bijgestelde begroting	Realisatie	Vershil Bijgest.begr.
Omschrijving	2017	2018	2018	2018	Realisatie
<i>Opbrengst watersysteemheffing</i>					
Watersysteem- en wegenheffing gebouwd	33.412	31.477	31.477	31.918	441
Watersysteem- en wegenheffing ingezetenen	26.316	24.574	24.574	24.583	9
Watersysteem- en wegenheffing ongebouwd	10.877	10.338	10.338	10.308	-30
Watersysteem- en wegenheffing natuur	242	240	240	243	3
Watersysteem- en wegenheffing wegen	1.454	1.365	1.365	1.369	4
Verontreinigingsheffing	149	150	150	134	-16
Kwijtschelding	-1.462	-1.195	-1.195	-1.204	-9
Oninbaar	-636	-150	-150	-272	-122
Waarde correctie heffingsdebiteuren	409	-	-	-	-
<i>Totaal opbrengst watersysteemheffing</i>	<i>70.761</i>	<i>66.799</i>	<i>66.799</i>	<i>67.079</i>	<i>280</i>
<i>Opbrengst zuiveringsbeheer</i>					
Zuiveringsheffing bedrijven	11.349	11.737	11.737	11.396	-341
Zuiveringsheffing huishoudens	32.166	31.757	31.757	31.637	-120
Kwijtschelding	-1.498	-1.285	-1.285	-1.305	-20
Oninbaar	-631	-150	-150	-298	-148
Waarde correctie heffingsdebiteuren	409	-	-	-	-
<i>Totaal opbrengst zuiveringsbeheer</i>	<i>41.794</i>	<i>42.059</i>	<i>42.059</i>	<i>41.430</i>	<i>-629</i>
Totaal	112.555	108.858	108.858	108.509	-349

Watersysteembeheer

Het totaal van de verantwoorde van opbrengsten c.a. voor deze taak is 0,42% hoger dan begroot.

Opbrengst belastingjaar 2018

De WOZ waarde voor de watersysteemheffing gebouwd stijgt de laatste twee belastingjaren sneller dan in de begroting werd aangenomen. Die stijging ligt in lijn met de waardeontwikkeling in de woningmarkt. De werkelijke omslag voor de categorie gebouwd komt daardoor hoger uit dan begroot. De werkelijke omslag voor de andere categorieën is nagenoeg gelijk aan de begroting. In de gerealiseerde opbrengst is rekening gehouden met een bedrag van € 334.000 voor nog op te leggen aanslagen over 2018. Omdat voor 2018 over de hele linie lager heffingstarieven golden dan in 2017 is de totale opbrengst lager uitgekomen dan het jaar daarvoor.

Kwijtschelding

In de begroting was rekening gehouden met een bedrag voor kwijtschelding ingezetenenomslag 2018 van € 1.195.000. De werkelijke kwijtschelding 2018 komt uit op € 1.204.000; dit laatste bedrag is inclusief een bedrag van € 110.000 voor nog te verwachten kwijtschelding m.b.t. verzoeken die na 31 december 2018 zullen worden gedaan.

Zuiveringsbeheer

Het totaal van de verantwoording van opbrengsten ca. voor deze taak blijft 1,50% onder de begroting.

Opbrengst belastingjaar 2018

De gerealiseerde zuiveringsheffing voor huishoudens komt nagenoeg overeen met de begroting; de onderschrijding voor dit onderdeel is 0,38% op de totaal begrote zuiveringsheffing. De opbrengst voor bedrijfsruimten blijft met 2,91% onder de totaal begrote zuiveringsheffing. Het achterblijven van zuiveringsheffing bedrijfsruimten wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt doordat meetbedrijven minder vervuild afvalwater zijn gaan leveren; een aantal zuivelbedrijven heeft verbeteringen in de bedrijfsprocessen rond afvalwater doorgevoerd. Bij het opstellen van de begroting voor 2018 is dit niet goed onderkent. In de gerealiseerde opbrengst is rekening gehouden met een bedrag van € 127.000 voor nog op te leggen aanslagen over 2018. Vergeleken met het jaar daarvoor was 2018 het zuiveringstarief met 2% verlaagd.

Kwijtschelding

In de begroting was rekening gehouden met een bedrag voor kwijtschelding ingezetenenomslag 2018 van € 1.285.000. De werkelijke kwijtschelding 2018 komt uit op € 1.305.000; dit laatste bedrag is inclusief een bedrag van € 170.000 voor nog te verwachten kwijtschelding m.b.t. verzoeken die na 31 december 2018 zullen worden gedaan.

Oninbaar

Bij het opstellen van de jaarcijfers voor heffing en inning van de waterschapsbelasting doet GBLT ieder jaar een voorstel voor de te treffen voorziening dubieuze heffingsdebiteuren. Hiervoor is door GBLT een methode ontwikkeld gebaseerd op een risico inschatting ten aanzien van de mate van incassering van de vorderingen. Deze systematiek voor het debiteurensaldo is op basis van een statisch-dynamische beoordeling van de fase waarin een vordering zich bevindt.

In 2018 is uiteindelijk op basis van besluiten € 522.000 oninbaar geleden, daarnaast is door GBLT nog een bedrag van € 55.000 afgedragen met betrekking ontvangen gelden die niet toegerekend konden worden aan een vordering. Dit laatste bedrag is bij oninbaar betrokken. Volgens de jaaropgave per 31 december 2018 moet thans uitgegaan worden van een voorziening dubieuze belasting debiteuren van € 714.000.

Hierna wordt per taak het verloop van oninbaar toegelicht:

Oninbaar watersysteembeheer 2018

Bedragen x € 1.000

In 2018 op basis van besluiten oninbaar verklaard en verantwoord in de exploitatie 2018		-254
Afdracht in verband met ontvangen gelden/niet toe te rekenen aan ontvangen vorderingen		33
Stand van de voorziening dub. belastingdebiteuren op 1-1	307	
Benodigde stand voorziening dub. belastingdebiteuren op 31-12	358	
		-51
Totaal oninbaar Watersysteemheffing		-305

Oninbaar zuiveringsbeheer 2018

Bedragen x € 1.000

In 2018 op basis van besluiten oninbaar verklaard en verantwoord in de exploitatie 2018		-268
Afdracht in verband met ontvangen gelden/niet toe te rekenen aan ontvangen vorderingen		22
Stand van de voorziening dub. belastingdebiteuren op 1-1	304	
Benodigde stand voorziening dub. belastingdebiteuren op 31-12	356	
		-52
Totaal oninbaar Zuiveringsheffing		-320

Uitgaven en opbrengsten m.b.t. voorgaande jaren

Uitgaven m.b.t. voorgaande jaren

Bedragen x € 1.000

	Realisatie	Primitieve	Bijgestelde	Realisatie	Verschil
Omschrijving	2017	begroting	begroting	2018	Bijgest.begr. Realisatie
Salarissen huidig personeel bestuurders	4	-	-	4	-4
Sociale premies	-	-	-	-2	2
Overige personeelslasten	21	-	-	6	-6
Personeel van derden	9	-	-	3	-3
Uitkeringen vormalige personeel-bestuurders	-3	-	-	4	-4
Duurzame gebruiksgoederen	5	-	-	-	-
Overige gebruiks- en verbruiksgoederen	3	-	-	23	-23
Energie	59	-	-	-4	4
Huren en rechten	-26	-	-	42	-42
Verzekeringen	3	-	-	1	-1
Belastingen	-122	-	-	-1.403	1.403
Onderhoud door derden	50	-	-	41	-41
Overige diensten door derden	-164	-	-	53	-53
Bijdragen aan bedrijven	-10	-	-	1	-1
Bijdragen aan overigen	-	-	-	2	-2
Bijdragen aan openbare lichamen	-252	-	-	2	-2
Totaal	-423	-	-	-1.227	1.227

Bij het opstellen van de balans per 31 december 2017 zijn een aantal schattingen gemaakt. In 2018 zijn de uiteindelijke afrekeningen ontvangen, de te hoog en/of te laag ingeschatte bedragen vallen nu vrij in de exploitatie. Het gaat om de volgende grote posten:

Belastingen (omzetbelasting pro rata)	€ 1.403.000	V
Overige diensten door derden (afrekeningen wateraanvoer)	€ 53.000	N

*Opbrengsten m.b.t. voorgaande jaren**Bedragen x € 1.000*

	Realisatie	Primitieve begroting	Bijgestelde begroting	Realisatie	Vershil Bijgest.begr.
Omschrijving	2017	2018	2018	2018	Realisatie
Externe rentebaten	1	-	-	10	10
Baten ivm salarissen en sociale lasten	-	-	-	3	3
Uitlening van personeel	-11	-	-	-1	-1
Verkoop van overige goederen	1	-	-	-	-
Opbrengst uit grond en water	6	-	-	8	8
Diensten voor derden	13	-	-	246	246
Bijdragen van overigen	33	-	-	78	78
Bijdragen van het Rijk	-	-	-	151	151
Bijdragen van provincies	-	-	-	61	61
Bijdragen van overige openbare lichamen	41	-	-	122	122
Opbrengst watersysteemheffing	-491	-	-	234	234
Opbrengst zuiveringsbeheer	401	-	-	255	255
Totaal	-6	-	-	1.167	1.167

Bij het opstellen van de balans per 31 december 2017 zijn een aantal schattingen gemaakt. In 2018 zijn de uiteindelijke afrekeningen ontvangen, de te hoog en/of te laag ingeschatte bedragen vallen nu vrij in de exploitatie. Het gaat om de volgende grote posten:

Bijdragen voor derden (verwerking afvalwater)	€ 79.000	V
Bijdragen voor derden (overdracht gemalen)	€ 53.000	V
Bijdragen van overigen (onderhoud waterwingebied)	€ 79.000	V
Bijdragen van het Rijk (definitieve bijdrage Energiefabriek Echten)	€ 82.000	V
Bijdragen van het Rijk (proces overstijgende verkenning Vecht)	€ 70.000	V
Bijdragen van overige openbare lichamen (vaarwegbeheer)	€ 98.000	V

Watersysteemheffing

Het voordeel voor deze taak van € 234.000 wordt door de volgende items verklaard:

In 2018 zijn over voorgaande jaren aanslagen opgelegd voor een bedrag van	€ 595.000	V
Volgens de beginbalans was rekening gehouden met nog op te leggen over vrg jaren	€ 634.000	N
Nog op te leggen aanslagen voorgaande jaren per eind 2018	€ 153.000	V
In 2018 zijn over voorgaande jaren nog bedragen kwijtgescholden	€ 86.000	N
Volgens de beginbalans was rekening gehouden met kwijschelding over vrg jaren	<u>€ 206.000</u>	V
Saldo	€ 234.000	V

Zuiveringsbeheer

Het voordeel voor deze taak van € 255.000, wordt door de volgende items verklaard:

In 2018 zijn over voorgaande jaren aanslagen opgelegd voor een bedrag van	€ 7.000	N
Volgens de beginbalans was rekening gehouden met nog op te leggen over vrg jaren	€ 268.000	V
Nog op te leggen aanslagen voorgaande jaren per eind 2018	€ 156.000	N
In 2018 zijn over voorgaande jaren nog bedragen kwijtgescholden	€ 110.000	N
Volgens de beginbalans was rekening gehouden met kwijschelding over vrg jaren	<u>€ 260.000</u>	V
Saldo	€ 255.000	V

4.2 Exploitatierekening naar programma's

4.2.1 Algemeen

In deze paragraaf is de realisatie van de begroting naar programma's opgenomen. De gerealiseerde bedragen worden per programma in beeld gebracht conform de door het algemeen bestuur vastgestelde programma-indeling. In het jaarverslag zal op de realisatie van de beoogde resultaten en de realisatie van de geplande activiteiten worden ingegaan. Voor een goede vergelijkbaarheid van de cijfers zijn zowel de baten als de lasten in de overzichten opgenomen.

4.2.2 Systematiek van kostentoerekening

In artikel 4.2, vierde lid van het Waterschapsbesluit is de eis opgenomen dat de interne kostentoerekening op bedrijfseconomische wijze gebeurt, daarnaast is in artikel 4.15 opgenomen welke kostendragers in de verslaggeving opgenomen worden.

De kostentoerekening en budgetindeling zijn primair bedoeld voor interne sturing. De toerekening van kosten leidt op het niveau van individuele beheerproducten (administratie) niet tot een integrale kostprijs.

Gezien de aard en samenstelling van de indirecte kosten en het doel dat de toerekening van indirecte kosten dient, kan worden volstaan met het toepassen van de eenvoudige opslagmethode (omslag naar rato directe kosten).

Uitgaande van de keuze voor de opslagmethode wordt de wettelijk verplichte toerekening van directe en indirecte kosten aan de taken watersysteembeheer en zuiveringsbeheer vanuit de 4 programma's als volgt gerealiseerd:

1. De programma's Veiligheid en Watersysteem worden opgeteld en aan de taak 'Watersysteembeheer' toegerekend; en
2. Het programma Waterketen wordt aan de taak 'Zuiveringsbeheer' toegerekend; en
3. Het programma Maatschappij en Organisatie wordt vervolgens naar rato van de rechtstreeks aan de taken 'Watersysteembeheer' respectievelijk 'Zuiveringsbeheer' toegerekende directe kosten verdeeld over de taken 'Watersysteembeheer' en 'Zuiveringsbeheer'.

Vanwege het vaste karakter van de kosten in programma 4, Maatschappij en Organisatie, voornamelijk bestaande uit personeels- en kapitaallasten, wordt voor de toerekening van de indirecte kosten een voorcalculatorische verdeling (%) over de taken gehanteerd. Deze wordt jaarlijks in de begroting vastgesteld.

4.2.3 Exploitatierekening naar programma's

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Bijgestelde begroting 2018	Realisatie 2018	Verschil Bijgest.begr. Realisatie
Programma					
Veiligheid	10.992	12.065	12.065	12.096	-31
Watersysteem	39.359	42.205	42.205	40.049	2.156
Waterketen	32.616	32.309	32.309	31.740	569
Maatschappij en Organisatie	26.660	27.128	27.128	24.983	2.145
Totaal programma's	109.627	113.707	113.707	108.868	4.839
Onvoorzien	-	199	199	-	199
Totaal netto-kosten programma's	109.627	113.906	113.906	108.868	5.038

4.2.4 Toelichting op exploitatierekening naar programma's

In deze paragraaf is een toelichting op de realisatie van de begroting naar programma's opgenomen. In het jaarverslag is reeds ingegaan op de realisatie van de beoogde resultaten en de realisatie van de geplande activiteiten. Per programma zijn de belangrijkste afwijkingen weergegeven. Kleine afwijkingen zijn niet specifiek benoemd, maar deze leiden met de belangrijkste afwijkingen tot aansluiting met de Exploitatierekening per programma. Per afwijking wordt aangegeven of het incidenteel (I) of structureel (S) is en of het een nadeel (N) of voordeel (V) is.

Programma overstijgende afwijkingen

Voor zowel de afwijkingen m.b.t. personeelslasten als de kapitaallasten doen zich programma-overstijgende oorzaken voor. Om te voorkomen dat eenzelfde uitleg op meerdere plaatsen wordt verschaft, wordt deze hier gegeven.

Personeelslasten (totaal afwijking € 304.000 nadelig)

Binnen de begroting is een taakstellende besparing opgenomen, welke in de realisatie niet is ingevuld.

Kapitaallasten (totaal afwijking € 61.000 voordelig)

Conform het afschrijvingsbeleid van Waterschap Drents Overijsselse Delta worden projecten in het jaar na afronding in afschrijving genomen. Bij het opstellen van de begroting was er verwacht dat een aantal projecten in 2017 al gereed gemeld zouden zijn. Dit is echter in 2018 gebeurd waardoor de kapitaallasten ook doorschuiven en voor het eerst in 2019 ten laste van de exploitatie komen. Hierdoor vallen de kapitaallasten over 2018 lager uit dan begroot. Andersom gebeurt ook dat er projecten zijn waarvan op begrotingsbasis was verwacht dat deze pas in 2018 gereed zouden komen, maar al in 2017 gereed zijn gemeld. Hierdoor vallen de kapitaallasten hoger uit over 2018. Per saldo is er een nadeel op de afschrijvingslasten.

Daarnaast is er een rentevoordeel. Door achterblijvende uitgaven, ten aanzien van zowel de exploitatie als de investeringen was de financieringsbehoefte lager dan verwacht. Tevens hebben de in 2018 nieuw aangetrokken geldleningen gemiddeld genomen een wat kortere looptijd dan waar in de begroting rekening mee was gehouden. Het gemiddelde werkelijke te betalen rentepercentage van de nieuw aangetrokken leningen was hierdoor ook iets lager dan geraamd. Per saldo ontstaat een rentevoordeel.

Diverse kleine afwijkingen (totaal afwijking € 1.162.000 voordelig)

Bij elk programma zijn een aantal kleine afwijkingen ten opzichte van de begroting, per afwijking kleiner dan € 200.000, welke niet relevant genoeg zijn om specifiek te benoemen.

Afwijkingen programma Veiligheid*Bedragen x € 1.000*

Financieel perspectief	2018	V=Voordeel N=Nadeel	I=Incidenteel S=Structureel
Begroting 2018	12.065		
Begrotingswijziging 2018-01	-		
Begrotingswijziging 2018-02	-		
Bijgestelde begroting	12.065		
Realisatie 2018	12.097		
Saldo t.o.v. Bijgestelde begroting	-32	Voordeel	
Kapitaallasten (prog. overstijgend)	-166	N	I / S
Personeelslasten (prog. overstijgend)	-155	N	I
Personeelslasten	214	V	I
Diverse kleine afwijkingen	75	V	I / S
	-32		

Kapitaallasten (programma overstijgende afwijkingen)*Voor toelichting zie Kapitaallasten bij programma overstijgende afwijkingen.***Personeelslasten**

Het later invullen van vacatureruimte leidt tot een lagere toerekening van kosten aan programma Veiligheid. Daarnaast is er voor muskusrattenbestrijding minder inhuur gepleegd dan verwacht, dit aangezien er minder inspanning nodig was om de doelstellingen voor 2018 te realiseren.

Overige

Voor toelichting op de *Kapitaallasten programma overstijgende afwijkingen*, *Personeelslasten programma overstijgende afwijkingen* en *Diverse kleine afwijkingen* verwijzen wij naar de algemene toelichting van deze paragraaf.

Afwijkingen programma Watersysteem*Bedragen x € 1.000*

Financieel perspectief	2018	V=Voordeel N=Nadeel	I=Incidenteel S=Structureel
Begroting 2018	42.205		
Begrotingswijziging 2018-01	-		
Begrotingswijziging 2018-02	-		
Bijgestelde begroting	42.205		
Realisatie 2018	40.049		
Saldo t.o.v. Bijgestelde begroting	2.156	Voordeel	
Kapitaallasten (prog. overstijgend)	-54	N	I / S
Kapitaallasten	-200	N	I
Personeelslasten (prog. overstijgend)	-116	N	I
Personeelslasten	3	V	I
Goederen en diensten - droogte	105	V	I
Goederen en diensten - verkoop grond	805	V	I
Goederen en diensten - bijdragen	1.097	V	I
Diverse kleine afwijkingen	516	V	I / S
	2.156		

Kapitaallasten (programma overstijgende afwijkingen)*Voor toelichting zie Kapitaallasten bij de programma overstijgende afwijkingen.***Kapitaallasten**

In 2017 is besloten om een bijdrage aan de gemeente Steenwijkerland te doen voor realisatie van de nieuwe brug over het Ettenlands Kanaal en voor het herstel van drie andere bruggen. Bij het concretiseren van dit besluit is de inschatting gemaakt, dat de bijdrage in 2018 zou worden gedaan. De verwachte kosten zijn echter al in de jaarstukken 2017 verantwoord en komen daardoor in boekjaar 2018 tot afschrijving.

Personeelslasten

Om onze doelen (onderhoud conform onderhoudsplannen) te kunnen halen, wordt meer personeel van derden ingehuurd dan begroot. Dekking voor deze inhuur wordt grotendeels gevonden via het (tijdelijk) niet vervullen van formatie. Voornamelijk op het vlak van beleidsvoorbereiding is het mogelijk gebleken om (tijdelijk) minder formatie aan te wenden, waarmee dekking is verkregen voor de personele kosten die zijn ontstaan als gevolg van de droogte.

Onder "bijdragen van derden" zijn opbrengsten verantwoord uit hoofde van het aanwenden van personele capaciteit voor het project "project overstijgende verkenning Vecht". Wanneer deze opbrengst in verband wordt gebracht met het resultaat t.a.v. de personele lasten, resteert er per saldo een klein voordelig resultaat.

Goederen en diensten

Als gevolg van de droogte zijn er meer incidentele onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd. Naast meerkosten heeft de droogte ook geleid tot minder uitgaven. Het bleek niet mogelijk om de hele agenda m.b.t. baggeronderhoud uit te voeren. Daarnaast bleek door de droogte minder intensief maaionderhoud nodig, m.b.t. de percelen waarop kunstwerken zijn geplaatst. Per saldo is er als gevolg van de droogte per saldo minder geld uitgegeven dan begroot.

De verkoop van een aantal percelen welke niet meer noodzakelijk zijn en een boekwaarde nihil hebben geven een aanzienlijk voordeel.

Bijdragen

Niet alle beschikbare budgetten voor subsidiering zijn tot besteding gekomen. Ten aanzien van KA en DAW blijft er geld over. Naar verwachting zullen de bestedingen van het budget in navolgende jaren toenemen. Ons waterschap is om cofinanciering gevraagd (samen met andere overheden) t.a.v. diverse DAW-initiatieven.

Daarnaast bleken onze samenwerkingspartners in 2018 bereid om kosten voor hun rekening te nemen, als het gaat om onderzoek naar bijv. waterkwaliteit, veenweide, overige keringen en meetnet Oude Diep. Het bestedingsdoel van het overgebleven onderzoeksbudget wordt jaarlijks herijkt via het herijken van de onderzoeksagenda.

In de zomer van 2018 heeft het algemeen bestuur van WDODelta tezamen met haar maatschappelijke partners besloten tot overdracht van het peilbeheer m.b.t. een deel van de Drentse Kanalen; zijnde de (verlengde) Hoozeveense Vaart. Het peilbeheer is formeel per 1 oktober 2018 overgedragen. Vanaf die datum betaalt WDODelta geen bijdrage meer aan de provincie voor het peilbeheer. Dit leidt tot een voordeel, mede aangezien de provincie het peilbeheer echter nog wel operationeel heeft ondersteund.

Tevens is er een bijdrage van het Rijk ontvangen, welke de project overstijgende verkenning Vecht betreft. Deze verkenning verrichten wij in samenwerking met het waterschap Vechtstroom en we ontvangen beide een subsidie voor 90% van de verantwoorde kosten. WDODelta brengt vooral eigen personele capaciteit in, per saldo verwachten wij hier een voordeel.

Overige

Voor toelichting op de *Kapitaallasten programma overstijgende afwijkingen*, *Personeelslasten programma overstijgende afwijkingen* en *Diverse kleine afwijkingen* verwijzen wij naar de algemene toelichting van deze paragraaf.

Afwijkingen programma Waterketen*Bedragen x € 1.000*

Financieel perspectief	2018	V=Voordeel N=Nadeel	I=Incidenteel S=Structureel
Begroting 2018	32.309		
Begrotingswijziging 2018-01	-		
Begrotingswijziging 2018-02	-		
Bijgestelde begroting	32.309		
Realisatie 2018	31.740		
Saldo t.o.v. Bijgestelde begroting	569	Voordeel	
Kapitaallasten (prog. overstijgend)	-90	N	I / S
Kapitaallasten	-388	N	I
Personeelslasten (prog. overstijgend)	-79	N	I
Personeelslasten	220	V	I / S
Goederen en diensten - droogte	232	V	I
Goederen en diensten - overige	201	V	I
Diverse kleine afwijkingen	473	V	I / S
	569		

Kapitaallasten (programma overstijgende afwijkingen)*Voor toelichting zie Kapitaallasten bij de programma overstijgende afwijkingen.***Kapitaallasten**

Binnen het project sliboptimalisatie RWZI Zwolle zijn gedurende het jaar bestaande WKK-installaties vervangen. Deze vervanging was noodzakelijk omdat ze onvoldoende capaciteit hadden; bovendien voldeden ze niet aan de vernieuwde emissie-eisen. I.v.m. deze vervanging is de nog resterende boekwaarde afgeschreven in 2018. In de begroting was hier geen rekening mee gehouden.

In overleg met de gemeente Steenwijkerland is eind 2018 het zandfilter op de RWZI Steenwijk uit bedrijf genomen. Door diverse maatregelen is de kwaliteit van het effluent sterk verbeterd waardoor het zandfilter geen toegevoegde waarde meer heeft. De nog resterende boekwaarde is afgeschreven. Hiermee was in de begroting geen rekening gehouden. Het zandfilter blijft overigens wel op de balans staan omdat mogelijkheden worden onderzocht voor inzet elders.

Personeelslasten

Het niet invullen van vacatures, achterwege blijven van inhuur voor assetmanagement en problemen met slibgisting Echten leidt tot minder toegerekende personeelslasten en vertraging bij de uitvoering van een aantal maatregelen. Voor procesautomatisering is er sprake van een andere organisatie van het werk waardoor er meer kosten worden toegerekend dan begroot.

Goederen en diensten

Door de droogte gedurende een aantal maanden was er sprake van een lagere slibproductie en daardoor lagere kosten voor eindverwerking.

Goederen en diensten - Overige

Het verbruik van chemicaliën was lager dan begroot. Redenen hiervoor zijn onder meer de latere oplevering van de slibgisting Zwolle en de lagere slibproductie.

In 2018 was er inzet van externe expertise gepland voor o.a. verdere ontwikkeling van assetmanagement en onderzoeken. Gedurende het jaar bleek dat voorrang moest worden gegeven aan andere zaken (o.a. problematiek Echten) waardoor dit onderwerp niet voldoende kon worden opgepakt.

Daarentegen was er als gevolg van calamiteiten sprake van veel transport vloeibaar slib: van Kampen naar Echten i.v.m. een storing en na problemen met een mengtank in Echten naar Garmerwolde in Groningen. En leidt buitengebruikstelling van slibgisting Echten tot hogere kosten.

Overige

Voor toelichting op de *Kapitaallasten programma overstijgende afwijkingen*, *Personeelslasten programma overstijgende afwijkingen* en *Diverse kleine afwijkingen* verwijzen wij naar de algemene toelichting van deze paragraaf.

Afwijkingen programma Maatschappij en Organisatie*Bedragen x € 1.000*

Financieel perspectief	2018	V=Voordeel N=Nadeel	I=Incidenteel S=Structureel
Begroting 2018	27.128		
Begrotingswijziging 2018-01	-		
Begrotingswijziging 2018-02	-		
Bijgestelde begroting	27.128		
Realisatie 2018	24.983		
Saldo t.o.v. Bijgestelde begroting	2.145	Voordeel	
Kapitaallasten (prog. overstijgend)	371	V	I / S
Kapitaallasten	-191	N	I
Personeelslasten (prog. overstijgend)	46	V	I
Personeelslasten	-63	N	I / S
Goederen en diensten - BTW Pro Rata	1.273	V	I
Goederen en diensten - voorziening PBB	466	V	I
Goederen en diensten - overige	145	V	I / S
Diverse kleine afwijkingen	98	V	I / S
	2.145		

Kapitaallasten (programma overstijgende afwijkingen)*Voor toelichting zie Kapitaallasten bij de programma overstijgende afwijkingen.***Kapitaallasten**

Een aantal ICT gerelateerde activa worden niet meer gebruikt. Deze activa hadden nog wel een boekwaarde welke in 2018 is afgeschreven.

Personeelslasten

Binnen programma Maatschappij en Organisatie worden ook organisatie brede personeelslasten begroot. Zoals het opleiding- en organisatieontwikkelingsbudget welke te hoog is geraamd. Tevens is er minder beroep gedaan op het budget voor mobiliteitsbevordering personeel. Daarnaast zijn er vacatures later vervuld, maar zijn er minder uren toegerekend aan projecten.

Goederen en diensten

Met de fiscus is tot overeenstemming gekomen over de wijze waarop de BTW pro-rata regeling wordt toegepast over de boekjaren 2012 tot en met 2015 van het voormalig waterschap Groot Salland en 2016 en 2017 van WDO Delta. In de begroting 2018 was hier geen rekening mee gehouden.

Het aanpassen van de voorziening, inclusief voorgaande jaren, van het persoonsgebonden opleidingsbudget (PBB) aan de actuele inschatting leidt tot een voordeel voor 2018.

Goederen en diensten - Overige

Als gevolg van de verdere intensivering van het HWBP kan een groter deel van de overhead worden doorbelast aan gesubsidieerde activiteiten. Logischerwijs neemt de overhead ook feitelijk iets toe als gevolg van meer personele inzet. Gezien de toenemende omvang van het HWBP zal de compensatie voor overheadkosten naar verwachting stijgen in de aankomende jaren.

Een aantal niet voorziene uitgaven, zoals vervanging UPS systemen voor de buitendienst, vroegtijdige vervanging van dockingstations en vervanging en uitbreiding (voor nieuwe medewerkers) van tablets en monitoren, geeft een nadeel.

Daarnaast zijn er een voordelige afrekening ontvangen van GBLT en Het Waterschapshuis m.b.t. boekjaar 2018.

Overige

Voor toelichting op de *Kapitaallasten programma overstijgende afwijkingen*, *Personeelslasten programma overstijgende afwijkingen* en *Diverse kleine afwijkingen* verwijzen wij naar de algemene toelichting van deze paragraaf.

4.3 Exploitatierkening naar kostendragers

In deze paragraaf is de realisatie van de begroting naar de wettelijke kostendragers opgenomen. Voor een analyse van het resultaat wordt verwezen naar de voorgaande paragrafen. Voor wat betreft de systematiek van kostentoerekening wordt verwezen naar de vorige paragraaf.

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Realisatie 2017	Primitieve begroting 2018	Bijgestelde begroting 2018	Realisatie 2018	Vershil Bijgest.begr. Realisatie
Watersysteembeheer					
Netto lasten incl. onvoorzien	67.530	71.236	71.236	68.208	3.028
Kwijtschelding en oninbaar	2.098	1.345	1.345	1.476	-131
Belastingopbrengsten	-72.368	-67.994	-67.994	-68.789	795
Rente reserves	-356	-	-	-404	404
Totaal Watersysteembeheer	-3.096	4.587	4.587	490	4.096
Zuiveringsbeheer					
Netto lasten	42.546	42.370	42.370	41.164	1.206
Kwijtschelding en oninbaar	2.129	1.435	1.435	1.603	-168
Belastingopbrengsten	-44.324	-43.344	-43.344	-43.288	-56
Rente reserves	-92	-	-	-98	98
Totaal Zuiveringsbeheer	258	461	461	-618	1.080
Resultaat (+ = tekort)	-2.838	5.048	5.048	-128	5.176
Resultaatsbestemming					
Egalisatiereserve Watersysteem	-	-4.587	-4.587	-	
Egalisatiereserve Zuiveringsbeheer	-	-461	-461	-	
	-	-5.048	-5.048	-	

Overige gegevens

Gebeurtenissen na balansdatum

Na balansdatum zijn er bestuursverkiezingen geweest, waarbij er enkele wisselingen in het dagelijks bestuur zijn. Vertrekkende bestuursleden hebben in veel gevallen recht op wachtgeld. De hoogte van een eventuele wachtgelduitkering en voor welke periode is moeilijk in te schatten. Bij de jaarrekening 2019 zullen eventuele gevolgen worden verantwoord.

Verder zijn er geen belangrijke gebeurtenissen te melden na balansdatum die van invloed kunnen zijn op het vermogen van het waterschap dan wel resultaat van het boekjaar.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Hiervoor wordt verwezen naar de hierna opgenomen verklaring.

VERKLARING DELOITTE

VERKLARING DELOITTE

Vaststelling van de jaarstukken

Aldus ingevolge het bepaalde in artikel 103 van de Waterschapswet opgemaakt door het afdelingshoofd Financiën en Juridische Zaken.

Afdelingshoofd Financiën en Juridische Zaken,

M.J. Lorist

Het dagelijks bestuur van het Waterschap Drents Overijsselse Delta verklaart, dat de jaarrekening 2018 ingevolge het tweede en derde lid van artikel 100 van de Waterschapswet gedurende veertien dagen ter inzage heeft gelegen ten kantore van het Waterschap Drents Overijsselse Delta.

Het dagelijks bestuur voornoemd,

Ir. E. de Kruijk,
secretaris-directeur

P.A. Zoon,
waarnemend dijkgraaf

Vastgesteld door het algemeen bestuur van het Waterschap Drents Overijsselse Delta in zijn vergadering van 25 juni 2019.

Het algemeen bestuur voornoemd,

Ir. E. de Kruijk,
secretaris-directeur

P.A. Zoon,
waarnemend dijkgraaf

BIJLAGEN

Financiële bijlagen

In dit hoofdstuk zijn de bijlagen bij de financiële jaarverantwoording opgenomen. Achtereenvolgens vindt u de volgende bijlagen:

- Staat van immateriële vaste activa
- Staat van materiële vaste activa
- Staat van onderhanden projecten
- Staat van reserves
- Staat van voorzieningen
- Staat van vaste schulden

Staat van immateriële vaste activa

Bedragen x € 1.000

	Aanschafwaarde per 1-1	Totaal afschrijving per 1-1	Boekwaarde per 1-1	Opschoning activa. Aanschafwaarde 1-1	Opschoning activa. Totaal afschrijvingen 1-1	Desinvesteringen 2018	Afschrijvingen m.b.t. Desinvesteringen 2018	Waardeverminderingen 2018	Waardeverminderingen 2018	Bijdragen van derden 2018	Overboekings onderhanden werk 2018	Afschrijvingen boekjaar 2018	Aanschafwaarde per 31-12	Totaal afschrijving per 31-12	Boekwaarde per 31-12	Toegerekende rente 2018	Totaal kapitaalaasten 2018
	€	€	€	€	€	€	€	€	€	€	€	€	€	€	€	€	€
Onderzoek en ontwikkeling*	2.291	1.869	422	1.237	1.237	-	-	36	-	-	7	165	1.096	796	300	6	171
Bijdragen activa in eigendom van openbare lichamen	5.050	2.604	2.446	1.762	1.762	-	-	171	-	45	69	449	3.482	1.291	2.191	37	487
Bijdragen activa in eigendom van het Rijk	2.078	1.883	196	265	265	499	499	-	-	-	300	53	1.615	1.172	443	3	56
Bijdragen activa in eigendom van overigen	2.517	1.454	1.063	-	-	-	-	-	-	-	-	109	2.517	1.563	954	18	127
Geactiveerde bijdragen aan het Rijk	31.160	15.071	16.089	5.506	5.506	-	-	6.024	-	-	-	5.014	31.678	14.579	17.099	248	5.261
Overige immateriële vaste activa	10.135	8.402	1.733	6.327	6.327	499	340	126	-	-	130	658	3.566	2.393	1.172	24	682
Totaal exclusief onderhanden werk	53.232	31.282	21.949	15.097	15.097	997	839	6.356	-	45	506	6.447	43.954	21.794	22.160	336	6.783
Onderhanden werk	456		456					179	-	49	-506		81		81		
Totaal	53.687	31.282	22.405	15.097	15.097	997	839	6.535	-	94	-	6.447	44.034	21.794	22.240	336	6.783

De opschoning betreft het afboeken van activa welke niet meer in gebruik zijn en een boekwaarde van € 0 hebben.

*Onderzoek en Ontwikkeling is als volgt te specificeren:

	Boekwaarde in € 1.000 per 31-12
Ondest.Sanerings-ozk en -plannen waterbodems	12,8
Onderzoeksbudget Vecht	20,4
DROP	149,4
Pilot toekomst boeren met bodem water het Vechtdal	34,5
Inners	-233,0
3Di overstromingsmodellering IJssel-Vechtdelta	30,0
Inkoop resultaten grondmechanisch onderzoek	42,8
Landbouw op peil	14,0
Deltaprogramma	12,3
Onderzoek naar slibkwaliteit	30,0
Uitwerking zoetwatervoorziening	24,0
KRW	16,9
Drukriolering Blankenham	3,3
Slibvoorbehandeling vergister Echten	60,0
Waterbeheerplan Reest en Wieden 2016-2021	18,3
Duurzame sanitatie Blankenham 2e fase	7,6
Ruimte voor de Vecht	56,5
	299,9

Staat van materiële vaste activa

Bedragen x € 1.000

	Aanschafwaarde per 1-1	Totaal afschrijving per 1-1	Boekwaarde per 1-1	Opschoning activa - Aanschafwaarde 1-1	Opschoning activa - Totaal afschrijvingen 1-1	Deinvesteringen 2018	Afschrijvingen m.b.t. Deinvesteringen 2018	Waardeverminderingen 2018	Waardeverminderingen 2018	Bijdragen van deelen 2018	Overboeking onderhanden werk 2018	Afschrijvingen boekjaar 2018	Aanschafwaarde per 31-12	Totaal afschrijving per 31-12	Boekwaarde per 31-12	Toegerekende rente 2018	Totaal kapitaallast en 2018
	€	€	€	€	€	€	€	€	€	€	€	€	€	€	€	€	€
Gronden en terreinen	18.446	9.465	8.981	234	234	1	1	136	-	-	300	307	18.647	9.537	9.110	159	466
Vervoermiddelen	4.745	2.402	2.343	33	33	210	206	441	-	-	-	461	4.943	2.625	2.318	38	500
Machines, apparaten en werktuigen	16.427	12.392	4.035	1	1	566	408	1.254	-	-	-22	1.076	17.092	13.059	4.033	61	1.138
Bedrijfsgebouwen	19.371	4.219	15.152	175	175	299	299	587	-	-	275	946	19.759	4.691	15.068	269	1.214
Waterkeringen	113.526	50.288	63.238	-	-	-	-	1.676	-	1.255	1.833	2.718	115.780	53.006	62.774	1.135	3.853
Watergangen, kunstwerken en gemalen	99.443	36.666	62.778	-	-	-	-	14.310	-	1.023	5.875	4.209	118.605	40.875	77.731	1.106	5.314
Transportsystemen	58.092	44.229	13.864	-	-	172	172	1.696	-	11	314	941	59.920	44.998	14.923	242	1.182
Zuiveringsinstallaties *	221.206	140.263	80.943	20	20	504	243	8.523	162	-	1.455	7.005	230.661	147.168	83.492	1.400	8.406
Slibverwerkingsinstallaties	42.643	24.148	18.494	-	-	-	-	4.980	-	600	5	1.192	47.028	25.340	21.688	366	1.558
Vaarwegen en havens	36	36	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	36	36	-	-	-
Overige materiële vaste activa	13.548	8.804	4.744	1.019	1.019	689	551	242	-	-	6	1.081	12.088	8.316	3.772	74	1.156
Totaal exclusief onderhanden werk	607.483	332.912	274.571	1.482	1.482	2.441	1.879	33.846	162	2.889	10.042	19.937	644.559	349.649	294.910	4.850	24.787
Onderhanden werk	16.166		16.166					11.668		3.381	-10.042		14.412		14.412		
Totaal	623.649	332.912	290.737	1.482	1.482	2.441	1.879	45.514	162	6.269	0	19.937	658.971	349.649	309.321	4.850	24.787

* De waardevermindering heeft betrekking op Zandfilter Steenwijk.

In overleg met de gemeente Steenwijkerland is eind 2018 het zandfilter op de RWZI Steenwijk uit bedrijf genomen. Door diverse maatregelen is de kwaliteit van het effluent sterk verbeterd waardoor het zandfilter geen toegevoegde waarde meer heeft. De nog resterende boekwaarde is afgeschreven. Hiermee was in de begroting geen rekening gehouden.

Het zandfilter blijft overigens wel op de balans staan omdat mogelijkheden worden onderzocht voor inzet elders.

De opschoning betreft het afboeken van activa welke niet meer in gebruik zijn en een boekwaarde van € 0 hebben.

Staat van onderhanden projecten*Bedragen x € 1.000*

	<i>Krediet 31-12-2018</i>	<i>Onderhanden werk per 1-1</i>	<i>Waardevermeerdering</i>	<i>Bijdragen en subsidies</i>	<i>In gebruik genomen</i>	<i>Onderhanden per 31-12</i>
	€	€	€	€	€	€
<i>Onderhanden immateriële vaste activa</i>						
Onderzoek en ontwikkeling	1.974	-14	148	43	7	85
Bijdragen activa in eigendom van openbare lichamen	-	69	-	-	69	-
Bijdragen activa in eigendom van het Rijk	-	300	-	-	300	-
Overige immateriële vaste activa	1.114	102	31	6	130	-4
Totaal onderhanden immateriële vaste activa	3.088	456	179	49	506	81
<i>Onderhanden materiële vaste activa</i>						
Gronden en terreinen *	-	4.578	-160	-	300	4.117
Machines, apparaten en werktuigen	-	-22	-	-	-22	-
Bedrijfsgebouwen	1.045	275	121	-	275	121
Waterkeringen	5.660	1.291	6.308	3.010	1.833	2.756
Watergangen, kunstwerken en gemalen	21.223	7.833	4.239	371	5.875	5.826
Transportsystemen	-	314	-	-	314	-
Zuiveringsinstallaties	8.183	1.486	666	-	1.455	698
Slibverwerkingsinstallaties	250	5	89	-	5	89
Overige materiële vaste activa	1.370	405	405	-	6	804
Totaal onderhanden materiële vaste activa	37.731	16.166	11.668	3.381	10.042	14.412
Totaal	40.819	16.622	11.847	3.429	10.547	14.493

* Voor de gronden en terreinen is er een mandaat afgegeven, derhalve is het krediet lager dan het onderhanden werk.

Staat van reserves*Bedragen x € 1.000*

	Stand per 31-12-2017	Overige vermeerderingen (resultaat 2017)	Overige vermeerderingen	Interne vermindering	Externe vermindering	Stand per 31-12-2018
	€	€	€	€	€	€
Algemene reserves						
Watersysteembeheer	3.900					3.900
Zuiveringsbeheer	2.280					2.280
Bestemmingsreserves tariefseglisatie						
Watersysteembeheer	16.314	3.096				19.409
Zuiveringsbeheer	2.596	-257				2.339
Nog te bestemmen resultaat	2.839	-2.839	128			128
Totaal	27.928	-	128	-	-	28.056

In bovenstaande overzicht is de voorgestelde resultaatsbestemming nog niet verwerkt.

Staat van voorzieningen*Bedragen x € 1.000*

	€ Stand per 1-1	€ Vermeerdering als gevolg van rente toevoeging	€ Overige interne vermeerderingen	€ Interne verminderingen	€ Externe verminderingen	€ Stand per 31-12
Voorzieningen voor arbeidsgerelateerde verplichtingen						
- Pensioenverplichting bestuurders	2.619	77	107		281	2.523
- Uitkering voormalig personeel	74	2	3		15	64
- Jubilea uitkeringen	769		120		107	783
- Studieregeling PBB	630		107		397	339
Totaal	4.093	80	337	-	800	3.709

Staat van vaste schulden

Bedragen x € 1.000

Geldgever	Rente percentage	Ingangsdatum	Resterende looptijd in jaren	€ Schuld per 1-1	€ Vermeerderingen	€ Verminderingen	€ Schuld per 31-12	€ Aflossingsverplichting volgend boekjaar	€ Rentelasten boekjaar
NWB Bank 13815	6,500%	7-12-1995	2	54		18	36	18	3
NWB Bank 13855	6,550%	29-12-1995	2	109		36	73	36	7
NWB Bank 13902	6,420%	1-2-1996	3	73		18	54	18	4
NWB Bank 14299	6,250%	12-11-1996	3	581		145	436	145	35
NWB Bank 15102	5,330%	6-3-1998	-	681		681	-		6
BNG Bank (voorheen Ohra) 89348	4,470%	9-12-1998	-	681		681	-		29
NWB 15638 15638	4,340%	8-1-1999	1	227		113	113	113	5
NWB 15862 15862	4,370%	19-4-1999	1	227		113	113	113	6
NWB Bank 20242	5,850%	4-2-2000	2	2.382		794	1.588	794	97
NWB 23900 23900	3,340%	1-8-2005	2	2.000		667	1.333	667	58
NWB 24357 24357	3,980%	3-4-2006	3	2.667		667	2.000	667	86
NWB 25204 25204	4,780%	8-8-2007	9	7.500		750	6.750	750	344
NWB Bank 25898	4,520%	30-11-2008	-	10.000		10.000	-		414
NWB Bank 25899	4,470%	3-8-2009	1	8.000			8.000	8.000	358
ASN 63043 347	2,625%	29-12-2011	3	6.000		1.500	4.500	1.500	157
NWB 27753 27753	1,855%	28-9-2012	4	7.500		1.500	6.000	1.500	132
NWB Bank 27940	2,195%	24-4-2013	4	5.000			5.000		110
NWB Bank 28050	2,790%	18-9-2013	4	5.000			5.000		140
NWB Bank 28051	2,960%	18-9-2013	5	5.000			5.000		148
NWB Bank 28258	2,730%	15-1-2014	5	10.000			10.000		273
NWB Bank 28305	1,128%	12-3-2014	-	4.000		4.000	-		9
NWB Bank 28304	2,074%	12-3-2014	3	4.000			4.000		83
NWB 2014 28395	1,706%	26-6-2014	8	40.500		4.500	36.000	4.500	651
NWB Bank 28637	1,590%	30-1-2015	21	5.000			5.000		80
NWB Bank 28638	1,685%	30-1-2015	26	5.000			5.000		84
Prov. Noord-Brabant 215132	0,990%	26-3-2015	16	5.000			5.000		50
Prov. Noord-Brabant 215133	1,030%	26-3-2015	19	5.000			5.000		52
BNG Bank 109882	1,704%	30-6-2015	12	3.000			3.000		51
BNG Bank 109883	1,959%	30-6-2015	25	5.000			5.000		98
NWB 28918	1,446%	30-9-2015	9	15.000			15.000		217
Prov. Noord-Brabant 215174	1,600%	17-12-2015	11	5.000			5.000		80
Prov. Noord-Brabant 215175	1,670%	17-12-2015	12	5.000			5.000		84
NWB (mede EIB) 28988	0,238%	25-1-2016	1	10.000			10.000		24
Prov. Noord-Brabant 216104	1,580%	29-1-2016	12	10.000			10.000		158
BNG Bank 110359	1,343%	29-1-2016	9	10.000			10.000		134
NWB 29012	0,975%	24-2-2016	7	10.000			10.000		98
NWB 29137	1,356%	23-6-2016	28	10.000			10.000		136
AEGON OL217118	1,250%	26-4-2017	28	15.000		500	14.500	500	183
NWB 1-29484	1,854%	28-6-2017	29	5.000			5.000		93
NWB 1-29496	1,870%	12-7-2017	24	5.000			5.000		94
PNB OL 217177	1,520%	6-12-2017	23	5.000			5.000		76
PNB OL 217178	1,540%	6-12-2017	26	5.000			5.000		77
PNB OL 218107	1,600%	16-2-2018	18	-	5.000		5.000		70
PNB OL 218108	1,640%	15-2-2018	20	-	5.000		5.000		72
PNB OL218133	1,600%	23-5-2018	17	-	5.000		5.000		49
PNB OL218136	1,500%	20-6-2018	15	-	5.000		5.000		40
NWB 0029941	1,323%	18-12-2018	14	-	10.000		10.000		5
Totaal				260.181	30.000	26.683	263.497	19.322	5.256